

Nemunas

Nr. 18-19
(381-382-
822-823)

2012 m.
gegužės 17-30 d.

Kaina 2,50 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Šarūnas SAUKA. „Moteris ir vyras“.

Šarūno Saukos leviatanai 9 p.

3-7 p.

Tiltai 9-13 p.

Vasarą ne tik paukščiai čiulba – 17-asis Pažaislio muzikos festivalis

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Kauno meras Andrius Kupčinskas, sveikindamas jau netrukus Kauna šturmuošiantį Pažaislio muzikos festivalį, vylėsi, jog visus metus mieste šurmuoliuojančius studentus, kurie užpildo gatves ir skverus, o vasarą išvažiuoja kas kur, pakeis klasikinės muzikos mylėtojai. Gal net iš užsienio. Žodžiu, politikai, kurie sakosi buve priversti mažinti kultūrai skirtą finansavimą, vis tikisi, kad didžiųjų renginių varikliai suksis galingai iš inercijos, kad sukviros nė kiek ne mažiau svečių ir apskritai atrodys tokie pat aktyvūs, „gaivūs“ kaip ir kasmet. Galbūt taip ir bus. Tiesa, meras pabrėžė, jog Pažaislio muzikos festivalis – neabejotinas lyderis finansuojant kultūros projektus. Jo užsitarautas prestižas virto prioritetu. Tik būt labai gerai, kad svarumas ir solidumas (ši vasara jau bus septyniolikta) neviršt statika, kaip kartais nutinka svarbiems didžieliems renginiams, tapusiems lyderiais. Kita vertus, patirtis ir statusas yra ypač svarbus kriterijus kuo geresiems atlikėjams privilioti. Užmegzti kontaktai, pavykę koncertai kitaip metais atveria duris naujiems svečiams, kuriuos kitaip pasikvesti būtų labai sudėtinga.

Na, o festivalio statistika šiemet gana nuosaiki: bus surengti 37 koncertai, iš jų 13 – nemokami, klausytiems atlikėjų iš 10 pasaulio šalių. Nematyti pomastikos, bet ir skystis nėra kuo. Kai kuriose vietose koncertų sumažės, tačiau žadama atrasti ir pri-

sijaukinti naujų erdvę. Šiais metais teks aplankytu net penkias naujas koncertų vietas. Taip kartu su festivaliu iš naujo atrandame primirštus ir apleistus pastatus. Kažkada tuščia ir niekam nereikalinga Zapyskio bažnytėlė dabar vos talpina visus atvykstančiuosius. Šiais metais klausytojai atras visai netoli esančią medinę ir jaukią Margininkų bažnytėlę, kurioje koncertuos styginių kvartetas su Liudu Mikalauskui. Aplankys po restauracijos duris atverusius Raudondvario rūmus. Taip žmonės né tik pašaklauso muzikos, bet ir pasigroži, atrandau kultūros objektus. Todėl festivalio dalyviai važiuoja visur, kur jų laukia ir tikisi.

„Pažaislio muzikos festivalis – tai muzikiniai rūmai, labai dideli ir erdvūs, juose daug saulės ir įvairių kambarių, prabangų salių. Rūmai bus atidaryti jau birželio 3-ąją ir kvies visus norinčiuosius, nes čia galima susikalbėti be žodžių“, – teigė festivalio meno vadovas Petras Bingelis.

Pažaislio vienuolyne pirmą vasaros sekmadienį šiemet jau XVII muzikinio festivalio pradedamajame koncerite gros Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Gintaras Rinkevičius), tame taip pat dalyvaus Kauno valstybinis choras, solistai Lilija Gubadulina, Ieva Prudnikovaitė, Vaidas Vyšniauskas, L. Mikalauskas.

Festivalis solidus, todėl turi nusibrėžes kelias svarbiausias temines, ideologines „linijas“ ir juo kasmet laikosi. Tik kartais gaila, kai jos mažai

kinta. Tradiciškai (gal jau ir pernelyg) festivalyje bus parodytas spektaklis istorine tema prie Kauno pilies. Ir šiemet režisuotas Vytauto Rumšo, kuris prieš daugiau nei dešimt metų pradėjo spektakliuose vaidinti, o vėliau ėmėsi režisūrą. Kadangi 2012-aisiais minime Maironio 150 metų gimimo jubiliejų, ir tai tapo svarbu net muzikos festivaliui, režisierius V. Rumšas statys Maironio dramą „Didysis Vytautas – karalius“. Penkiolika lietuvių autorų istorinių pjesių, pasak organizatorių, veikiausiai savo repertuaro archyve neturi né vienas Lietuvos teatras.

„Apskritai festivalyje dominuos Maironiui skirti renginiai, – kalbėjo Justinas Krėpsta. – Apie tai buvo galvojama ir siekiant finansavimo. Maironis pridėjo festivaliui „balų“, o jie virto lėšomis. Jau birželio mėnesį bažnyčiose skambės trys koncertai, kuriems bus parengta speciali programa su Kauno valstybiniu choru ir aktoriu Rimantu Bagdzevičiumi. Taip pat bus paminėtos Maironio mirties metinės birželio 28 d. arkikatedroje su Lietuvos kameriniu orkestru ir Kauno valstybiniu choru, matysime Maironio dramą prie Kauno pilies, o rugpjūčio 15 d. – bendras renginys su kazimierėtimis: Pažaislio atlaidai, kuriuose taip pat – Maironio tema. Taip mūsų klasikas su festivaliu kelias po Lietuvą.“

Organizatoriai supranta, kad Kaunas ir Vilnius kultūrinio gyvenimo stoka negali skystis, todėl labai noriai vyksta į mažesnius miestelius. Di-

dieji miestai per festivalį dalijasi turtais su mažesniaisiais, iš kurių dauguma mūsų yra kilę. Stengiasi ten nuvežti aukšto lygio koncertų. Pavyzdžiui, Tauragė šią vasarą išgirs tai, ko dar jai niekada nėra teko. Čia koncertuos kamerinių orkestrų su smuikininku Sergejumi Krylovu (Italija) ir altininku Maximu Rysanovu (Didžioji Britanija). O naujoje medinėje Rumšiškių muziejaus bažnyčioje koncertuos „Grammy“ apdovanotas Kalifornijos berniukų choras. Pernai panasaus lygio kolektivas dainavo Žeimių bažnyčioje, išspūdžiai buvo nepakartojami. Su Kauno simfoniniu orkestru ir soliste Joana Gedmintaitė važiuosime į Rietavą, kuriame minimos pirmosios muzikos mokyklos Lietuvoje 140-osios metinės. Tikriausiai nedaug kas apie tai žino. Festivaliui reikšmingi ne tik jubiliejai (koncertu M. K. Čiurlionio dailės muziejuje bus paminėtos Claude’o Debussy 150-osios gimimo metinės), kuriuos būtinai turime prisiminti, – svarbios ir mūsų pačių šaknys.

Paminėsime svarbiausius festivalio renginius. Intriguojanti ir itin ryški premjera liepos 15 d. – Paulu McCartney’o oratorija „Ecce cor meum“, kuri jau skambėjo Amerikoje ir Vokietijoje, inspiruota vienos sakralinės skulptūros. Pažaislio vienuolyne kartu su Kauno miesto simfoniniu orkestru, Kelno choru, Niurnbergo filharmonijos choru, Kauno valstybiniu choru ir Kauno berniukų choru „Varpelis“ ją girdėsime naujai. Si premjera bus kuriamą Lietu-

voje, tačiau P. McCartney’s vargu ar atvyks. Bet tikėtis galime.

Šiuo metu intriguantį projektą kuria ir kompozitorius, muzikantas Kęstutis Lušas („Lush-band“) su poetu Gintaru Patacku. Bet ką pamatyse ir išgirsime Babtyno-Zemaitkiemio dvaro kluone-koncertų salėje – kol kas visiška paslaptis. Toje pačioje erdvėje klausytojų laukia ir puiki pažintis su balalaikos genijumi laikomu Aleksejumi Arkhipovskijumi, kurio išsiilgė daugybė festivalių. Muzikant rankose balalaika, gana pačias instrumentas, gali suskambėti lyg arfa ar gitara.

Baigiamasis koncertas Pažaislio vienuolyne – *Gala sarsuela* – gana netikėtas. Jame gros Kauno miesto simfoninių orkestras, Kauno valstybinius choras ir Andalūzijos lyriinio teatro (Ispanija) tenorų trio. Šio žanro bandymų Lietuvoje būta ir anksčiau, bet visas sarsuelai (ispaniškajai operetei) skirtas koncertas bus pirmasis.

Festivalio organizatoriai jau pasiroše, vasaros žolė jau patiesta, gamtos ir muzikantų instrumentai suderinti, startas netrukus bus paskelbtas. Klausykimės.

Muziejų diena Kaune

Gegužės 18 d., penktadienį, – Tarptautinės muziejų dienos šventė. Tik šią dieną bus galima aplankytai parodas, ekspozicijas bei dalyvauti edukacinėse programose neišleidžiant né litu. Gegužės 19-oji – Europos muziejų naktis – pakvies apsilankytu muziejuose neįprastu metu – temstant.

M. Žilinsko dailės galerijoje (Neapriklausomybės a. 12) prieš lankytąjų akis atsivers nuostabus meno paulius. Parodoje „Mirabile visu / Nuostabu matyti. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus 1921–2011“ eksponuojamos per devynis dešimtmečius surinktos vertingiausios kolekcijos ir unikalūs eksponatai. 19 d. 17–23 val. parodoje bus rengiamos specializuotos ekskursijos su muziejus kolekcijų specialistais „Istorijos apie istoriją“, vyks programos vaikams. Lauko terasoje bus demonstruojami dokumentiniai meniniai filmų apie Lietuvos ir pasaulio dailininkus.

Paveikslų galerijoje (K. Donelaičio g. 16) visus pakerės grafikos menas. Čia veikianti Egidijus Rudinsko retrospektivinė paroda kiekvieną lankytąjų privers nerti į atsveriančią daugiasluoksnę realybę ir joje užsibūti.

Velnių muziejuje (V. Putvinskio g. 64) laukių kvapą gniaužiantis ir provokuojantis reginys – brūti menininko S. V. Mitchell magiškojo realizmo, fantastikos ir eksperimentinio meno paroda „Devil’s“.

Keramikos muziejuje (Rotušės a. 15) žavės jaunatiškas menas Kauno dailės instituto studentų baigiamųjų darbų parodoje „Jaunieji stiklo ir porceliano meistrai“.

A. Žmuidzinavičiaus kūriniai ir rinkinių muziejuje (Putvinskio g. 64) lankytąjų lauks ekspozicija „Liubov Varšavskaja. Nacionalinis Rusijos siaures tautų kostiumas“.

rijoje visą dieną bus rengiamos nemokamos edukacinės programos. 11 val. edukacinė programa „Laiko mašina“ nukels į viduramžių Venecijos karnavalą. Grįžę į dabartį pamėginsite perprasti šiuolaikinį meną ir sukurti originalų koliažą. 11.30 val. ir 13.30 val. edukacinės programos „Naktis pakeliui į gyvenimą“ metu pamatyte šiurpius eksponatus – pomirtines kaukes, išgirsite iš įvairių epochų išlikusį istoriją, mitų, įvykių, kuriuos gaubia Mirties skraistė. Perspėjame – tai programa drąsiesiems! Kelionei į tamsujį paulių bus reikalinga maginė apsauga. Bet turėkite vilties, nes po nakties visada išaušta rytas ir siela atgimsta iš naujo! 12 val. ir 14 val. programe „Kiek kainuoja menas?“ galėsite pasidomėti neįtikėtinais, netrai paradoksaliais kūriniais išsigijimo būdais ir jų kainomis. Turėsite progą pažinti vertingiausius ir išskirtinius muziejaus eksponatus, tokius kaip autentiškas P. Picasso piešinys, Biogergio išrastas pirmasis Europoje porcelianas, pirmą kartą eksponuojamas paskutinis M. K. Čiurlionio darbas, seniausiai naudojamo dizaino JAV monetų kalykos istorijoje Baranauskų sukurtas „Linkolno centas“ ir kt.

Taip pat dalyvausite aukcione. Jūs, kaip tikri kolekcinkai, varžytės už galimybę išsigyti išskirtinių meno kūrinii ir patirsite kolekcinko azartą! 12.30 val. ir 14.30 val. edukacinė programa „Gyvybės medis“ supažindins su iki šiol gyvybingomis lietuvių liaudies meno tradicijomis. Čia išmoksite simbolų kalbą ir sužinosite, kaip berneliai savo mergelėms raše laiškus ant prievertų. Patys kursite savają Gyvybės medžio kompoziciją. Visi norintieji dalyvauti edukacinėse programose turi registruotis tel. 22 94 75.

Gegužės 14–18 d. Lietuvos švietimo istorijos muziejuje (Vytauto pr. 52) bus galima lankytis nemokamai. Miesto pedagogams ir visuomenei bus pristatyta naujas interaktyvus edukacinis užsiėmimas „Keliaujančio muziejaus paslaptis“. Gegužės 19-ąją nuo 18 val. – renginys „Muziejaus vaizdų ir garsų paletė“: ekspozicijoje – teatralizuotos ekskursi-

jos su istoriniu (viduramžių, XIX a., tarpuolio ir sovietmečio laikotarpiu) mokyklų mokytojais; muzikos mokyklos moksleivių koncertas. Kiemeilyje – parodomosios kūrybinės (tekstilės, juvelyriskos, keramikos) dirbtuvės, prie kurių galės prisidėti ir lankytųjai; „Graffiti pamoka“ – grafičių dailininkai pieš ant vidinės kiemo sienos; teatralizuotas antikos pedagogų pasirodymas „Ko mokė Sokratas?“, akcija „Šviesiomis mintimis papuoš gyvybės medį“ – lankytųjai galės užrašyti savo linkėjimą miesčiui ir jo gyventojams, šie linkėjimai bus sukabinti ant „Gyvybės medžio“. Vakarą užbaigs koncertas „Laužo šviesos naftyje“ – renginio dalyviai kviečiami atsinešti savo instrumentus ir vieni kitims pagroti prie dešančio laužo.

Gegužės 19 d. laukia reta proga aplankytai Vytauto Didžiojo karo muziejus (K. Donelaičio g. 64) naktį. Galėsite stebėti ir patys dalyvauti renginiuose, kuriuose skambės viduramžių muzika, vyks šokių, riterių konkūnos. Ekspozicijų salėse regėsite istorinius personažus, galėsite išbandyti laimę ieškodami Vytauto Didžiojo karo muziejaus lobio. Muziejaus ekspozicijos veiks nuo 18 iki 24 val.

Tą pačią dieną Maironio lietuvių literatūros muziejus (Rotušės a. 13) pakvies į renginį „Švenčiame Maironio metus: teskamba Poeto eilės per naktį!“ Muziejaus svečiai ne tik ap-

lankys memorialinius kambarius, išskirtines parodas, kuriose bus rodomi itin unikalūs eksponatai, paslaptingus, vienus seniausių Kaune gotikinius rūsius, bet dar galės sodelyje per visą naktį deklamuoti poeto eilėraščius, dainuoti dainas.

Juozo Tumo-Vaižganto memorialinė bute-muziejuje (Aleksto g. 4–10), Balio ir Vando Sruogų namuose-muziejuje (B. Sruogos g. 21) ir Juozo Gruso memorialinėje muziejuje (Kaliniečių g. 93) gegužės 19 d. nuo 11 val. iki 15 val. kvies dalyvauti kūrybinėse dirbtuvėse „Neišmesk – sukurb stebuklą!“ Jas vainikus lankytųjų sukurtų darbų paroda.

Gegužės 19 d., šeštadienį, – Muziejų naktis! Kauno miesto muziejus ilgina darbo laiką ir kviečia vakare nemokamai (nuo 16 iki 21 val.) aplankytai muziejaus ekspoziciją „Kaunas laiko ženkluose“ ir parodas, skirtas Kauno miesto garbės pilietei, aktoriui R. Staliliūnaitei atminti bei kūrybiinių dirbtuvėi „Neišmesk – sukurb stebuklą!“ rezultatams susumuoti.

Nukelta į 15 p.

Konkursas Antano Miškinio premijai gauti

Utenos rajono savivaldybės taryba, pritariant Lietuvos rašytojų sąjungai, yra įsteigusi kasmetį literatūrinę poeto Antano Miškinio premiją už aukštaitiškos dviasios puoseleljimą poezijoje. Šiemet premija bus įteikta birželio 10 d., per Antanines, Juknėnuose, A. ir M. Miškinų literatūrinėje- etnografinėje sodyboje (Utenos r., Daugailių sen.).

Premija skiriama konkurso būdu. Bus vertinamos per 2010–2011 metus išleistos poezijos knygos. Kandidatus Antano Miškinio literatūrinei premijai gauti gali siūlyti kultūros, meno, mokslo ir studijų institucijos, kūrybinės sajungos, bibliotekos, visuomeninės organizacijos bei patys kūrėjai iki gegužės 20 d.

Prašome kandidatų pavardes, rekomendacijas ir knygas siųsti adresu: Utenos kultūros centras, Aušros g. 49, 28193 Utena.

*Lietuvos rašytojų sąjunga
Utenos rajono savivaldybė
Utenos kultūros centras*

Donaldas KAJOKAS

Pasija pagal Mariją

Spaudai parengto romano „Ežeras
ir kiti jų lydintys asmenys“
fragmentas

Vlado BRAZIŪNO
nuotrauka

– Aušta... Takas... Aš... Dar viena moteris... Ryšelyje – kvapnieji aliejai, mira... Moteris už nugaros: *O kas mums nuritins akmenį?*... Ta pat mirksnį sustingstame iš nuostabos: akmuo nuristas nuo laidojimo angos... Susižvalgijusios žengiamie vi-dun, rūsys vesus ir tuščias... Ant pa-kylos, kur palikome kūną, baltuoja drobulė ir sulankstyta skara... Du ba-landžiai, balti balti... Suburkuoja, kilsteli sparnus... Beveik palietę mū-sų galvas išvasnoja į lauką... Dairo-mės ničnieko nesuprasdamos... Ne-rimo persmelktos, atatupstos išslenk-kame laukan, ankstyvas saulės spin-dulys perveria akis, susmunku ant kelių prie kapo angos ir pravirkstu... Neryškūs siluetas, *Moterie, ko ver-ki?* – krūpteliu visais viduriais, bet sukaupiu drąsą ir sakau: *Kažkas pa-vogė mano Viešpatį, siluetas artėja, tai turbūt sodininkas, kuris užvakar padėjo palaidoti Mokytoją, Gerbia-masis, maldauju rydama ašaras, jei tu ji išneše, pasakyk, kur padėjai, aš privalaui ji pasiūti*, o jis pažvel-gia į mane ir sako: *Marija...* Balsas, kurio nesupainiočiau su jokiui kitu nei žemėje, nei danguje. *Rabuni!* – sušunku tiesdama į jų rankas. *Neliesk manęs, Marija, aš dar nežengiau pas Tėvą, verčiau eik ir pasakyk mano broliams, kad keliatu į Galiléją – ten jie mane pamaty...*

Umą ponia Em pastvėrė Jutos ran-ką ir desperatiškai priglaudė prie krūtinės.

– O Iskandele! Bėgau Dvylikai pranešti šią žinią, bet jie nepatikė-jio! Judas būtų patikėjės, tik jo tarp mokytių nebuvu... Klausyk, mažo-jį sese, pasakysiu tau visą teisybę apie tavo mylimąjį, apie juodaplaukį varno akių vyra, nes jis īgavo ne-palaužiamą galią ir Dievo malonės, ir tavo meilės dėka, aš tai supratau tik tada, kai Jėzus išvarė iš manęs septynis demonus, netgi žinau, kur ju-du susižadėjote, tai buvo prie Ham-sino kelio vingio, po Tyro kedru ju-du prisiekėti mylėti vienas kita iki paskutinio atodūsio – tu, Iskandele, ir juodaplaukis lūžinėjančio balso vyriskas, kurį vėliau visi vadins niū-riuoju Judu iš Karioto, o po Nukry-žiavimo – ir klaikesniais vardais; jūs buvot sutverti vienas kitam, tačiau likimas lémė išsiskirti, nes Judas deg-te degė meile tiesai ir tévynės lais-vei, netrukus prisišlejo prie zelotų, jo gyvenimas tapo sklidinas pavojų ir kalavijų švipesio, tačiau, paskli-

dus gandui apie tikrąjį Mesiją, du-zelotai pasiryžo sekti paskui Jėzū, nes patikėjo, kad vien jis gali iš-vaduoti mus iš romėnų jungo ir ka-raiauti Izraelio žemėje, – tai buvo Simonas, vadintamas Uoliuoju, ir skvarbiažvilgsnis Judas. Tuomet jūs vėlei susitikote, tu buvai tar-p moterų, kurios sekė paskui Naz-a-rietį, buvai tarp mūsų, su mumis – visa širdim, visa dvasia ir kūnu. Iš pradžių tau kėlė nerimą nežabotas Judo gyvastingumas, kuris dažnai išvirsdavo net nuožmumu į viršų, bet pamažėl nuožmumas tirpo, džiaugeisi, kad tavo išrinktajį de-ginanti meilė tiesai virsta ir Jėzus meilės tiesa. Taip, jo širdis dar il-gai buvo nerami, paslėpta po septynių antspaudais, o tą dieną, Is-kandele, tavęs nebuvoto tarp mūsų, tu skleidei Žodį gretimame kaime, tik vakarop išgirdome žinią – prie-šiškai nusiteikusi minia užmėtė ta-ve, mažoji sese, akmenimis... Ju-das iš karto nuskubėjo pas Moky-toją, visu būriu patraukė į kai-mą, tame suradom dar alsuojančią... Jėzus pernakt laikė tavo galvą ant savo kelių, glostydamas kraujais sulipusias garbanas, o paskui pa-dėjo delną ant tavo kaktos ir mel-dési, ir jo akys žvelgė į tame, ir jo veido šviesa krito ant tavo veido, ir tu tapai balta balta, ir tavo dra-bužis nušvito baltau, ir tasai baltu-mas pranoko bet kokį baltumą – niekas pasaulyje negalejo būti tokis baltas, kaip tavo, Iskandele, baltumas...

Mirei paryčiui.

Judas īniršo – kodėl mirei ne ant jo, bet ant svetimo vyriškio kelių! Kodėl Mokytojas tavęs neišgelbėjo, nors prieš tai buvo išgydės de-simtis luosij, prikėlęs ne vieną mi-rusij, – dievaži, nebuvala mačius taip īniršusio žmogaus! Kitą vaka-rą, sustojus nakvynės, Judas prisél-lino prie Jėzus, snaudžiančio, o gal alyvmedžio paunksmėje nu-grimzdusio maldon, jau buvo be-traukias durklą, bet Mokytojas at-simerkė ir pažvelgė jam į akis – taip švelniai, taip ramiai, su tokia atjauta ir meile, kad Judas aiktelė-jo ir suklupo, ir apkabino Moky-tojo kojas... Jėzus neištare né žo-džio, bet nuo to vakaro Judas tapo ne tik vienu iš Dvylikos, o Myli-miausiuoju, Pasirinktuoju, iš ku-rio jau išrauta mirties tušybė. Visi mokytių tai suprato, supratome

ir mes, Jėzų lydėjusios moterys: Ju-do īniršis buvo toks nežmogiškas ir toks stiprus, kad sugebėjo paleisti plėnimis patį save, palikęs jau per-keistą ir švarią širdį tam, kurio sil-pnumo valandėlę taip galingai ne-kentė...

Ką vėliau žmonės kalbėjo apie Judą – šventą teisybę, bet ne visa, raštininkas Matas tai žinojo, tačiau jis privalėjo viską užrašyti taip, kaip užrašė – kad *Judas liktų toks, kokį ji pažinojo visa Judėja*.

Klaus, ar Judas išdavė Jėzų? Taip, išdavė. Bet Dvylikai neabejojo, jog tai buvo Viešpaties valia, nes psalmui žodžiai, o į tai, ką skelbė pranašai, turėjo išsipildyt. Todėl kai Judas atvedė karius į Getsemanę ir Mokytojas jo paklausė: *Ko at-ejai, bičiuli?* – mokytiniai pajuto, kad Jėzus ne klausia, tik atsisveiki-na su tuo, kurį pats pasirinko, te-trokšdamas vieno – kuo švelniau ištart: *Bičiuli...* Ir Judo bučinį Mo-kytojas priėmė kaip mylinčiojo at-saką, kaip kilnų atsisveikinimą – juk, Iskandele, iš mokytių būtent Judui buvo leista paskutiniu liesti Jėzū...

Taip, Dvylikai gerai suprato, kas iš tikrujų Getsemanėje įvyko, šir-dies gilumoje jie netgi pavydėjo Ju-dui, pripažino, kad jo tikėjimas stip-riausias. Taip iš tiesų ir buvo, nes ar kaitaip galėtume paaškinti jau kitą ryta aniemis kilusį troškimą išvaduo-ti Mokytoją! O kaip jie ginčijos, kaip riejos! Nepamenu, kieno gal-voje kilo mintis jį pagrobti, suma-nymas buvo ižžulus ir paprastas: Jė-zaus mokymui neabejingo smulkės šeimininko Simono Kirėniečio be-veik niekas nematė mokytių bū-relyje, tad nutarė, kad jis turėtų pa-sisūlyti veteje nukamuoto Moky-tojo panėsėti kryžiu; gatveleje ne-toli Dovydo vartų, kur prasilenkti gali tiktais du žmonės, sargyba ir mi-nia, suprantama, atsiliks, mokyti-ai tarp miestelėnų sukelis sumaiš-tį, kad nukreiptų romėnų dėmesį į išiaudrinusią minią, tuo metu Jėzus staigiu judesiu bus ištrauktas pro du-ris į smuklę, o jo vieton akimoju atsistos vienas iš Dvylikos.

Jie viską apgalvojo, egzekuci-jos ryta skarmalais, panašiais į Jė-zaus, apvilklo Natanaelį iš Galilé-jos Kanos, mat jis ügiu, sudėjimu, plaukų spalva labiausiai priminė Mokytoją. Natanaelis didžiavosi, jog galės pasitarnauti Jėzui kaip

Judas kad pasitarnavo, o gal ir daugiau, nes ir kentės, ir mirs už Viešpatį ant kryžiaus. Vidiniame smulkės kieme Natanaelį nupla-kė rimbas, nugarą, kaktą ir skruostus ištepė gaidžio krauju, ant galvos užmaukšlino dygų erš-kečių vainiką, viskas buvo daro-ma sparčiai ir tiksliai.

Šurmuliuojantys miestelėnai jau artinosis prie Dovydo vartų, moky-tiniai jau buvo įsimaišę į minią, o Natanaelis, Jonas ir Judas laukė prie pravirų smulkės durų. Procesijai slenkant siauriausiaja gatvelės dalimi minioje kilo iš anksto numatyta sumaištis, Natanaelis jau matė

Jėzus veidą, o už jo – Simoną Ki-rėnietį, šnupuojantį po kryžiaus našta. Natanaelis palinko priekin, ketindamas šokti laukan, staigiu ju-desiu stumtelt Mokytoją į smulkės tamsą, o pats lyg nieko neivykus vilkti kojas priešais kryžių nešanči Kirėnietį...

– Netiesa! – prie ponios Em stryk-telėjo Eliezaras ir pakartojo: – Ne-tiesa! Aš irgi ten stovėjau! Nebuvo jokio Judo, nebuvu!

– Žinau, tvirtanugari, kai ką ir tu matei, – griežtai nukrito Rojus Ru-duo. – Bet ne tai, ko mums šian-dien reikia.

Rašytojas priėjo prie klūpančios Em ir delnu palietė jos kaktą.

– Kalbék, Marija. Iskandele pri-valo žinoti viską.

Kai moteris vėl prabilo, rašytojas gržo į savo vietą ir ēmė kažką rašyti. Gabrielius atkreipė dėmesį, kad Rojus rašo jau senokai, gal nuo tos minutės, kai Augustės sakiniai tapo kryptingi ir rišlūs.

– Iskandele, mieoloji... Buvo vie-nas ilgas vakaras, kai ir aš suabejojau Judu. Ne, ne tada, kai gržo susirūpinęs Petras ir pranešė, kad kapavietėje iš tiesų néra jokio kū-no, tad Dvylikai rytoj keliaus į Galiléją; ir ne tada, kai skubėjau pranešti Marijai, Viešpaties motinai, kad jos sūnaus kapas tuščias; ir ne tada, kai abi verkėme apskabinu-sios, nesuvokdamos – kodėl: ar iš di-delio džiaugsmo; ne, Iskandele, Judu aš suabejojau tą valandėlę, kai Kirėnietio smulkėje, į kurią buvau nusiusta parnešti maisto rytdienos kelionei, sutikau lavondė-mėm vis dar išmuštą Lozorių. Jis man dievagojosi, kad po egzeku-cijos Jeruzalėje buvo sutikęs daug kadų kadai mirusių žmonių, pas-kui lyg tarp kitko pasakė: *O žinai, Magdaliete, Judas kabo dykumoję, prie Hamsino kelio vingio!* Ir nu-sisijuokė, tulžingai, iš plaučių giliu-mos: *Neištėvė, šėtono išpera, pa-zérė kungam po kojų savo sidabri-nius ir pasitempē ant šakos!* Stai ši žinia ir pėvėrė mane kiaurai.

Nukelta į 6 p.

Kūrybinė drąsa ir baimė

„Pakelės šunytyje“ Cz. Miloszas rašė: „Tikriausiai neįmanoma nieko pasiekti nebūnant įsitikinus savo pranašumu. O šis atsiranda žiūrint į kitų pasiekimus tarsi per apskutą žiūroną. Ir paskui sunku išsivaduoti iš padarytos skriaudos jausmo.“ Du „Nemuno“ klausimai Aliui BALBIERIU:

I

– Kūrybinė drąsa – kas tai? Kiek ji siejasi su kūrėjo talentu, intelekto galia, vitaline, dvasine, gyvenimiškaja patirtimi, vidine stiprybe? O gal tai arčiau troškimo apsinuoginti, atsiverti, parodyti slapčiausias, intymiausias savo minčių, potyrių, „nuodėmingiausių“ vizijų kerteles? Be to, šiai laikais sparčiai populiarėja dar viena „drąsos“ rūšis – narsa neįsmokyti amato pagrindu, ignoruoti tradiciją ir kūrybinį palikimą, į šuns dienas išdėti visus autoritetus, arogantiškai manyti, jog tik nuo tavęs ar tavo kartos ir prasideda tikroji kūryba. Ar tai nėra jau meninio chuliganizmo požymiai? Bet gal ir jis, tarkim, saikingai dozuojamas, gali būti perspektyvus bei vaisingas?

II

– O kas yra kūrybinė nedrąsa, sutrikimas, netgi baimė? Ką galėtumėte pasakyti ir apie Lietuvos, ir apie globalizuoto pasaulio provincijos menininko sindromą? Gal toks visai neegzistuoja?

Vlado BRAZIŪNO nuotrauka

I

– Šiai laikai kalbėti apie „kūrybos drąsą“ lyg ir nauvu.

Pasaulyje visose kūrybos ir pseudokūrybos srityse praktiškai jau išbandytu viskas, prieitos ir net peržengtos visos drąsos ribos; tam tereikia būti šiek tiek paviršutiniškai apskaičiusiam apie šiuolaikių menų istoriją ar netingėti pañaršyti internete, nors man labai keista, kad neretai rašytojai ir kiti „literatūros žmonės“ yra pernelyg apsiriboję tik „literatūra...“. Visi tie apsinuoginimai, atsikleidimai ir postmodernui dažniausiai priskiriamos „beribės išsiniekimino formos“ (Herkus Kunčius) yra išbandyti ir jau lygiai taip pat nusibodusios. Kartais net nežinai, kur ten „drąsa“, kur kvailybė arba papras-

čiausia vulgarybė bandoma paversi menu, literatūra ar dar kokia nors kūryba. Neatmetu iš tu „drąsos“ zoñu nieko, jei kas yra gerai padaryta. Visada palieku nemažą procentą tikimybei, kad kartais gero dalyko galiu ir nesuprasti, ir niekada ne norēčiau sakyti, kad jaunimas dabar nieko neparašo, kaip viename interviu yra pareiškės vienas gyvasis klasikas... Ne, ne, ne Juozapėlis Erlickas – kitas.

Kūrybinė, kaip ir kitokia drąsa mumyse slypi it paslaptis. Niekaip juk negali paaiškinti, kodėl gyvenime vienais yra baily, o kitas – drąsuolis? Tas pats ir kalbant apie kūrybą – vieni drįsta apsinuoginti iki šlykštumo, kitus aprūpina prigimties vidinė „cenzūra“. Ir tai – normalus, regis, taip visada ir buvo. Ir – bus. Realiai kiekvienas iš mūsų jaučia-

me, kiek galima apsinuoginti, kiek drisime parodyti savo tamsos, nors drąsa ne visada susijusi su tamsa.

Šiame kontekste ižvelgiu netgi kita drąsą – nerodyti tu „drąsų“, kurias dabar demonstruoja visi ir vos ne vienas pasaulis... Juk medis, pavyzdžiu, vasaros pradžioje it kosmosas žydi tiepa, yra prigimties aprūpita neišaugti iki simto metrų ar kilometro. Kol neįsišiko klonuotojai, musė netaps drambliu arba atvirkščiai, nors mokslo religijos atstovai gal apie tai ir pagalvoja. Pasisakydamas už visišką kūrybos laisvę, vis dėlto manau, kad kiekvieno asmeninis reikalas yra daugiau ar mažiau suvaržyti tas drąsas etiškai ir estetiškai. Na, o profesionalumas – būtinis. Dabar amato neišmanymas yra dar labiau niekinas ir išjuoktinės negu anksčiau; man labai komiškos kai kurių laikinų gar-

senybių knygos, kurios dažniausiai akivaizdžiai skirtos estetinei prastumenei... Bet tai jau verslas, ir tik verslas – ne kūryba.

Klausiamas apie chuliganizmą? Jis menuose būtinas, kiekviena karta save pradeda ižvirtinti šiek tiek aplaudydama senesniuosius. Manau, Lietuvoje per mažai to meninio chuliganizmo; pernelyg jau ramiai nusistovi ir kartais pelkėja įvairūs negimčiamai autoritetai, atsiranda net kūrybinių organizacijų uždarumo ir grupiškumo – mažoje šalyje tai, deja, sunkiai išvengiama... Meninis chuliganizmas, mano galva, galėtų būti nukreiptas ir prieš kultūrinę konjunktūrą, kai kuriuos grupinių lovius ir lovelių reiškiniai. Bjaurių tos konjunktūros požymių labai padaugėjo, nors to darbą lyg ir neskatina jokia viena teisinga ideologija.

Mūsų gerokai iškreiptų vertibių laikais aktuali ir kita drąsa – pasirinkti kūrybos kelią, kuris dažniausiai lemia apribojimą ir apsiribojimą, ypač vadinanamojo „materialioje“ srityje. Mes esame leidyklų, kurių lyg ir nebankrutuoja, šalis, tačiau normali rašytojo honoraro sąvoka tarsi išnykusi, žinoma, su retomis išimtimis. Tad egzistuoja ir rašymo be atlygio drąsa. Ateityje mūsų kultūrai ypač skaudžiai atsilieps honorarų išnaikinimas kultūros spaudoje, nors ji neva ir išsaugota per krizę.

II

– Drąsa ir nedrąsa – kaip standartinė moneta; ji visą laiką kažkur krinta gyvenimo erdvėje, vartalojasi, kartais atsisukdamai į mus drąsos puše, kartais – nedrąsos. Visgi šie da-

(Ne)spalvoto vaizdo akimis

Lina NAVICKAITĖ

Imu įtarti, kad man ūmai pasireiškė ypač reta regėjimo patologija – achromatopsija, o jei paprasciau – višiškas spalvų jutimo sutrikimas. Esu lyg senas lempinis televizorių, gromuliujantis nespavotas transliacijas. Retkarčiais it elektra nukrečia iki pat horizonto nutūsus priešybų įtampona. Balta-juoda. Gera-bloga. Vaizdas primena rūščiausią žemą, nora – pavasarį, miškuose jau ir žibuciu degtukai seniausiai perdege.

Tarsi pagal kažkieno išankstinį supylginimą kone iš visų įmanomų eterinių ūmai pratrūksta reklama – žaismingoji propagandos sesutė kaip nuoširdžios pagarbos verta profesionalė temperamentingai ir skoningai sumodeliuoja dar vieną balta-juoda variantą. Ir patraukliausią pasaulyje vinentelę tiesą...

Ką gi, pasiudodu – besiatrofuojančios mano juslės nepajėgios ištirti šitos kategoriskai supaprastintos tikrovės. Iš naujo susisteminti perklaifiukotus, išslapstytus ar sterilizuotus jos elementus. Taigi traukiuosiu nuo kasdienybė transliuojančių eterių. Tuomet tam ir dingstį – patikrinšiu savo vidinį peizažą.

Hmm. Ir čia žiema. Sninga. Pusynai švyti prieš akis gūdžiai lyg kai tik atvertas tuščias Word'o puslapis. Išretėjęs oras, kažkokia keista nieko koncentracija. Šaltis. Ir – balta-juoda. Klampoju tollyn per gruzdantį tarpi polistirenas lauką. Po intensyvių sapnų periodų, rutinos transų čia paþrastai aptinkiu visokius pėdsakus, iþspaudų, ženkli – žodžiu, šio to veringo.

Tylu tylu. Mano vidinio teatro tru-

rinėti savo emocijų. Kas be ko – ir meilės.

Bet trupės nėra, todėl drįstu testi. Lupti nuo šios savybos banalybės luobą ir mastyti apie ją kaip apie esminį Kūrėjo bruožą, Kūrėjo, mūsų prigimtyse palikusio savo autoperstretą. Ne apie blankias meilės reprodukcijas, pigias, primityvias interpretacijas – apie autentiką. Taigi – tikėjimas.

Škaičiau, šiuolaikinis italių filosofas Gianni Vattimo postmodernistinio pasaulio žmogui siūlo tikėti, kad tiki. O aš, stai dabar pamėginusi būti sažininga, neatsiginu dar didesnio skepsio: bemaž netikiu, kad mes tikime – samoninguai, tvirtai, dieina iš dienos, kaip derėtų – net jei laikome save praktikuojančiais kokios nors krikščioniškos konfesijos nariais. Daugelis taip mano tiesiog inertiskai – visai patogu. Kiek kartų, – principingai spraudžiu save į kampą, – dardėdama rutinos konverjeriu, kai prireikia, formaliai iðsiptaujti Dievą, atiduodi Jam mažytes priedermių duokles, nes iþpratusi, bet juk iš esmës tais tarpsniais esi netikinti! Bedievé. Apsidairyk – imesta ankšton pragmatiško proto kameron... Na taip, lengviau atsikvepi, visgi ne iki gyvos galvos. Nes visada sulauki ženklo. Galima jí pavadinti vos vos sukirbėjusiu autentikos ilgesiu ar pastangomis praregėti spalvoto vaizdo akimis. Kaip tik tada sielos imtuvi pagauja silpnutį signalą – pranesimą, kad taip nebus visada. Žinių apie amnestijos garantiją, patenkintą – galbūt pasamoninę – malonės praþymą...

Štai ir dabar protas spygaliuota vieila aptvérës ankštą mano pasivaikščiojimų plotelį. Dairausi į balta-juoda iðterpiancio nors menkiausio niuanso. Veltui. Bet pamatau ką kita. Tai... Nutuokiu, kas ten. Truputį toliau,

negu užgriebia mano trumparegystė. Debesis, pakibęs virš lauko, rūkas, jaame sūkuriuojanti pūga. Kiek nustėrusi stabteliu. „Nebijokite, ir čia gyvena dievai“, – suramina nežinia iš kur atklydės gal Herakleito balsas. Matyt, iš tos epochos, kai dar nebuvavo būtinybės tikėti, kad tiki.

Ne, ne, čia – kas kita. Girdžiu paþinbždomis užtikrintai tariam, galėtum pamanyti, perskaitomą man nežiūrimą užrašą: *Dangaus dvasių bendruomenės centras*. Galbūt kuoktelėjau, tačiau esu įsitikinusi, kad tai tiesa – DDBC. Linksminti. Ką ten – šešta. Čia, sako, kitokia tvarka. Anarchija. Dieviškos meilės anarchija. Niekas niekam neprinėma nikeliono valios, mat teisingumą, įstatymą, normas beatodairiškai sulaužiusi meilę. Ir jokia tai sensacija, kai pagalvoji – jau du tūkstančius metų krikščionys mokomi šitaip – *neteisingai* – gyventi. Tokios ypatingos anarchijos salygomis. Evangelija – mums paliktas teisingumo laužymo besalygiškos meilės naudai liudijimas. Kas kaltas, jei kur kas dažniau žemėje kuriamie ne Dangaus, o Kreivijų veidrodžių karalystę? Stai ratais po mano voljerą ima risnoti juodais baltais dryžiais iðmargintas istorijos zebrais. Seki akitis ir bemat pasikartojti visą kursą: šimtmečių šimtmečiais juodo-balto pasaulio gyventojai tai garsiai, tai tyliau bamba vienai ir tą pačią maldele: „Leisk, Viešpatie, mums būti teisiangiems, teisingiems, bet, apsaugok, tiktais ne gailestingiems...“ ...nes – čia jau potekstė – va tada tai mes jaučiamės taurūs, švarūs, savimi patenkinti. Ir tiesos medaliai švyti ant mūsų krūtinės. Viena pusė – auksu, kita – aprūdžiusi. Balta-juoda. Gera-bloga.

O kas yra tiesa? – ūmai paklausia vienas puikiai pažįstamų pasaulio galingųjų. Ir kaip atsakymas jam tada ir visiems vėliau, ir man dabar suvibruoja TYLA. „Neištariamoji tiesa, kuri, – pasak Frederico Buechnerio, – yra paslaptis, kuri rodo, kaip viskas yra, kuri yra visa ko priežastis.“

Minu ir minu per sniegynus, suku ratais – per šalta sustoti. Aplinkui –

depresyvus sāstingis, jokių prosvaicių. Nors imk ir profilaktiškai sugerk kursą B grupės vitamininį nervų sistemių pastiprinti. Bet depresija – subtlikas reikalus, girdėjau, ja susergama dėl meilės stokos. Tada vitaminai jos pagaminis? Palauk! It greitosios sirenų sukaupia galvoje medikų perspėjimą: šis nekaltas preparačiukas tam tikrais atvejais skatina vėžinių laštelilių vystymąsi. Taigi chemiškai padarytos meilės perteklius pamažėle susimeta į piktybinius navikus? Ir galop sugraužia mus cheminė meilė? Kaip, beje, ir cheminė laimė.

Sių prisiminiau ne šiaip sau. Pastaruoju metu per bernardinai.tv sudidomėjusi žiūrėjau laidų ciklą „Sveikas, gyvenime“ apie besivaduojančius iš priklausomybių žmones. Mane visada traukė, jei taip galima pavadinti, rando mišlę – lyg unikalus PIN kodas, užsklanda ir atsklanda kartu. Nors ir ribotai, jis atveria ir rodo mumyse veikus paslaptinges dvasinio ar fizinio atkūrimo (perkūrimo) programas. Kiekvienam gijimo procese iðspaudžia šitos metaterapijos ženklų, kiekvienam gyvenime – kažkieno Kito, aukštesnio, nuo visiško bankroto mus išgelbstinčios vadybos pėdsakų. Tokie egzistenciniai lūžiai, radikalūs ar visai lėti, bet realūs pokyčiai – šimtaprocentinės koncentracijos tikėjimo stiprikis. Autentikos tiksliavimas. Taip iðtransliuojama stubinama žinia apie visuotinę amnestiją.

O tą PIN, ko gero, neatsitiktinai paminėjau. Iš tikrųjų XXI a. – kodų, slaptazodžių, beveik kabalistinių technologijų magijos epocha. Kiekvienas azartiskai buriame prie savo kompiuterio kaip Ali Baba prie Sesamo olos – moderniai raganaujame. Programuotojai kanonizavo ir nelyginant nūdienos farizejai supančiojo mus begale formaliausiu privalomu identifikavimo ritualu. Šyk kažkokiam vienkartiniam reikalui atsiverčiau bala žino kokį atsitiktinį tinklalapį. Prieš atliekant norimą veiksmą monitoriuje staiga plykstelėjo lentelė su užrašu: „Klausimas patikrinti,

lykai tarp savęs labiau susipynę, ne-
gu iš pirmo žvilgsnio atrodo. Bai-
mė? Taip, kartais jaučiu baimę, kad
staiga galu tapti kūrybiškai visiš-
kai bejėgis, „neraštingas“, dvasiškai
nuo visko „atsijungęs“...

Arba yra tam tikrų gilių, su as-
meniškumu, neįvardytais galbūt
„kolektyvinės pasamonės“ mitais ar
prietais susijusių dalykų, apie ku-
riuos iš tiesų nenoriu ar bijau rašy-
ti, net galvoti...

Provincija? Provincialumas? De-
ja, dauguma iš mūsų esame daugiau
ar mažiau provincialūs blogaja, ne
atskirties ar individualumo prasme.
Provincialumas – ne tik gyvenamuo-
sios erdvės sąvoka ar poveikis. Provin-
cialū rastum Niujorke ir Tokiju-
je, Paryžiuje ir Romoje. Provincialu-
mą pirmiausia siečiau su ribotu-
mu, kultūriniu kurtumu.

Lietuviai provincialumas gan sa-
vitas ir kartais labai „dvasinges“, nes
jis „paremtas“ ilga vergystės, oku-
pacijų ir prisitaikymo istorija, kaž-
kur mūsų gelmėse vis ruseinant miti-
nėms LDK imperijos žarijoms... Jos
kartais mus paverčia provincialais,
kuriuos ištinka didybės manijos
priepluoliai. Dar, sakyčiau, labai spe-
cifinis posovietinis provincialumas,
būdingas, regis, visoms tautoms, ku-
rios buvo atitvertos nuo platesnio
pasaolio ir vos vos nesukūrė siau-
bingai provincialaus komunizmo...

Provincialumas globalėjančia-
me Žemės rutulėlyje įgauna ir kitų,
ne tik neigiamų aspektų. Jি (jei nė-
ra bukumo ir ribotumo išskūnijim-
as) galima suvokti ir kaip išskir-
tinumą, individualumą, tapatybę,
identifikaciją ir pan. Pavyzdžiu, kur
nors Amazonės džiunglėse ar
Australijos dykumose dar išlikusio
aborigeno „provincialumas“ yra vi-
siškai neprovincialus...

ar esate žmogus. „Oho! Pasijutau ne-
realiai. Stai virtualybė lygu realybė:
matyt, tapau fantastinio gyvenimo tri-
lerio heroje. Gaila, neprisimenu, koks
tas klausimas – žinoma, paprastas, bet
lemtinas.

Nepasigilinau, nepasitikrinau. Ir ši
smulkmena šmékstelėjo galvoje tik
prisimenim bernardinų reportažė-
liuose papaskotas suklupimų ir at-
sitiesimų istorijas. Išties kaip pan-
šiai esame nuolat testuojami nevirtu-
alioje erdvėje – gyvenimo, kasdie-
nybės – ir, regis, kone tam pačiam
faktui išsiaiskinti... I lengvus ir, sa-
kytum, nereikšmingus klausimus ren-
kamės paprastus atskakymus, o iš jų
natūraliai išplaukia kiti klausimai, ir
taip be perstojo, ilgai, kol pamažu su-
voki, jog čia – egzistenciniai kryžia-
žodžiai. Taip nepastebimai pasire-
kamos kryptys, taip patenki į inicia-
cijų labirintus, vedančius iki paribių,
užribių, išeicių.

O galiusiai finale tau, jei nepa-
metei Ariadnės siūlo, ant šakos nutu-
pusi varna snapo laiko TIESOS med-
ali – daugiaabriaunį it deimantas, žé-
rintį vientisu šviesos lydiniu ir tuo
pat metu išsiskaudantį į švariausią,
įvairiausią spalvų spektrą. Ką tik par-
sidanginus tavo vidinių artistų tru-
pė netenka amo, nes regi, jog tiesa,
darsyk cituojant F. Buechneri, „to-
kia didžiulė, beformė ir atsitiktinė,
kad jos apibūdinti nepajėgs jokie
būdvardžiai“.

... Štai jau kuris laikas stovinuoju
palei pažilgusią pusnį ir tik dabar iš-
vystu ant išmindžioto tako lyg konfe-
ti pabirusias spalvotas sapnų aplai-
šas. Tarsi ką tik būciau sutikusi Nau-
jametį. Lyg mano vidiniame metų lai-
kų cikle nūnai įvyko magiškas liūžis.
Pranašiški sapnai – byloja netrukus
ateisiant atlydį. Atsilimą. Ir kai parsi-
basčiusi po šitų žvarbų vienisiavimų
pažvelgsiu pro langą, mane užgrius
nenugincijama tiesa – absolutus pa-
vasaris, o iš visų eterių plūs reklami-
kai temperamentingos, mažytės, į be-
gales tonų ir pustonių išsklidusios
grynu gryniausios varnėnų tieselės.

Zenono BALTRUŠIO nuotrauka

Gražina CIEŠKAITĖ

Teofanijos

*o absoliuoto atspindys
kaip savo gelmę*

*pilki vienuolai Budos kelyje
nirvanos tuštuma*

*pavirtai į bekūnį
šviesos srautą o dvasia*

*o angele juodas nakties
žvaigždės kaip stigmos*

*pamilai ugniažiedę visataq
o dvasia atspindinti*

*genijus ašaras renka
nuo mūzos kapo*

*metafizinę giją širdies
krauko angelą*

*amžinybės miražą gamtoj
Dievo grožį*

*tyliai skleidžiasi dvasios
gamta Dievo soduose*

*o kosminė akimirka būties
kai mylantis sapnuoja*

minčių teatre

*absurdo lizdas
kaip gamta tuščiavidurė*

*iš pragaro dugno
balsai ir naktis*

*tu greitesnė
už šviesą mintie*

*metafizinę sąmonės
gelmę matai ir nutolsta*

*susirasi vartus
iš anapusbė*

*ir begalinis dvasios judesys
tenai kur tu o siela*

*metafizinę sąmonės
gelmę matai*

*per sielos sutemą
būtie viena judėjai*

*atsikuria iš spinduliu
dvasia nušvitusi*

*gyveni
šios tikrovės gale*

*vėl pradėsi save
begalybės gale*

nebūties kevale

*klausau poezijos
kaip muzikos iš anapus*

*Budos sapnas
anapus tamsos*

*gintariniai dievų
pelėnai po rasotu*

*Majos šydas
besvoris švelnus*

*per bedugnę
i šviesą skridai*

*atsikuria iš spinduliu
dvasia nušvitusi*

*nematoma mintis
kaip Dievas*

apsireiškiantis žodžiu

*triveidis laikas
o bekūnė nebūtis*

būties boluojantis šešėlis

Pasija pagal Mariją

Atkelta iš 3 p.

Kai persakiau, ką išgirdusi, mytiniai irgi neteko žado – jis mus apgavo, sudejavio Natanaelis, apsimetėlis, suriaumojo Andriejus, jų pasipiktinimui nebuvu ribų. Jie laikė jį išmintingiausiu iš Dvylikos, o jis émė ir pasityciojo iš visų – nesuojoks išrinktasis, buvau ir liksiu paprasciausias išdavikas, kurį užgraužé sažinę! Petras, Jonas, Jokūbas, Lukas, Pilypas, Tomas... – jie šaukė vienas per kitą, bet aš išsiminu tik pabaigoje ištartus Mato žodžius: *Tegu žmonių atmintyje jisai ir lieka toks, kokį ji žino visa Judėja!*

Tą naktį negalėjau užmigti. Visa, ką darė Judas iki tol, aš supratau, bet šito poelgio nesugebėjau nei suprasti, nei pasmerkti, nei pa-teisint. Judas galutinai iškėjo, kai baudėsi išmeigtį durklą į Jėzaus krūtinę, Judas buvo šventas, kai atvedė roménus į Getsemanę, teisus, kai išardė samokslą, nes éjo prieš visus, anksčiau nei mes suvokęs, kad Geroji Žinia privalo būti perduota tik Jėzaus lúpomis, o antspauduota tuo mirtiniu ant kryžiaus, – taip, Iskandele, prieš sutinkant Lozorių, Judas man atrodė pats teisiausias, mat visų mokytiui troškimas buvo vienas – ne tik ižvelgti šio pa-saulio menkystę, bet ir patiemis pa-sauliui tapti nieku, o Judas sugebėjo tapti menkesnis už patį nieką, – tai kodėl jisai palūžo, kodėl paslėpė mirtį?

Kamuojama šio klausimo varčiaus nuo šono ant šono, o kai pa-ryciui prisnūdau, regėjau baisu sapną...

– Maldauju, nereikia sapno! – iš pakampés suinkštė Eliezaras. – Magdaliét miegojo kaip užmušta!

– Gal ir tu buvai tame sapne, Ahasverai? – Rojus Ruduo kilste-lėjo galvą nuo užrašų.

– Per šitiek amžių aš visur buvau. Sapnas – tikrai ne jos, – dar kartą gailiai suinkštė sodininkas. – Dangus mato, verčiau jį patylėt...

– Kalbék, Marija, neslēpk nieko baiminancio.

– To niekados dar nebuvalo ma-ciusi... Sapne stovėjau ant liepto per-sraunių upę, žinojau, kad dešinėje yra mano, Marijos iš Magdalos, gy-venimas, o kairėje – ilgas paryčio slogutis, nors aš buvau tik pradéju-si sapnuoti; ir sykiu aiškiai suvo-kiau, jog tai anaipolti ne sapnas, o tikrū tikriausias gyvenimas. Ne ma-no, Marijos, bet visai kitos moters...

Aušo... Moteris nubudo iš sapno, kuriame ką tik gyveno mano gyvenimą. Ji iki smulkmenų atsi-minė, kaip sapne skubėjo prie tuščios kapavietės, kaip šnekėjosi su Dvylika, éjo į Kirėniečio smuklę, kur klausėsi Lozoriaus žodžiu, – taigi aušo debesimis aptrauktas ry-tas, toji moteris nubudo iš mano gyvenimo, ir dabar aš buvau toji moteris, o visas ankstesnis mano gyvenimas tebuvo ką tik nubudusios moters sapnas. Pusryčiaudama aš stebėjau naktį regėtomas vizijomis, jos atrodė nieko bendra ne-turinčios su tikrove, su dabartiniu mano gyvenimu. Po pusryčių iš-éjau į miestą, klaidžiojau jo gat-vėmis, – o, tai buvo klaikus mies-tas! Dusliai urgždamos aplinkui zujo žvilgančios pabaisos, bet aš jų nebijojau, manęs jos netgi ne-glumino, atrodė, visa tai matyti man įprasta, daugelis namų buvo

neapsakomo aukštumo, priminė Babelio bokštą, tik Dievo piršto dar nepaliestą; manęs nesteboino nei prie kūnų prilipe prieivų dra-bužiai, nei tai, kad kai kurie iš jų, priglaudę ranką prie ausies, garsiai šnekėjosi su savimi; dešimtys mo-terų vaikštinėjo gatvės pakraščiu pusiau nuogos, regis, be jokio tiksllo, tačiau niekas jomis nesipiktino, nesipiktinau ir aš, mano akys abejingai dairėsi į šalis; netrukus priéjau keturkampę giraitę, jos proskynia vienas per kitą šokinėjo trys lūtai, bet jų judesiai susilie-jio, buvo tokie žvilgsniu sunkiai sugaunami, kad galėjai pamanyti, jog proskynoje su savimi žaidžia tiktais vienais liūtais, o ir tas kažkokis pernelygi švarus, išciustytas, tarsi būty naminis kačiukas; už giračės sumirguliavo ežeras, Jame plaukiojo maži laiveliai, vandenye pama-ciau medūzā, kuri tai išpampdavo iki baisingos dydžio, tai subliukš-davo ir tapdavo mažesnė už nau-jagimio kumštį; nuo prieplaukos šlaitan kilo akmeniniai laiptai, prie jų persigandusi tryčiojo sprindžio didumo moteriškutė su pelės uodega, supratu – ji per ma-ža, kad ištengtu užlipti tomis pa-kopomis, pasidėjau ją ant delno ir émiau nešti aukštyn, stebédamas, kad ji labai sunki, be to, vienkojė; ant kalnelio ji stryktelejo iš mano delno ir dingo né nepadékojusi, o aš priéjau placią gatvę, abiejose pu-sėse švytėjo parduotuvės, prie jų glaučestis pulkeliai merginų, vie-nios pardavinėjo save, kitos – gel-tonų akmenukų karolius, lieknutė šviesiaplaukė man tarė: *Pačiupi-nékite, prekę būtinai reikia pačiupinéti*, pagalvojau, kad jos visos turbūt kam nors vergauja; išpuošta buvo tik placioji gatvė, kur virę gyveniminas, sulteklėjusi į skersgat-vi pamačiau, kad toji prabanga su-vaidinta, nuošalesnės gatvelės skendėjo skurde, namai buvo su-klype ir apšepe; toluoje subola-vo didelis pastatas, primenantis Je-ruzalės šventyklą, kai priéjau ar-teliu, mane trumpam persmelkė šiurpas – ant pastato kupolo styrojo skaisciai geltonas kryžius! Su-sigūžusi apéjau tą statinį, bet kaž-kodél nesistebėjau, kad kryžius stovi tenai, pačioje šventyklos vir-šūnėje, mane stebino kitkas – vi-duje buvo tiek šiukslių, kad apé-mé baimé, jog jų slégio gali neat-laikyti pastato sienos... Vos apie tai pagalvojau, baisingai traškėda-mi émė skiliinėti langų ir durų ré-mai, pro atsvėrusias kiaurymes pa-biro smėlis, šiaudai ir dulkės, mais-to atliekos ir skaidrios duženos; gatve ant vienos kojos dar spéjo prašokuoti toji sprindžio didumo moteriškutė su pelės uodega, o ta-da pro visus langus plūstelėjo to-kiu šiukslių lavina, kad visa tai pri-minė kalnų griūtį. Vos spéjau išmukti pro artimiausio pastato du-ris, ilgam koridoriuje išvydau žmones, laikančius žvakes, jie su-tiko mane kaip savą, žemai link-čiodami nulydėjo į didelę menę. Tenai stovėjo vaišėmis nukrautas stalas, kurio gale sédėjo vyras, jo nosis priminė erelio snapą su kar-pa, šalia muistėsi jo išpédinės, lie-sutis guvių akių berniukas. Vaiko galvą puosė baltas perukas, ties nugara pasibaigiantis plačiu juo-du kaspiniu. Aplinkui stala būri-a-vosi minia dvariškių ir kitų pra-smatnios puotos svečių. Nelaukai išpédinės placių išsižiojo ir skaniai nusičiaudėjo, iš jo rankelės iškri-to kažkokis pailgas sidabrinis daik-čiukas, o alkūnė tekstelėjo į vi-ra-lo dubenį, supratau – jis siaubin-gai pažeidė rūmų etiketą, pasielgę

ne taip, kaip dera kilmingam vai-kui, visi puotos dalyviai akimoju pašoko nuo stalo, subėgo į krūvą prie durų ir nusigręžę sustingo. Bet nusigręžę tik vyrai, o pro jų klubus, alkūnės, pro jų puošniu sur-dutu skvernus žybčiojo smalsios moterų akys – pritūpusios jos ste-bėjo ipédinį ir išdarinėjo drasinan-čias grimasas, atseit nenusiminkite, jūsų kilnybe, nieko jūs neiškré-tėte, mes viską suprantame, čia tik toks žaidimas, nieko rimto; didi-kas tuo metu mažyliui oriai aiški-no, ką jis ne taip padare, kaip jo rango berniukui dera elgtis prie stalo. Po valandėlės ponai vėl pa-mé savo damas už parankių ir, nu-taisę pagarbui veidus, gržo prie stalo, kiekvienas mandagiai svei-kinios su didiko ipédiniu, tarsi tik-dabar atėj į puotą, o berniukas į kiekvieno pasveikinimą atsakyda-vō: *Ne viskas čia už pinigą*, pas-kui didikas pastatė jį ant kėdės, į rankas įbruko fleitą ir liepė groti. Berniukas grojo it pavasario vytelę vingrią ir sykiu gailią melodiją, besiklausant mano akys sudréko, pro ašaras regėjau tiktais laukų le-lijos baltumo kojinaias, užtemp-tas mažyliui iki kelių... Kai fleitos garsai nutilo, matau – jis veda prie manęs, tebelükuriuojančios prie durų, imu vaiką už rankutės ir ve-duosi į miegamajį, nurengiu, gu-luosiu šalia, sekū pasaką, iš mano akių vis dar teka ašaros, ir tuomet kažkas nutinka – ausis apkurtina griausmas, namo sienos ima smeg-ti, o lubos gabalaus griūti ant manęs, aš nieko nežiūriu, nesupran-tu, nejaučiu, o kai atsipeikėj, irgi nieko nežiūriu, vien tamsą; gal-voje ūžia, visą kūną varsto skaus-mai; netoliese išgirstu klykiantį vaiką, bandau jį pasiekti, bet vel-tuiti; rankomis ir kojomis stengiu-o si stumti nuolaužas, tačiau jos ne-pajudinamos, o mano berniukas klykia, jis tikriausiai slegia baisin-gas sienos luitas; tai tēsiasi ilgai įlgai, šauksmas nesiliauja, po mil-žiniškų pastangų šiaip ne taip praurbiu siauruotę angą į gretimą ert-mę, kur persigandės sriūbauja mano berniukas, pirstų galais tamso-je pagaliau pasiekiu jo veidą, bandau paliesti, jis ne tik drégnas nuo ašarų, bet ir lipnus, kraujas, žino-ma, kraujas, daug kraujas, o vaikas klykia – mamytė, mamytė, man-skauda, man baius, nepalik manęs vieno, bet aš nieko negaliu, tik jis liesti, viena ranka, trim pirstais, vien tamsa ir širdį veriantis vaiko klyksmas, niekas mudvijey neieš-ko, nenuritina tų akmenų nuo mū-sų, ima stigti oro, Viešpatie, kiek laiko praėjo, pusė nakties, o gal jau įdienojo, jaučiu, jog tuo netekiu-si samonės, mirsiu po šiai griuvé-siai, uždusiu, o mano berniukas dar klyks, vaitos iš siaubo, iš ne-vilties, iš skausmo, vienas vične-nužis – po manęs – klyks ir klyks – ir niekas juo nepasirūpins, nepa-dés, paliks létai ir kankinančiai mir-čiai, mažos, vienišos, viso pasau-lio užmirštos esybės mirčiai, iši-vaizduoju savo berniuką sutrai-kytais kauleliais, beprotiškai per-sigandusi, tai mane varo į višiską neviltį, varo iš proto, numirti ne-turiu teisės, išgelbēti negaliu, pa-guost neįstengiu, netenku pasku-tinių jėgų, jo kančia tēsis ir kai aš prarasiu samonę, kai mirsiu, ne, taip negalima, gremžiu nagais, dau-žau krumpliai sienų nuolaužas, bandau praurbtį platesnę angą, gremžiu ir daužau, daužau ir gremžiu, ir pati klykdama, staugte staug-dama, kad tik negirdėčiau jo verks-mo, kuris netyla, plėšo mano ausų būgnelius, pagaliau į angą telpa

abi rankos, aš jų beveik nejaučiu, iš paskutinių grūdu aštrion sky-lén, dilbių oda plysta, lupasi, rai-tojasi kaip rankovės, delnais pa-liečiu sūnelio galvą, sulipusius plaukučius, žinau, tuo neteksiu. Samonės, atleisk man, Jézau, jie mus pamiršo, mama, nepalik manęs, mama, varge, kaip jis kenčia, abiem rankom, iš paskutinių plaukučius, nosytę, skruostus, kaklą ir – smaugiu, smaugiu, smaugiu...

– Paleisk!..

Pridususios Jutos gargaliavimas. Rojus Ruduo vienu šuoliu pri-šoko prie Em ir atplėsė jos rankas, išskirtusias merginai į kaklą.

– Kalė, – Juta žybtelėjo akių bal-tymais į moterį. – Aprieta kalė!

– Valdykis! – rašytojas vėl žai-biškai pažvelgė į sieną, už kurios glaudėsi Gabrielius. – Tėsk, Ma-rija!

– Negaliu, – suvaitojo Em, pur-tydama rankas tartum svetimas.

– Gržk atgal, lisk į ta pačią spra-gą! Iskandelė dar ne viską žino!

– Aušo... Pašokau iš guolio iš-pilta prakaito... Tirtėjau kaip dru-gio purtoma... Toji sapno moteris – ką jis padare?... Galvoje lakstė tūks-tančiai minčių, tačiau visas jas nu-stelbė viena: *Ji reikia palaidoti...* Pamažu atsitokėjau, gržjau į save gyvenimą, prisiminiau – šiyr moty-kiinių išskeliaują į Galiléją... O aš? *Ji reikia palaidoti...* Taip, palaidoti ir tada susirasti Dvylika... Į ryšelį išidėjau suvyniotą drobulę, duonos paplotelį, pusę džiovintos žuvies, nediduką ašot vandens, tarp jų iki-šau peili ir išėjau. Iki Hamsino kelio vingio laukė ilga kelionė, bet, Iskandele, aš žinojau, po kokių me-džiu turio jo ieškoti, taip, mažojo mano sese, po tuo pačiu padžiūvu-siu kedru, kur judu prisiekėt mylē-sią vienas kitą amžinai. Žingsnia-vau sparčiai, nes buvo ankstyvas ry-tas, saulė dar nekaitri, tiktais kylan-ti, takas drikėsi tarp dagių, pely-nų, smilgų, raugiu, persoko kelias kalvas, prisraigstytas krūmokšnių ir krokų pulkelius, bet kuo toliau, tuo augalai darësi retesni, vis labiau prispausti prie žemės – artejo dy-kuma.

Éjau kamuojama minties – ko-dél Judas nusizudė? Žinia, dauge-lis ji niekino ir dergė, todėl jam gal ir buvo nuo ko slėptis, tačiau, die-vazi, nebuvo dėl ko. Ir staiga aš su-vokiau visą jo poelgio esmę, ji bu-vo tokia paprasta, kad netilpo į jo-kius žodžius. Jeigu išdavystė turė-jó išykti, vadinas, ir išdaviko įda-gas privalo likti amžiam. O kaip tą išdagą palikti amžiam, jeigu ne nu-sižiudant, ne pasikabinant ant šakos kaip paskutiniam sažinės užgraž-tam niekši? Tik taip galėjo būti padėtas taškas Nukryžiuotojo kan-cios byloje!.. Už tai Judui niekados nebus atleista po šia saule, bet, Is-kandele, niekad jam nebus atleista ir Danguje, nes Danguje tiesiog né-ra už ką šiam pasišventėliui, visų tyriausiam kankiniui atleisti. Jisai ne nusizudė, kaip kiti kad žudosi – dėl kaltės, iš nevilties, iš beproti-bės ar skurdo, jisai tiesiog giedra širdim išėjo ten, kur buvo įsakmai, bet dieviškai švelniai pašauktas, – myriop, į savo, žmogaus, vardu Ju-das, Golgotą; jo kryžiumi tapo ne du rąstai, o paprasciausia kedro šaka ir virvė. Ir šitokiu būdu – be kris-lelio kaltės – išeiti buvo leista vien jam... Tai buvo vrieninteliam šios žemės žmogui suteikta privilegija... Staiga mane tarytum apšvietė – Ju-das negalėjo gyventi! Ne, ne todėl negalėjo, kad neįstengė, o todėl, kad tolesnis jo gyvenimas būtu už-duoties nevykdymas, tikroji išda-vystė, sumenkinanti patį Judo pa-saukimo slėpinį, gal netgi metanti sešėli ant Atpirkėjo kančios gily-bės... Tiesą sakant, Judui seniai rū-pėjo ne gandai apie išdaviko buči-

nį ir trisdešimtį sidabrinį, ne būsi-mi žmonijos prakeiksmai, kurie ly-dės jo vardą ligi Paskutinio teis-mo dienos, o tai, ką jam prisakė Vieš-pats, pažvelges jo akysna tuo metu, kai jis ketino išsitrauki durklą dėl tavęs, Iskandele... Nusizudy-damas Judas apgavo visą šį pasaulį, ir apgavo taip, kaip Jézus buvo lie-pas – tobulai: šventumu, teisye ir tiesa, ničieko neapgaudinėdamas, o taip apgaut, žinok, sunkiausia...

Ir tada aš persigandau – juk nie-kada nemokėjau nei taip galvoti, nei taip suprasti, sakyumei, pats Mokytojas būtų éjės šalimais...

– Koks dar Mokytojas – septinto demono šešėlis, – Eliezaro bal-sas buvo jau ne tokis karingas. – Vie-no Ješua iš jos vis dėlto neįstengė išvaryti...

Rojus Ruduo perspėjamai kils-te-lėjo rašiklį.

Sodininkas, apatiškai sumurmé-jęs: „Ai, vis tiek šabas...“, vėl sudri-bo grotos kampe.

– Perdiūvęs kedras... Pakaruoklis... Iš burnos išvirkęs liežuvis... Suti-nęs... Juodmelvis... Musių spie-čiai... Laukiniai šunys... Kiek?... Ko-kie šeši... Negaliu nukabinti kūno... Akmenys... Aštūs... Sunkūs... Tam-pau, guldau vieną ant kito... Pasie-kiu, nupjaunu virvę, kūnas dunks-teli į dulkes, veju šunis šalin... Rau-siu duobę... Peiliu... Ilgai, sunkiai, bet išrausiu tik negilią... Bučiuoju kaktą, susupu kūną į drobulę, gul-dau duobén, apdedu akmenimis, kuždu lyg verčiama: *Cia ipsis tas, kurio vardas pro jokį akmenį ne-prasimuš...* Susuku virvę, kišu ją į ryšelį, prakaitas žliaugia visu kūnu, gržtu tuo pačiu keliu... Pasie-kusi pirmuosius krūmokšnius pri-sėdū, kramtau duoną į žuvį, geriu vandens likučius, vėl sliūkinu tarp dagių ir raugiu, visiškai nusilpusi, nusikamavusi, jau vėlus metas, ry-toj ir aš traukių į Galiléją, pro Dovydo vartus įėjimui į Jeruzalę, iš vieno kiemo moteriškas balsas: *Tu su Moze ar su apsišaukėliu?!* – nesi-slepiau, tik tyliai atsakau: *Taip, taip, taip...* Nuolankiai pereinu į kitą gat-velės puse, nuo artimiausios sienos atplysta šešėlis, kibios rankos išplė-sia ryšelį, nors jame tėra tiktais vir-vė, į dykumas uolienas atšipintas peilis ir tuščias ašotis, basos kojos nušlepiai Dovydo vartų pusén, kaž-kokis sulys, dėmėmis nusėto veido vargeta praeidamas spauna man po kojom: *Būk pr*

Saulėlydžio būties poetika

Vasarė JASIULYTĖ

Paskutinioji Valdemaro Kukulo knyga „Saulėlydis mano giesmė“* dvelkia atsisveikinimo ir išėjimo nuotaikomis. Poetinėje eiléraščių tekmeje neatskiriamai susipina gyvybė ir mirtis, būtis ir nebūtis. Savitas priešybų sąlydis ir daugiauprasmė saulėlydžio būsena perteikiamai išgrynta menine kalba, sutelkta ir raiškia fraze. Tlk vidiniai sąskambiai paremti išsisakymai – verlibro polékis – iprasminamas išoriškai griežtoje eiléraščių sandaroje – tradicinę poeziją menančiose „tvarkingose“ šešiaeilėse strofose. Atitinkamai lyrinio subjekto nusivylimu kartumas ir liūdesio gilumas yra neatsiejami nuo klasiko rimties. Rinkinyje vyrauja ramustas, kartais pramenantis grakščią išmintingo karaliaus laikyseną, kartais nepajudinamą stoiko tvirtybę.

Saulėlydžio vaizdinys knygoje išgauna ryškiausią prasminį kruvį. Saulės laida žymi ir gyvenimo baigtį, ir tuo pat metu tarsi jo aukščiausią tašką, iš kurio galima apžvelgti žmogiškosios lemties visumą, priartėti prie būties prasmės atskleidimo. Diena išyla kaip saulėlydžio (vakaro) priešprieša: dienai priskiriama „šviesos nejmanoma aklybė“, dieną „išmintis mano tyli“, dienos šviesa kalbančiam „Gyvybės prieblaude, per kurią sélini / Agrabom nelyg per gyvenimą, / Nemaitydamas savo saulėlydžio / Orientyr. Be tikslo ir be prasmės“. Vakaro laikas ypatingas, išryškinantis tai, ko nesimato kasdienybės šviesoje, slopinančioje žmogaus dvasinių gyvybingumą, vidinio žvilgsnio skvarbumą.

Kaip saulėlydžio paralelė eiléraščiuose pasirodo saulėtekis. Jų poetinė semantika gana panaši, nes abu „iškūrę“ tarp šviesos ir tamsos, dienos ir nakties pariby. Saulės patekėjimas ir laida neatsiejami nuo tylos ir tam tikro susikaupimo („Dabar miestas juda, klega, / Gyvena, tačiau su aušra / Jis atgailaus tyloje“, „Mano giesmei reikia (...) Saulėlydžio / Tylybės, stojujos ne-lauktai“). Tyla priešinama su išblaškančiu dienos triukšmu, viskas iš naujo atgimsta tik iš tylos – „iš tylos vėl kalsis diena“.

Saulėlydžio patirtis teigia tam tikrą gyvybės, gyvenimo pojūčio paastrėjimą, kylantį iš akistatos su kritiskai priartėjusia naktimi. Saulėlydžio (saulėtekio), kaip būsenos, besisiejantiems su gyvybinėmis galiomis, raiškā perteikia kraują išvaizdis: „Mano giesmei / Reikia saulėlydžio krauju“, „Saulėtekis suseniai visą tamsą / Nakties, ir raudonis jo net kraujuoja.“ Krauko, žaizdos motyvas taip pat atskleidžia gyvybės pilnatvę: slypinti mirties artumą. Tamsa netgi tampa pirminiu slaptingu gyvybės šaltiniu (panašiai kaip ir tyla): jos prisigeria saulėtekis ir iš jų sugrižta saulėlydis („bedugnėje tamsoje / Maudysis viso gyvenimo / Ir negyvenimo prasmės / Ir reikšmės. Kol rytas išauš“). Saulėlydis ypatingas, nes neša tamsos pažadą – išplėsti „mano vyzdžius, ir mano / Sielą“. Tamsoje slypi kitokia būties kokybė, joje – rimties susigrąžinimas. Tai itin ryškiai juntama saulėlydžio raudonyje.

Visi eiléraščiai alsuoja savita priešybų poetika, juose gausu ap-

vertimų, paradoksų, kontrastų. Čia „su viršinių sodinimu“ gržta liūdesys, „Blyksnis tamsos / Nušviečia visą gyvenimą“, „kojos / ūsalios į smėlį, kakkas / Idegės į de-gantį dangų“. Tam tikras paradoksalumas ypač dažnai pasitelkiamas kalbant apie žmogaus būtį. Žmogų matome įsikūrusi tarp esaties ir nesaties, žemės ir dangaus įtampose: „žemė / Be galio toli, o dangus tolimes / Be galio arti. O tarp jų, nesatakomų, / Telpa visas gyvenimas mano.“ Priešingybės niekuomet visiškai nesusileja į viena, užtat jų nesutakomas skirtingumas nubrėžia tarpinę ribą, kurioje egzistuoja ar trokšta egzistuoti lyrinis subjektas.

Paribys, buvimas ribinėje situacijoje tampa vienu svarbiausių knygos motyvų. Eilérastyje „Ten yra durys...“, pasitelkiant pasaką apie Egę ir jos medžiaus virtusius valkus, medžių vietoje pasirodo durų vaizdinys. Durimis žmogiškoji išmonė naujai iprasmina gamtos materiją, suteikia jai praktinės naudos ir metafizinės prasmės. Jos simbolizuoją ribą tarp dviejų pasaulių: saugios namų erdvės ir chaoso, gyvenimo ir mirties. Idomu, jog šiaime eilérastyje, turint omeny pasakinį pamušalą, medinės durys tampa ir žmogaus ypatingo buvimo simboliu. Buvimas duryse, pačioje riboje, pristatomas kaip tai, kas prarasta ir kas siektina: „Durys, kuriose gyvenome, / Vyriuose, sąramose pulsuoja / Gyvybės srovė. Ne už jų (...) Gyvena / Jose, ošiančiose (...) Gyvybė stipresnė už patį medį.“ Durys paradoksaliai „atviros“ ir laukui, ir vidui, jų esmė – „žiūrejimas“ vienu metu į abi puses, į „uz“ ir „priešais“. Tokiu būdu jos tampa tobulos esaties, vienu metu esančios šiapusybėje ir anapusybėje, išvaizdinimui.

Kitame eilérastyje „Dievas yra vyšnia...“ gaivališka medžio jėga priešinasi buvimui vienoje pusėje. Dieviškoji prigimtis nepaiso ribos, įsikuria „tarp“: „Dievas yra vyšnia, kuri / Iškelia savo didžiąją šaką / Iš sodo į gatvę“, „Dievas yra slyva, kuri / Išaugo už sodo tvoros, tiesdama / Savo šakas į sodą, namo.“ Taigi tikrasis gyvybingumas pasizymiai valia įsikurti paribyje, net jei tai būtų „nepriderama“ – laužytų „šaligatvį, kaulus / Neatsargiu praeiviu“, nes lyrinis subjektas perspėja nedrįst „kirstis ne vietoj išsaugos medžio“. Buvimas „ne vietoj“ vienu supratimu yra draustinas, kitu, poetiniu, – šventas, neliestinas.

Trokštamos, bet nepasiekiamos ribos saldybė plėtojama ir eilérastyje „Gyvenimo laiptai vedā...“ Gyvenimas suvokiamas kaip leidimasis žemyn, tolimas nuo dangaus. Aukštybės sfera reprezentuoja lange, kur plaikstas / Muzikos atplaišos ir šviesos / Karpinai.“ Lango išvaizdis išreiškia atvirumą pasauliui pasilikant namų erdvėje, nes pati lango esmė yra jo išskirtinis atvirumas – net ir užvertas jis „atviras“ šviesai, praeinčiai kiaurai pro-

ji. Atviro lango esatis neapčiuopiamą, savaime „tušcia“. Jame susipieta gamta, muzika ir šviesa: neapčiuopiamą lango riba tampa atvirybe, kurioje spontaniškai gimsta būties pilnatvė.

Lango išvaizdžiu artimas akies motyvas: „O ten, aukštai (...) tuščios / Visareginčios liūdesio akys / Žino viską, bet neišduoda.“ Rinkinje liūdesys skleidžiasi kaip ypatinga emocija – atverianti tai, kas paslepsta, nešanti gilesni žinojimą, pasaulio esmės pažinimą. Liūdesys eiléraščiuose neatsiejamas nuo vietnavtės ir nusivylimo dabarties pasauliui. Vietnavtė slepiasi dvasiniu turtai, tačiau taip pat ir kankinantis kitokio pasaulio ilgesys.

Nuliūdusiojo, vienišojo pozicija išgauna ir papildomą *karališkuo* aspektą – vienu iš eiléraščių perskaitymo kodu tampa Karaliaus Žvejo legendos kultūrinis kontekstas. Eilérastyje „Kaip tikras karalius...“ kalbama apie teisę ir teisinę galia, pasmerktą vienišai būčiai, kol „karalystė / Plečiasi su kiekvienu nukirstu / Medžiu, su kiekviena nusausinta / Pelke“ Erozijos, dykumos, *bevaisės žemės* vaizdinija plačiai įsišaknija daugelyje rinkinio eiléraščių. Dabarties pasaulis suvokiamas kaip dykvietė, plintantis naikinant gaisras: „Žūsta, / Sakau tai rimitai, žūsta šiitas pasaulis“, tačiau „pasaulio (...) kaitros beprotiškos“ niekas nemato ir neužcia.

Dykuma suvokiamas ne tik kaip išorinio, bet ir kaip vidinio pasaulio skurdas: „Dykumas apželdins, tačiau žmogus / Ten nudžius (...) Smėlio skonis burnoj, pelenai / Viejoj plaukų (...) smėlio sąmonė, kūrios / Nepanaikina joks horizontas.“ Dykuma lyg prakeikimas, pikta lemtis tam, kuris ją atpažista: „Dykumoj esu vienas (...) Mano / Dykuma visad su manimi.“ Sujauktą savijautą, aplinkos „saušumą“ pirmiausia lemia civilizacija, betoniavimo miesto pilkuma, kur žmogus gyvena „uz balkono, ištiškės / Į šaliagatvio grindinį“, gyvena „jau mišrės“, kur nebéra tikrųjų daiktų – daiktai sugadinti, jie nepasiekia namų, dingsta „itrūky“, „pauzėj“.

Kaip priešprieša civilizacijos negyvumui iškyla gamtos pasaulis. Tikroji gyvybė gaivališka, nedisciplinuota – „žydejimas / Nepraleidimo pražysti“. Gamtos galia priešinasi miesto negyvumui, skaldojo to tvarkingą vientisumą: „Dūžigancijos liepos (...) bus riboženkliai, / Ketvirčiuojantys gatvę, šaligatvį / Į šimtų šaligatvius, gatvių“, „krūmai ims želt ant dangoriai / Stogu.“ Eilérastyje „Rugpjūtis...“ atitinkimas nuo gamtos tai suvokiančiam kelia siaubą. Lyrinis subjektas, besimaityndamas asfaltu ir skalda, išblaško savajį gamtos kaitos potyri: nepažvelgia į žvaigždes, praleidžia rugiu pjūti, pabaigtuvu dainas, neprisiliessdamas žemės, neprisileicia ir savęs. Buvimas gamtoje tampa tartum vienintele galimybe pasijausti nevienišam. Mei-lės eilérastyje „Kai glostai...“ prisi- lietus mylimajai „lelijos ir rožės / Išauga tiesiog iš pirštų, iš krauso / Tekėjimo“, iš mylimosios minčių „imasi pamažu / Tankiausiai vijokliai“. Artimumas kitam nusakomas gajomis, tekaniomis ir žydingomis gamtos formomis, tai poetiškai

gyvybę ir mirtį.

Trapių poezijos būčiai, vazos paslapčiai, lango atvirybei, medžio gyvastingai jégai – prarastai išminčiai, dorai ir tikrajam gyvybingumu – priešinamas dabarties pasaulio skurdas. Knijoje esama nemažai eiléraščių, kuriuose išklylanti minios ir kalbančiojo / karaliaus / Sokrato opozicija nurodo neigiamą autoriaus požūrių į minią, į išplitusią it erozija jos sąmonę, tamsumą ir kvailybę. Eiléraščiuose pasirodo ironizuoti seimo, prezidento, senato vaizdiniai: išreiškiamas nusivylimas neteisingumu, politika ir apskritai ideologijomis (eil. „Tūkstantinė minia...“, „Šalia mano verslo...“, „Negražūs pasirodysim jam...“ ir t. t.). Galima teigti, jog poetas laikosi pesimistinės pozicijos, dabarties pasaulį konstatuoja esant bevaise žeme. Joje žmogus jaučiasi svetimas viskam ir pačiam sau. Eilérastyje „Kartais atrodo...“ ilgimasi gyvo žodžio, atradimo, naujumo, kitokybės džiaugsmo, mat viskas jau tarsi iš anksto nulemta, duota, nugludinta ir „patogu“: „Svetima viskas (...) žodžiai / Iš anksto duoti (...) jausmai / Iki juos išgyvenant jau pavadinti / Tūkstantmečiais vardais“, nors gyvenimas ir „Vienas, vienintelis, Bet CV / Rašomas pagal šablona“. Šiuolai-kino žmogaus gyvenimo „apskaičiuotumas“ ir išspraudimas į blanokus bei taisykles lyriniams subjektui kelia nusivylimą, jis nenori susitaikyti su mitologiniu, neprijaukinto, paslaptingo pasaulio praras-timi, pasaulio, kuriame „vardas / Atspėtas nutupdo net ežerą“.

Tiesa, poeto pesimizmas kai kuriuose rinkinio eiléraščiuose išreiškiamas nepakankamai poetiškai. Juose tikrovės ydų kritika iškyla į paviršių pernelę apnuoginta, vienprasmiška, pasakotojo balsas įgyja pamokslininko, teisuolio (net jei ir teisėtai nusivylusio) gaidelę. Šiuose kūriniuose netinkamomis proporcijomis ar netinkamu būdu primaišoma pamokymų ir įsakmių teiginiai, visai ar beveik visai neturinčių poetinės gyvybės. Kontrastas tarp tioses ir melo, to, kas gera ir kas bloga, tuomet tampa per daug juodas ir Baltas, be jokių tarpinių atspalvių, atsiranda net fatališkumo, nejėikiamos piktos lemties galios pojūtis. Žinoma, tai nemenkina rinkinio meninio vertingumo, nes, kaip ir dažnai pasitaiko, daliai silpnėsnių eiléraščių tenka pasitraukti į knygą reprezentuojančių, geriausiu tekstu sėsēli.

V. Kukulo knygoje „Saulėlydis mano giesmė“ ypač suaktualinamas dvasingumo matmuo. Pasaulis (višu pirma gamta) juntamas kaip prigimtinai šventas, kupinas gyvybės paslapties. Žmogus, nors ir pasiklydes miesto dykumoje, nuvargęs civilizacijos triukšme, nepaliauja ilgėtis tikrumo, laisvės, tiesos ir doros, tyro nutolusios, nepasiekiamos vaikystės žvilgsnio. Eiléraščiuose regima pastanga ir skatinimas globoti, išsaugoti – tikrujų vertybių trapią, nematomą esatį paslėpti savo širdies rūme kaip Gradio šventenybę. Saulėlydžių įsodrinti paskutinieji poeto eiléraščiai mums skamba it graži liūdnojo Karaliaus giesmė.

*Valdemaras Kukulas, *Saulėlydis mano giesmė*. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2011.

Etažerė

Jaunieji rašytojai, tigrinis bokseris ir ištvirkęs klasikas

Jurga TUMASONYTĖ

„Literatūrinės Vilniaus slinktys“: almanachas (sudarytojas Aivaras Veiknys). – Vilnius: „Naujoji Romuva“, 2012.

Idomiausi kūrybos almanachai man atrodo tie, kurie savo atsirašinimui pasako ką nors svarbaus. Na, išryškina kitonišką literatūros žaidėjų sąmoningumą. Almanachas – puiki terpė gimičių naujiems kūrybinių sumanymų manifestams. Čia visai kaip gyvūnų pasauliye gali jungtis bei atsi skirti kūrėjų grupės, klasės ir karalystės. Almanachas pajęgus išskirti, suprišeinti senąsias ir naujausias rašytojų kartas, nubréžti ribą *tarp*. O kartais nutinka, kad leidiniai atsiranda panašiai kaip gyvoji gamta: dygsta ir ne-reikalauja paaiškinti viso to atsradimo prasmingumo.

Nežinau, ar verta laikytis nuostatos, kad šiuolaikiniame literatūros procese sveikintina viskas, kas vyksta. Na, gerai, kad jaunoji karta tokia visuomeniškai aktyvi, gerai, kad rengiami dažni kūrybos skaitymai „kabakeliuose“ ir rimtesnėse vietose, gerai, kad atsiranada naujų formų (pvz., slemo turnyrai). Tarkim, velnipop tą kokybę – svarbus procesas. Ir nusispjaut, kad kartais, rodos, poetų ir prozininkų literatūriniame procese yra daugiau negu jų skaitytojų. Laikantis tokios džiugios nuostatos ir šis „Literatūrinį Vilniaus slinkčių“ almanachas išgytu džiugią jaunu žmonių *surinkimo* ir *išspausdintimo* prasmę. Va kokie mes jauni ir idomūs patys sau poetai ir prozininkai! Bet kodėl gi nepažvelgus priekabiau (nors ir sunku žiūrėti į tai, kame esi pats)?

Šio almanacho sudarytojas poetas Aivaras Veiknys leidinio pratarmeje neprisistato, bet užtart rašo, kad artėjant pabaigai (i jauną kraują išsimelkus mirties nuojaustai) nuo beprasmybės verta gintis kūryba. Ta proga almanachan ištraukiamos ir dvi moksleivės, konkurso „Pasaulis baigiasi? Reikią rašyti eileraščius“ laureatės. Aha, išleidimo idėja kaip ir paaiškinta – vytis depresiją literatūrine terapija.

Iš jaunuju rašytojų sąrašo, o jūčia yra 35, dingo žymesnėji, vyresnės kartos autorai, tokie kaip Rimvydas Stankevičius, Gintaras Bleizigys ir t. t. Na, vieni turinėdingo, kiti – liko, atsirado naujų vardų. Tik man vis tiek labai neaišku, kokiu principu A. Veiknys rinko tuos jaunosios kartos kūrėjus? Jeigu orientavosi vien į pradedančiuosius, kodėl idėjo toli gražu ne naujokelius, jau gerai žinomus Domantą Razauską, Tomą Taškauską, Ramūnę Brunzaite, ir kt.? Mégino nubréžti naujosios rašytojų kartos veidą? O kur likę autorai: Aušra Kaziliūnaitė, Ilzė Butkutė, Marius Plečkaitis, Ieva

Toleikytė, Jurga Tumasonytė ir kt.? Aišku, jeigu man kas nors lieptu sudaryti savo kartos almanachą, galbūt irgi ką nors pamirščiau arba tyčia neįdėčiau, nes nepatiktus asmuo ir paeidama pro jį stengčiaus nepaliesti savo skaidriomis akimis jo nemielo veido – tegul eina iš savo kartos lauk!

Antra prieilaida, kodėl tokiu keistu ir nelogisku būdu buvo sudaryta almanacho publika, – šamanizmas. Jau praėjusiais metais T. Taškauskas kalbintas A. Veiknys kalbėjo apie aukščesnes jėgas, darančias jo apsisprendimams įvairią įtaką: „Ir staiga supratau – slinktys. O gal išgirdau „iš aukščiau.“ Dar ir dabar abejoju savo autoryste. Kad ir kaip ten būtų, šis pavadinimas vis labiau man patinka. Ir skamba gražiai, ir žodis labai prasmingas – juk surinkti visus vienos kartos žmones jau yra tam tikra slinktis, vėliau ir ta karta po truputį slinksis, kol ją pakeis kita.“ („Literatūra ir menas“, 2011-05-20 Nr. 3332). Suprantama, prieš ženklius iš dangaus nepapūsi – tuo ši svarstyti apie atrankos principą vertėtų ir pabaigtis.

Almanache esantys kūrinių labai nevienalyčiai. Prie kiekvieno naujo teksto yra ir kūrėjo nuotrauka su gimimo metais. Skaičiukai prasideda nuo 1983-ųjų ir baigiasi ties 1995-aisiais. Vykes sumanymas įdėti tik nuotraukas ir gimimo metus, nepaliekant vietas postringavimams *apie save*. Parinkti tekstai ir vaizdai – kuo iškalbingiausiai. Pastebėjau, kad daugelis jaunujių mėgsta pabrėžti savo bohemiskumą i nuotraukų i komponuodami vartojamus tabako arba alkoholio gaminius. Tačiau šie *nuodėmiavimai* bendros, dvasingos leidinio auros nėgadina – gal net pabrėžia taikų išsirašymą i naujausią generaciją. Galima būtų sakyti, kad anoks čia maištas: rašai ir tiek. Ir tik tavo kūrybos užtaisais lems, ar eisi prie vyraujančių tradicijų, ar ne. Ir gal net ne nuo tavęs priklausys, ar atsiplėši nuo ankstesnės kartos ir juodėsi savosios sugalvotomis trajektorijomis...

Nesenai „Nemune“ (Nr. 14-15) Andrius Jakučiūnas rašė apie savo išpūdį iš „Slinkčių“. Pasak vis dar jauno rašytojo, naujoji karta jam primenant gerai besiukančius vadyninkus, mokėsančius savo sukurta produkta ipiršti rinkai. Taip pat gebėsiančią be reikalo negerti patvoriouse, nesišakoti prieš autoritetus ir konstruktivai elgtis. Deja, jie didelių darbų nenuveiks, nes energiją skirs kūrybos reklamai. Tada pamaniau, kad jis teisus, bet sykiu ir klysta. Gera kūryba juk nebūtinai gimsta iš destrukcijos, o apskrumo Lietuvos menininkus dar reikėtų pamokyti, kad žinotų, kokias stipendijas išsirūpinti, ir išmoktų gyventi daugiausia laiko atiduodami kūrybai, o ne darbams iš pašalės, skirtiems duonai užsidirbtis.

Taigi almanachas ir jaunieji kūrėjai atrodo gerai. Jeigu jo nebūtų, tikriausiai irgi nieko blago nenuktiktu. Mano manymu, šio leidinio tikslumas – dar vienas būdas būti įdomiems patiemis sau ir pasakyti sau apie save. O negi kam trukdo?

Romualdas Granauskas „Kai reikės nebebūti“: apysaka. – Lietuvos rašytojų sajungos leidykla, Vilnius, 2012.

Naujausioji Romualdo Granausko apysaka „Kai reikės nebebūti“ – visiškai sentimentalų knyga. Tačiau R. Granauskas yra vie-

nas iš nedaugelio rašytojų pasaulijoje, gebančių sentimentalumą paversti šiuo tuo daugiau negu asmenine, virkavimą sukeliančia istorija.

Ši knyga negali palikti skaitytojo abejingo dėl to, jog yra biografinė (ar gali būti paveiksnė už tikrovę pati tikrovę?), o pagrindinis pasakojimo objektas – šunelio gyvenimas. Jeigu vaikystėje skiemenuodami Jono Biliūno „Kliudžiau“ verkė, skaitydami šią knygą tikriausiai ne tik verksite, bet ir susimąstysite. Švelnai didaktiška R. Granausko apysaka tinkama įvairiomis amžiaus grupėmis.

Klasikas R. Granauskas nesistengia įmantrauti pasakojimo stiliumi ar struktūra – kaip visada išlieka už menininkų ir boheminkų nugaros, atsigrežęs į mažų žmonių gyvenimą. Net ir kalbėdamas apie save sukuria ligoto, komunaliniame bute gyvenančio ir tokį patį vargo kryželį kaip ir kiti nešančio asmens paveikslą. Didelis įvykis, išskiriantis jį iš minios, ivyksta tada, kai R. Granauskas su savo gyvenimo drauge Genute svajoja ir išsišvajoja šunį. Ne bet koki, o tigrinį bokserį. Nepriklausomybės aušroje ši svajonė atrodo beveik negalima, mat gyvūnas kainuoja milžinišką sumą. Laimei, pagaliau pavyksta gauti išsapanuotąjį šuniuką Bulį. Tokio kaimynystėje niekas neturi, o praeivai i jį atsisuka gatvėje. Pradedama sekti aštuonerių metų gyvenimo su šuneliu istorija. Tai tikras prisirišimo, meilės bei ištikimybės tarp žmogaus ir gyvūno įrodymas.

Vienintelė nuotrauka, kurioje R. Granauskas sėdi balkonelyje su savo tamsoje susišešliausiu Buliu, tarsi dar kartą patvirtina pasakojimo autentiškumą. Žiūrint į šią istoriją iš kitos pusės, kartais atrodo keistas toks gaivališkas, kone maniakiškas prieraišumas ir atsidavimas gyvūnui, tapimas kažkuo daugiau negu mylinčiu šeimininku. Suo, atsiradęs šeimoje, prikluso aukštesnei kastai negu šeimininko draugė: pirma jis, tada šuo, o paskiau ji. Man pasirodė nenormalu, kad moteriškė tupinėja aplink aukštesniu būryje besijuanti šunį ir ligotą vyra: kaip patrakusi verta kaulus, rašančiam vyru tiekia maistą ir tvarko namus. Žodžiu, tarpininkauja tarp šuns ir jo šeimininko, pati būdama tokia nesvarbi ir menka. Argi taip humaniška?

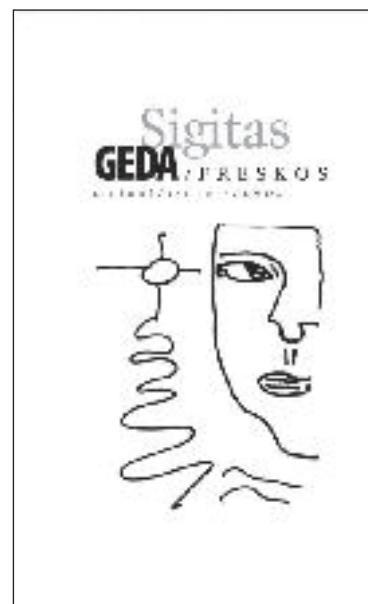
Knyga ypatinga dar ir tuo, kad šiai visuotinio vartojimo laikais gyvūnai žmogaus gyvenime dažnai atlieka daiktą funkciją. Pavyzdžiu, katinu dekoruoti namai esti jaukesni, mažu šuneliu nešina mergaitę stilingesnė, dideliu namu šei-

mininkai, kai voljere laigo vilkšuniai, – saugesni ir taip toliau...

R. Granauskas i viską žiūri labai rimtai ir įpareigojamai. Jeigu turi sunį – tai visam gyvenimui ir vieintelį. Neįtikėtina, koks tvirtas, stipresnis už žmogiškaji, gali užsimiegzti ryšys tarp šeimininko ir jo torno. Šuo ne tik jaučia žmogų ir su juo bendrauja telepatiškai, bet turi ir dvasią: „Buli, aš nemoriu guletū užkastas po žemėm. Dabar Kėdainių baigia statyti krematorium, rudeniop jis pradės veikti. Prieš mirdamas prisakysiu dukroms, kad mane ten nuvežtų ir sudegintų, o pelenus išpiltų į Nerį. Tegul manęs niekur nebebūna. Tik nežinau, ar turiu teisę taip pasielgti? Kur klajos tavoji dvasia, ieškodama manoios? Buli, ateik siųsnakt prie mano lovos. Aš tavęs lauksiu“ (p. 171).

„Kai reikės nebebūti“ – nuostabus paminklas gyvūneliui, pastatytas iš šeimininko meilės ir ilgesio valandų. Kiekvienas, svajojantis apie šunį, turėtų pradėti nuo šios knygos.

Sigitas Geda „Freskos“: eileraščiai ir poemos. – Lietuvos rašytojų sajungos leidykla, Vilnius, 2012.

stambūs kraujo lašai ant balto nuotakos suknėlės.

Apskritai kalbant, knyga nevientisa. Skyriuose „O kada nors, kada nors“, „Trumpos poemos“, „Siksto koplyčioje“ galima atrasti egzistencinių, švelnai erotiškų ir jautrių sukalų eileraščių. Pavyzdžiu: „O kaklas irgi nuogas, išilgėjės, ir deimantų grandinė / tarp krūtų, vaza ties gulto pakraščiu, atrodo, / graikiška, bet visos tokios vazų formos / téra tik moters pakartojimai, / motyvai, išlenkimai, / ašelės, – gėlės, pamerktos bоловo, / rietės drėgnos, sodrios, / nepasakyti, kad kas nors / ka nors čia skriaust ketino, – / visur ramybė nenusakoma“ (p. 42). Eileraščiuose mezgamas dialogas su K. Donelaičiu, dažnai išteisinami žemiausieji žmogaus instinktai, linkstama į tautosaką ir ne kartą minimą Renesanso epochą. Eileraščyje „Senas žmogus pasakoja apie moteris“ stengiamasi rekonstruoti XVI amžių, vartoti šiurkščią leksiką ir pertekti atžarias lyrinio subjekto manieras.

Didžiausią klasiko talentu iškėjusio skaitytojo neapykantą veikiausiai sukelia eileraščiai, primeinantys užrašus ant tualeto sienų. Pavyzdžiu:

*Sakysiu tai, kas miela ir švelnu:
Aš pasiilgstu pilvo ir šlaunu,
Patinka krūtus, o ir strėnos plėčios,
Ir dar žemiau, kur lenda mano staciąs.*

„2. Pradinės pozos“, p. 51

Panašių posmelių ne vienas, tačiau néra iš jų pertekliaus. Šios neskoningos provokacijos primena šelmiškus bandymus peržentti neleistiną kalbėjimo apie tam tikrus dalykus ribą. Knigos pasirodymas man atrodo lyg šmaikštus nutikimas, tarsi kanonizuotas ir gerbiaus poetas, iš kurio tikiesi tik aukščiausios prabos kalbėjimo, staiga imtų ir sodriai pagadintų orą. O paskui kiti klasikai ir jo gerbėjai mėgintų tokį negarbingą judesi pateisinti ir ivardyti, pavyzdžiu, „erotiku nesusitirėjimo gestu“.

Mažos apimties knygelėje mėginama nuo aukštų ir dvasingų mūrų smigti tiesiai į atmatų duobę. Labai provokuojantis judeisys, tačiau vertas aplodimentų dėl nebijojimo susigadinti poezijos Meistro reputacijos, kyšteli aitrių provokacijų. Nors rinkinyje jaučiamos ir mirties, išejimo iš pasaulio natos, mano manymu, „Freskos“ yra viena unikaliuvių „pomirtinių“ knygų, pastaruoju dešimtmeciu pasirodžiusi spaudoje.

Yra gana (o gal pernelyg?) rimbų poetų, kurie taip paniškai bijo pasirodyti sentimentalūs, nepostmodernūs, senamadiški, kuo nors neva sekantys, mėgdžiojantys, kurie taip stropiai saugo sykiaus netgi cinišką savo „skaistybę“, bandydami išvengti menkiausiu, nekalciuvių klišių, kad tasai vengimas ima badyti akis ir žeisti klausą, kol galiasiai pats virsta elementaria kliše.

Be to – pauaugliškai juokinga.

Žmogaus žodynas, saknio konstrukcijos, frazės linijos, pauzės, intonavimo niuansai etc. Čia aš turiu galvoje štai ką: kaip kalbamė, tokios yra ir mūsų vidinės, gelmiskoios struktūros. Kalba jas išduoda.

Itin prasta, skurdžiai arba priešingai – perdėtai puošnios, šalutiniai sakniai bei paragrafais apipintos, tačiau iš esmės tuščios, be maž nieko nereiškiančios retorinės figūros (dažno politiko, valdininko kalbėjimo maniera) – ženklas, kad žmogui metas dėl kažko rimtai susirūpinti.

Paprasčiau sakant, kalba yra vidinės ligos ar sveikatos diagnostika. *cave canem*

Salomėja JASTRUMSKYTĖ

Panėvėžio „A galerijoje“ veikia žiūrovus itin masinanti paroda „Šarūnas Sauka. Nauji darbai“, sutraukusi daug menininko kūrybos gerbėjų iš įvairių miestų. Galerijoje rodomi patys naujausi (2011–2012 m.) niekur kitur nematyti Š. Saukos paveikslai.

„Pasaulis yra faktų suma“ – šia Ludwigo Wittgensteino teze būtų galima iš anksto pabaigti tekstą apie netikėtą adoruojamą, bet gąsdinančio, nenuolankaus stiliaus, tačiau vėl ir vėl atsinaujinančiu populiarumu stebinančio kūrėjo parodą. Taip, yra daugybė žiūros būdų iš meno kūrinį, ne tik iš jo pasirodymo viešumoje (dažniausiai be paties autoriaus) faktą, lygiai taip pat yra ir triukšminga gausybė mąstymo modelių, grasantį įtrauktį ir kūrinį, ir jo apsireiškimo duomenis (kaip antrinį kūrinį) iš savo kakovėniją.

Imantri labirintinė klasifikacija, institucinis priskyrimas, metaforos krūpciojimas ar vertės kūgis, supilkst skirtumo savivarčių – o juk visa tai téra Savivalė, tegu ir pasiremiant i Donaldo Kuspito lemtingajį nuosprendį dėl meno kritikos autonomijos, savipakankamumo ir dėl jos tariamos lygiagretės su meno kūrinio tverme arba užsimetant ant kritinės sąžinės Ernesto Gellnerio skaidrų verdiktą visiems visa ko kritikams apie dešifruojamus, dekoduojamus ir dar visaip „dekenbinėjamus“ kūrinius, vargšams autoriams nė neįtariant apie taip atrandamas prasmes jų darbuose.

Bet dera klausti: ar savivalė apskritai gali būti teisėta lygiagretė su jais (neminėti meno vardo be reikalavimo!), o jei ir taip, tai pagal gerą euklidinę aksiomą lygiagretės nesuskerta, ir tada laisvas interpretacijos ižūlumas slysta i begalybę it geležinkelio bėgiai, tarp kurių atstumas lygai tokis pat, kaip ir tarp senovės roménų karo vežimų ratų ašių; bėgiai gabenantys bet ką. Tačiau argirastu „ižūlus“ meno kritikas, net ir tokiomis palankiomis aplinkybėmis drįstas tiesi savo kilimus šalia Š. Saukos drobių? Drįstas perkelti savo mintis per originalaus kūrinio pasienį į visuotinės tyros ir atsiesti nuo pagarbimimo?

1651 m. išleistos Thomo Hobbeso knygos „Leviathanas“ viršelio fragmentas.

Šarūnas SAUKA. „Išprotėjimas“.

figūra, sulipdyta iš mažyčių homunkulų. T. Hobbesas savo knygos įvade teigia, jog didysis Leviatanas yra galinti valstybę, kurios dalys ir funkcijos tiksliai atitinka individualias kūnus, t. y. makro- atspindin mikro-. Tai esą dirbtinis žmogus, galingesnis ir tvirtesnis nei gamtinis, jo biologija – sąmoningas kūrinys ir yra pajungta žmogaus valiai, o ne organiniams procesams. Tai „sutaras“, sudaryta tarp žmonių, leidžianti visuomenei kaip tokiai būti. Leviatanas – „politinio kūno metafora. Visuomenės ir valstybės vaidmuo – kontroliuoti ir saugoti individu kūną“, – rašo Charles W. Mills.

Buvimo įkūnytu patyrimas niekada nebuvo privatus reikalas, jis visada perteiktas nesibaigiančių sąveikų su kitažiems žmogiškais ir nežmogiškais kūnais, taigi atrode kaip ypatingas tarp-kūniškumas, anot Gail Weiss, Leviataną padarantis tvirta struktūruota mase, siejama įvairiai lypiai kūnų santykiais. Tačiau taip suvoktas tarp-kūniškumas byloja esant neišvengiamą socialios būties levietaniškumą, kuris savotiškai nuolat pasirodo Š. Saukos vaizdiniuje – homunkulų kūnai čia sudaro ne tik personifikuotus valdžios ir galios kūnus, bet ir katedras, keistus architektūrinius darinius arba nuolankiai, tačiau vis dėlto parazitiškai ropinėja kokių kitų stambų žmogiškų pavidaļų paviršiais, išmėtydami savo levietanus po sąmonės ir pasamonės tyros. Mechanizmo ir materialijos, kūno ir architektūros priespriešas arba sampynos tokios amžinios, senos ir aktualios, jog Š. Saukos paveiksluose gržtantį Thomo Hobbeso XVII a. nusakyta socialiai susijungusiu kūnų Leviataną, ar tai tik aš atsimerkiu, ar tai tas syki radęsis vaizdinys neišvengiamai ir nepaliujujamai gržta, atsispindi, joti verme nekintanti ir jis įkyrus lyg laikas?

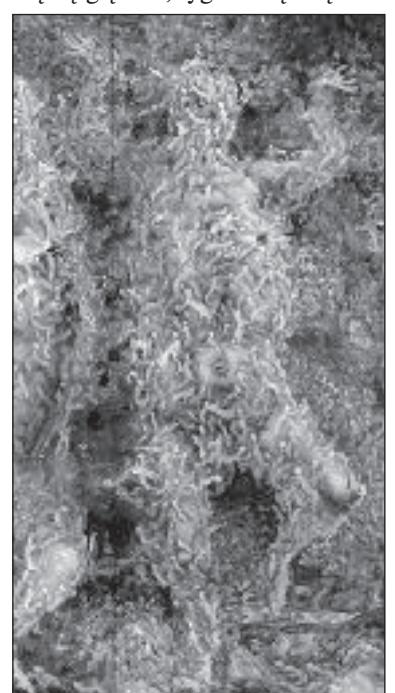
Jei vaizdai ir būna atsitiktiniai, joks kalbėjimas apie juos iš tiesų negali būti jų pacių nesaistomas – jei aš matau Š. Saukos paveiksluose nuolat gržtantį Thomo Hobbeso XVII a. nusakyta socialiai susijungusiu kūnų Leviataną, ar tai tik aš atsimerkiu, ar tai tas syki radęsis vaizdinys neišvengiamai ir nepaliujujamai gržta, atsispindi, joti verme nekintanti ir jis įkyrus lyg laikas?

Vienas žymiausių moderniosios politinės filosofijos vaizdinių – T. Hobbeso knygos „Leviathanas“, išleistas 1651 m., virselis. Jį puosiantis piešinys jau keletą šimtmecčių yra žmonių socialinio sambūvio metafora – milžiniška dirbtinė žmogaus

išnešti sveiką solidų kailį, o gal ir išsimurdyti, išsigasti, bet ginkdie ne-sudrumšiant sėslios ir atsparios pa-veiklos scenos (ir tai – po tiekios ta-pybos mirčių? – ji it kaičiau devy-nias gyvybes!). Kad ir koks būtų žiūros gestas, jis nenubaidys rodymo ir atrodymo, ir rymojimo priešais.

Vis dėlto antropologinis vaizdų aidas – sašauka per kūnus ir amžius, leidžianti godžiai žiūréti ir atpažinti apylankomis gržtančius žmoniš-kuju idėjų skeletus ir begalinio kar-tojimo išplaunamas jų šaknis. Šis gržtančių vaizdo struktūrų aidas padeda neskirti atvaizdo medžiagos plėvėje nuo vaizdinio, raibuliuojančio žodžių paviršiuose.

Turbūt neįmanoma atsekti, kodėl ir kada vaizdai gržta, iš kur jie auga ir iš ką grėžiasi, lyg koks įtarė dės-

Šarūnas SAUKA. „Išprotėjimas“, fragmentas.

Vienas valtyje be draugų ir šuns

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Vienas plaukia vyriškis popierine jūra „Monobaltijos“ festivalio bukleto viršelyje. Jūra – tai banguojantis bekrastiškai gyvenimas, o vienas jis, nes... simboliuoja monospektaklio žanrą. Gal ir ne vienai lygūs sakinių dėmenys, tačiau kreivai, įvairiai viskas dėlioja ir festivalyje. Įsivaizduokite penkių dienų (gegužės 9–13 d.) maratoną: tryliką spektaklių, kuriuos vaidino aktoriai iš vienuolikos šalių. Tradiciškai tame dalyvauja Baltijos valstybių regionas, tačiau vis priimamos ir nebūtina mūsų jūros skalaujamos, bet teatrus turinčios šalys. Šiaisiai metais – Graikija, Anglija ir Moldova. Kaip visa tai sulipdyti į vientisą ir tolygų vyksmą? Sunku, nes žanras vienas, o raiškos galimybų – begalės. Tiesa, kadangi tai jau trečiasis festi-

valis, šiokių tokių kartojimosi ir kai kurios stilistikos dominavimo tendencijų jau galima pastebeti. Šiaisiai metais ir plika akimi buvo „matomas“ spektaklis – monologas. Na, taip jį pavadinime slygiškai, tik čia ir dabar. Šviesos sraute aktorius scenoje stovi vienai vienas ir su žiūrovu bendrauja pasitelkdamas tekstą. Nieko daugiau aplink jį nėra, nieko jis pats mums parodyti nesistengia. Tiešiog tekstas kuria spektaklio karšą, tampa vienintelio aktoriaus ramsciu, blogiausiu atveju – balastu. Tokiu daugiažodžiu itin pikantiško teksto monologu drąsiai galime vadinti Cezario Graužinio Atėnuose statytą spektaklį „De Sadas – Žiūtinai“, kurį atliko jo mėgstama ir gerbiama aktorė Maria Papadopoulou. Markizo de Sado gašlioji poetika tapo pagrindiniu veikėju. Pasak autorė, jie net

nesitikėjo, kad spektaklis kada nors bus parodytas Lietuvoje, tačiau dėl tokio netikėtumų festivaliai ir organizuojami.

Aleksandro Fukalovo iš Jekaterinburgo spektaklis pagal Jacqueso Mougenoto to paties pavadinimo pjesę „Poslerio kazusas: paskaita apie šiuolaikinį meną“ net neslepė verbalikos vertės, nes tai ir buvo tikru tikriausia paskaita. Tik fiktyvi. A. Fukalovas nėra menotyrininkas, o Posleris apskritai niekada neegzistavo. Bet kodėl apie tai reikėjo pranešti spektaklio pabaigoje, jei jau smagino mės kurdami iliuzinę tikrovę, taip ir liko neaišku. Magai juk niekada nerodo, iš kur skrybėlėje atsirado triušis. Tiesa, tai nesutrukė aktoriui pelnyti net du ivertinimus – žiūri skirtą antrosios vietos apdovanojimą ir žiūrovų komisijos prizą. Festivalio organizatoriai džiaugėsi, jog toks atsitiktinumas ir sutapimas žymi absoluciūciai laisvą valią ir nekorumpuotą komisių darbą.

Minna Puolanto, aktorė iš Helsinkio, veikiausiai spėjo perskaičyti ne visus jai festivalio organizatoriu siūstus laiškus (vėliau sužinosite, ką jis tuo metu veikė), nes labai nustebė patekusi į konkursinių renginių. Jai apskritai kiek keistas atrodo menininkų lenktyniavimas, tačiau priz žiūri komisija aktorei vis dėlto skyrė. Trečiosios vietos apdovanojimas – už motinos kancias ir bemieges naktis tragedijos „Išsimiegosi miręs“. Mažas žaislinis lėlių namelis ir dar mažesni jo gyventojai, videoinstallacija, muzikos autorius ir atlėkėjas Timo Hirvonen bei šokanti, kavą verdanti, kalbanti, pantomimos judesiais mus apdovanojantiai aktorė scenoje šneka gana buitiš-

ka, kasdiene tema. Nuvargusios ir neišsimiegojusios, viską savo jėgomis besistengiančios padaryti ir vienatvės kamuojamos mamos tema banali, tačiau spektaklis – pukus. Teatras – sunkiai nuspėjamasis menas. Pasirinkdamas kai kuriuos dalykus gali paslysti, tačiau gali ir šokelti į virš. Aktorė remesi savo išgyvenimais ir neapsiriko, gal tik laiškų mažiau perskaitė.

Festivalio direktorius Aleksandras Rubinovas prisipažino, jog sunkiausia i festivali prisikvesti Šiaurės šalių kolegas. Vadinas, pastarojo spektaklio galėjome ir nepamatyti. Skandinaivai neprate dirbtį be honorarų ir dar patys sumokėti už kelionę. Tuomet tenka ieškoti rėmėjų, įvairiausią fondų pagalbos.

Apskritai spektakliai į programą pakliūva skirtingais būdais, bet, kaip tikina organizatoriai, perėjė gana griežtą patikrą ir kontrole. Dairomas po festivalius, pasiskliaujama ankstesnių „Monobaltijos“ dalyvių rekomendacijomis, peržiūrima videomedžiaga, tik tada laukiama atvažiuojant atlikėjų, o tarp jų ir galimų „kačių maišuose“, kurios gali būsiai nuvilti arba tapti nugalėtojomis.

Kaip organizatorių buvo nužiūrėtas lenkų spektaklis „Kelionė į Buenos Aires“, neaišku, tačiau jis tapo festivalio sekme. Gabriela Muskałai atiteko žiuri skirtas pirmosios vietos apdovanojimas. Prieš daugiau nei dešimt metų dvi seserys – Gabriela ir Monika Muskałos (arba duetas Amanita Muskaria – lot. „raudonoji musmirė“) – parašė pjesę apie savo senelę. Ji vis dar vaidinama scenoje ir iki šiol idomi žiūrovams. Veikiausiai dėl to, kad vis „atgaivinama“ itin pukios, emocionalios ir vitališkos atlėkėjos. G. Muskałai – patyrusi teatro, televizijos ir kino aktorė, kurios akyse atsiimant „Monobaltijos“ prizą žvilgėjo ašaros. Jos spektaklis – pasakojimas apie se-

nają Valerką, kurią pamažu apgaubia mirties artėjimas ir baimė, su mišius erdvė ir laikas, vėliau skiliunant logika ir trūkčiojanti kalba. Čia skleidžiasi visi įmanomi gyvenimo klomai – nuo pačių giliausių iki aukštumų. Kai mėgini mintimis perbėgti visus festivalio spektaklius, akyse mirga vaizdas, nes šalia linksmuojo paprastuojo Italijos „Dievo klouno“, vartančio akis ir žongliuojančio kamuoliukais, jau skėsta Monikos Wachowicz Ofelija, šiek tiek gąsdinus teatrinės kalbos kategoriskumu. Čia pat realistiškai bjauraus nuskriausto Pipo Uttono Paryžiaus katedros kupriau staiga uždainauja „glancinis“ Jurijaus Andriuščenkos „Aleksandras Vertinskis“, o greta laiškus rašo lietuviškoji Unė Babickaitė, kurią į sceną si kartą „atvedė“ aktorė Birutė Mar. Ir taip toliau. Ir panašiai... Spektakliai patys įvairiausiai ir labai skirtingo lygio. Pažiūrėjus prastesnį koneveiki festivalio organizatorius, bet vėliau net ir jis atrandą vietą visų matytų pastatymu vėrinėlyje – gal kaip opozicija, o gal kaip atsvara arba juokingas nuotyki. Tačiau „Monobaltijos“ organizatorių keiksnoti niekaip nešeina. Jie sugeba sukurti vieną jaukiausią, šeimyniškiausią festivalių, kuriame kiekvienas dalyvis, žiūrovas ar darbuotojas yra „apglostomas“, pamaitinamas ir priegaudžiamas. Banaliai tariant, visi pasijunta kaip namie. Ir dar vienas labai svarbus dalykas. „Monobaltija“ įkūrusi teatro diskusijų klubą, kuris veikia kiekvieną festivalio vakarą. Taip, žmonės dabar, kai beveik visi nebeturi laiko, susirenka kavinėje ir kalbasi apie teatrat. Kiekvienas norintysis taip pat gali prisidėti, tačiau jau ateinanciais, o gal dar kitaip metais. Kada bus kita „Monobaltija“? To kol kas nėžino net pats A. Rubinovas. Paklausime, kai ateis laikas.

Festivalio archyvo nuotrauka

Pirmosios vienos laimėtoja – Gabriela Muskałai (spektaklis „Kelionė į Buenos Aires“).

Šarūno Saukos leviatanai

Atkelta iš 9 p.

Vis dėlto Š. Saukos Leviatanas yra tarsi išvirkščias hobisiškasis: nors jau ne amorfinė „visus karōtieši“ sąaugia, o minios gražiai koralaus augančių kūnų, sudarančių ar dengiančių kolosalias struktūras. Tačiau jie vienas kitą plėšia, ardo, stumia, mėto – Š. Saukos Leviatanas yra lyg to, klasikinio iš XVII a. požemis, poodis, kur tvyro paslėpti neaprūpiamos agresijos santykiai, keičiausios jų formas – geluminė kūnų éda, šerdinis Leviatano išsigimimas, baisesnis nei ta pirmynkštė žmogaus būklė, kurioje, anot T. Hobbeso garsiosios ištaros, yra „daug kančios ir mažai laimės“. Nukaršusiai Leviatanas palaimos dar mažiau: išbrinkęs sauksiškoj koloso kūnas, susiurbęs meilės, nuolankumo, garbinimo, šventumo ir kitokį pakylėtajį žiaurumą, kaip antai šio tapytojo „Erotiniame paveikslė“. Čia kraugeriškas sakralumas (šventieji yra pačios žiauriausios būtybės!), karūnuotas galvų-eritrocitų kekėmis, stilizuotu beasmenio kūno vidaus ir tapatybę perteikiančios išorės niekingumu, sūkuriančiu tarsi bazilikos kupole. Jame Vienetas prisiima Vienio spalvą, tame atskirtis paklūsta daugio

judesui ir funkcijai, reikšmingasis tampa beverčiu syvų ir dulkių gurvolių, kurio gyvavimas kaip niekad trumpas.

Lygiai taip pat Š. Saukos paveiksluose: veidas – tai egalitarinės lygybės mėsa, aistra – tai puošni gausybės mėsa, mintis – apskritai beformis mėsgalys, išikūnijantis į pjūvį ar kąsnį. Koks gi šuolis nuo europinio Leviatanano euforijos iki biblinio Koheleto rezignacijos šioje tapybinėje Š. Saukos vizijoje?

T. Hobbeso Leviatanė individualai, patikėdami superstruktūrai savo teises ir laisves mainais už saugumą ir klestėjimą, knibžda ir krebž-

da šioje sandaroje / sandoroje lygtankai apgyvendintame rojuje, o Š. Saukos Leviatanas sinkaupose individuo būtinybę yra vedama į mėsą, į vienintelį dar įmanomą jos individualumą, o gal jau ir solipsizmą – žaizdą. Kūno funkcijų atvirumas kanciai – kaulas kaip pragaro vieta, – kūnas kaip tiesiogiai patiriamas distopija, ir ji tikrai yra / bus ateityje. S. Saukos paveiksluose Leviatanė ardo jo paties steigtis („visuomeninei sutarciai“) kaip valstybės pagrindui, o gal gale ir demokratijai nūnai atėjo blogi laikai – kas dar dristų be išlygų teigti jos pasekmį géri?).

Kūnai kaip tokie niekada nebu-

vo visuomenių plytos – jomis taip tik odos, bet šiose supiltas kraujas šniokštė, maištaivo, gérési į samtarvės paviršius – ir krauju odmaišiai draskė leviataniskas homunkulų knibždėlynos sienas, ištyksdami laukiniškumu, mirumu, gysliškumu, šleikšteliu. „Kai kurie potraukiai ir atstumimai yra gimę kartu su žmogumi; potraukis maistui, potraukis šalinimui, potraukis nusilėvinimui (pastarieji gali būti tiksliau vadinamai atstumimais)“, – T. Hobbeso „Leviatanė“ skiriama vietas ir žmogaus fiziologijai, bet tik kaip visuotinės sistemos palyginties detalei.

S. Saukos tapomi žmogiškų būtybių kirbėlynai nekopija į tobulažą tvarką, priešingai, jų kelionės tikslas – entropija, ir nuolat menininko paveiksluose sugrižtantis laiptų vaizdinys ši kartą veda į fizioliginių įtampų nebūti, kūniškų funkcijų nuramdymą garbinant simbolį WC, kuris prilygsta būties siekiamybei ir pilnatvei, šventejų

priebalisi dermei (...ir sédés danguje šalia didžiojo Manu ir nieko nevalgys“, byloja mitas...). Ištrūkės būtybių sąmyśis – valdančio giganto išjuokimas jo dauginimu ir laisvu homunkulų peršokimu nuo vieno koloso ant kito paveikslė „Išprotėjimas“, kur jie, vos aptikę didesnę ikūnybę nei savasis ikūnijimas, „visuomeninę sutarti“ verčia parazitinę sąveiką, skerių prigimtimi, užsiūta gyvasties odose, édrumu ir niežuliui. Š. Saukos paveikslas „Išprotėjimas“ kaip fiziologinio išlaivinimo institucijos pagarbinimas begėdžiai rodo pralaimėjus „dirbtinių Leviatanano žmogų“, sukeičusį Proto lobį: ko verti auksas, mintis ir galia, jei nebūtų kur nusilengvinti? Vienas svarbiausiai XVII a. keltų klausimų – kaip išplėsti mechaninių principų taikymą gamtos, taip pat ir žmogaus valios pasauliui. Š. Saukos levitanuose veriasi išminties mechanikos pralaimėjimas žarnynui, raugėjimui ir dantų kalenimui. Leviatanas – tai maistas ir valdžia.

Kūniškumo triumfas prieš jį ganančias įmantrybes, nykties, irimo, puvėsio ir šiojo melsvo nimbo-fosforo – valia yra paskutinė galia, iš tiesų sutelkianti žmogiškus padarus į vienintelį tikrą visų Leviataną, į „nieko bendro neturinčią bendriją“, anot Alfonso Lingio. Plyštančių, yrančių, kūnuose grimzstančių kūnų aibę, telkiama la dance macabre konvulsijų, kvėpuojančio ir irstančio sociumomonstro absolutumas – tokis jis ir naujuosiuose Š. Saukos regėjimose / reginiuose. Juose visi kūnai laisvi nuo dirbtinių galios mechanizmų valios, nešami tollyn nuo išrastos sąveikų tvarkos niekam nepaklūstančio putojančio ir gargaļiuojančio nuogo kūniškumo variklio.

Šarūnas SAUKA. „Miškas“.

Tapyba – spalvų ir formų begalybė

Kristina BUDRYTĖ-GENEVIČĖ

2012 m. kovo 24 d. tapytojui Vytautui Povilaičiui (1927–2009) būtų sujėjė 85-eri.

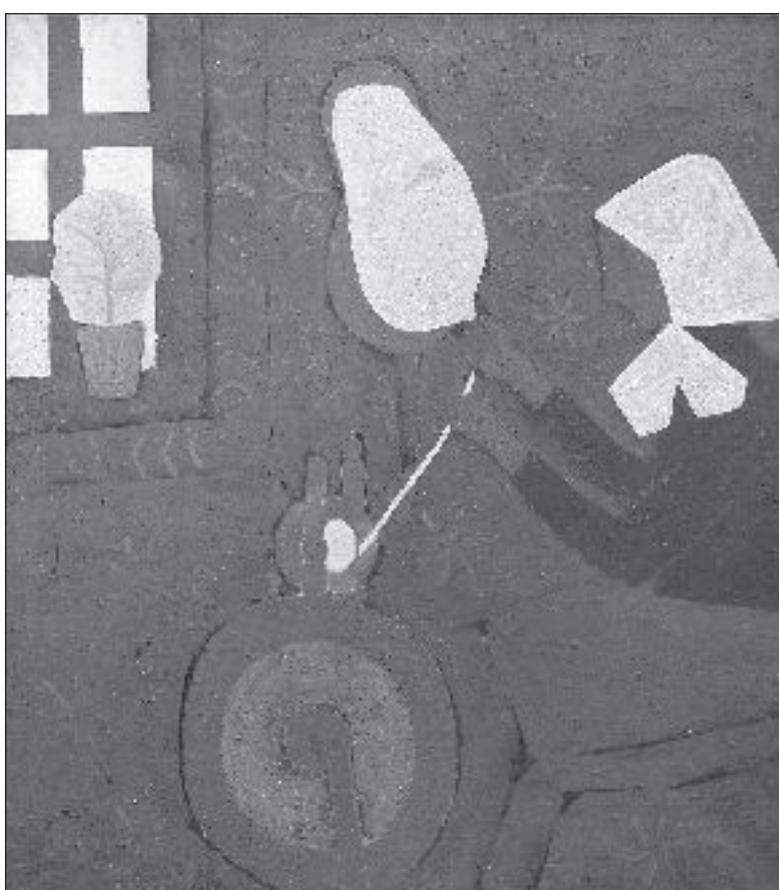
V. Povilaitis – Lietuvos dailininkas modernistas, garsus ne tik kaip molbertinės tapybos virtuoza, bet ir kaip sieninės tapybos, pano, vitražo, mozaikos menininkas. XX a. per šeštą devintą dešimtmecius jis nutapė nemažai modernistinių Kauko peizažų, portretų, teminių kompozicijų, bet dar svarbiau tai, kad jau XX a. šeštojo dešimtmecio pabaigoje pradėjo tapyti abstrakcijas. Tuo metu mene dominavo primesto socrealizmo pseudokanonai, ir tokie naujos kūrybos gūsiai sunkiai skynęsi kelius į parodų sales, bet labai domino meninę visuomenę.

V. Povilaitis ankstį pagarsejo kaip abstrakcijų tapytojas. Jo darbams apskritai būdingas dinamizmas, stipri bražo kaita. Abstrakcijai tapyba taip pat kito – nuo apibendrinto peizažo iki bedaiktės kompozicijos, pripildytos raiškių spalvų ir ritmiškų dėmių.

Dailininkas atrado impulsyvaus, emocingo abstrahavimo kelią, dažnai komponavę lietuvių koloristikai ir plastinės formos sampratai tolimus spalvos ir formas derinius, dar šeštojo dešimtmecio pabaigoje buvo ryžtingai nutolęs nuo oficialiosios meninės to meto tapybos paradigmų. Šiandien jis vertinamas kaip nepaprastai originalus ir gana vienišas tapytojas.

V. Povilaičio jubilejaus proga Kaune buvo išleistas dailininko tapybos albumas (knygą menešinės meninės to meto tapybos paradigmai, Šiandien jis vertinamas kaip nepaprastai originalus ir gana vienišas tapytojas.

Galerijoje „Aukso pjūvis“ visą balandį eksponuoti tapytojo ir jo sūnaus, taip pat Vytauto Povilaičio

Vytautas POVILAITIS. „Dūžgia ratelis klevo“.

(g. 1970), darbai iš Povilaičių šeimos kolekcijos. Vėlyviausiojo periodo kūriniai dar bus galima pamatyti ir gegužės mėnesį, saugomus galerijoje „Aukso pjūvis“ ir LDS Kauno skyriuje.

Vėlyvojo periodo paroda stebina kitokia nei iprasta V. Povilaičio (tėvo) tapyba. Per paskutiniuosius intensyvios (iš karto dirbdavo prie 10 ar 15 paveikslų) kūrybos metus ji tapo primityvesnė, bet mislingesnė. V. Povilaitis visad mėgdavo užtapyti net nebūtinai senus savo paveikslus, kartais į naujają dermę išpindavo ankstesniojo fragmentų, bet paskutiniuosius darbus kone iš-

sis užbrūkšnuodavo balta arba mėlyna spalva, kai kada tarp brūkšnių palikdamos neperprantamas senų vaizdų užuominas. Brūkšniavimas tampa viso paveikslų dėmesio centru, nes brūkšnis potėpis tarsi susipriešina su ekspresyvia tapyba, jis kuria neiprastai tiesių, lyg liniuote nubrėžtu baltu atkarpu brėžinius, atsiranda ten, kur neturėtū būti, ir virsta netikėtumų šaltiniu. Tokie paslaptinė V. Povilaičio paveikslai tapo dėl sudėtingos kelių sluoksnių struktūros ir nemaišomų, tarsi nederinanamų spalvų. Vėlyviausieji darbai datuojami 1997–2004 m., nes paskutiniuosius penkerius gyvenimo metus (2005–2009 m.) dailininkas išvis nekūrė, nevaikščiojo į studiją. Vis dažniau mintimi nuklysdavo ne į tapybą, bet į savus vizijų pasaulius, sirgo Alzheimerio liga.

Visada buvo įdomus per daugelį metų V. Povilaičio kurtas (dailininkas dirbo maždaug 50 metų: nuo 1954-ųjų iki 2004-ųjų), bent keletą kartų keistas tapybos stilius, jis po truputį vis tolo nuo tradiciškai suprastos gylio iliuzijos. Bet, matyt, tik paskutinieji darbai yra absoliucios gylio atsakymo ir plokštumos perpratimo interpretacijos. Tapydamas keliomis spalvomis dailininkas dar „pasisemia“ iš užtapomo paveikslų spalvinės dermės arba anti-dermės. Kelių paveikslų spalvų ir formų gausa kūrinyje daug pasako, bet daug ir nutilyti. Neperregimos tampa ne tik spalvos, bet ir iš jų sudėlioti simboliai, bendras kompozicijos narratyvas, išsiidėstęs seklioje, tarsi dvimatėje sistemoje. Pavyzdžiui, paprastoje rudu matinių dermių kompozicijoje „Dūžgia ratelis klevo“ (1997 m.) viršuje dešinėje V. Povilaitis „nepabūgsta“ ypač žinomo chrestomatinio lango fragmento, o kairėje įkomponuoja dirbančią moters figūrą. Centrinė kūrinio ašis – verpimo ratelis su siūlais – neprikausto žvilgsnio, juk paveikslų kompozicija tradicinė, bet rudos spalvos dominavimas, tiešiog viso ploto „užliejimas“ pačiai rudo grindų dažu be jokių sėselių iš šviesos žaidimų, kaip ir visos ypač „netikros“ paveikslų dekoracijos (pvz., keli liaudiškų raštų motyvai), – intriguoja. Pasirodo, kiek nedaug tereikia norint per-

teikti užmarštin išėjusius kasdinėnius darbus, aplinkos detales, smulkmenas.

Po kelerius metų tokį konkretų žmogaus figūrų ir detalų kaip drabužiai ar vilnos kuodelis V. Povilaičio kūryboje nelieka. Jo teptami pavidaip labiau panėšėja į mistines būtybes („Ilga naktis ir liūdnas angelo giesmė“, 1999, „Be padavinimo“, 2000), jos piešiamos pasikartojančiais brūkšniavimais, kai kurios jų dalys galbūt užsilikusios iš senesnių paveikslų, o likusios nutapytos naujai. Tai panasu į menininko sapnų ir vizijų die-noraštį sumaišytomis datomis. Žinoma, kad dailininkas mėgdavo klausytis miškių istorijų ir pats jas pasakodavo. Matyt, ilgainiui jos įsikūnijo kūriniuose. Tačiau tai nėra paprasti linijiniai pasakojimai, greičiau racionaliai nepaaiškinamos istorijos ir pasamoniniai personažai-pavidalai.

Ivairiai metais ant tos pačios drobės užtepti sluoksnių skėsta pasakiškoje vienišumo atmosferoje, ta ivairių ypač dažna pasakutiniuose darbuose, be to, nereitai ir senų kūrinių pavadinimai prietaikomi naujiems, pavyzdžiui, „Retų gyvūnų klubė“ likęs iš 1999 m., nors ant paveikslų jau pažymėta 2002 m. data su signatūra. V. Povilaitis daugybę kartų naujų dažų sluoksnį tepdavo ant seno. Pats paskutinysis storais grubiais brūkšnių užsitraukdavo tarsi tinklas ar reto audinio uždangalas. Šis brūkšnių sluoksnis jo tapyboje gali būti suprantamas kaip savočiai vaizduojamos tikrovės uždanga, slepianti daugiau metaforos, daugiau paslapties. Toks sprendimas labai dekoratyvus, bet jis primena modernistų reikštą naujas taisykles tapyboje: anterdviškumą, antirealizmą ir pan.

V. Povilaitis labai mėgo lietuviško peizažo motyvus. Jis buvo ypač prisirišęs prie vieno konkrečaus urbanistinio vaizdo – Aleksoto tilto – ir sugebėjo jį panaudoti nesentimentalioms operacijoms spalva ir plokštuma. Kartais šis peizažas tapdavo tikros abstrakcijos gruntu į pagrindu. Todėl vėlyvuose darbuose yra ir peizažo, ir abstrakcijos pagrindų susijėjimo, bet svarbiausias pasikeitimasis įvyko maždaug 1997–1998 m. Dailininkas ėmė tapyti ypač platių potėpių, kai kada nemaišydamas spalvą, viena stambia linija lyg kokia juosta kūrė figūrų kontūrus ir siluetus. Sykiais tokiais makropotėpiais nubrėždavo abstraktų ženkla, asociatyviai panašū į gyvulio pavidalą ar žmogystą. Tuo pačiu metu šalia keistų užslepčių figūrų V. Povilaitis pradėjo tapyti ir ornamentinius motyvus. Kompozicijose gausu ne tik ivairiausių pavidalų ir juos charakterizuojančių specialiai apibrauktų detalių ar kartojamo vieno storo brūkšnio, bet ir spalvų margumyno, tačiau spalvų akcentai, jų dominantės pasikeitė. Anksčiau tapytojas mėgdavo paaštrinti kampus, kontūrus griežtomis juodomis linijomis, o dabar juodos darbuose nelieka. Baltos, melsvos, gelsvos atspalviai ir tonai tarsi turėtū lemčia giedrai nuotaiką, bet darbuose žymios vienatvės, dažno pasikartojimo, kasdienės pilkumas nuosėdos.

Vienodumo jausmas (susistatydavo daug paveikslų ir patapydavo tai vieną, tai kitą) ir tarsi užlietus spalvos matinis paviršius byloja dar ir tai, kad paskutinieji darbai tapytojo kurti studijoje. O menininkas buvo vienas pirmųjų Kaune, propagavusiu plenerinių ta-

pymą. „Turbūt V. Povilaitis sunkai išbūdavo dieną netapęs“, – dar 1977 m. apie jį spaudoje raše kolega tapytojas Antanas Martinaitis ir pabrėžė, kad dailininkas, „nepaisydamas oro sąlygų žiemą ir vasarą eina tapyti į gamtą“. Dabar gal net sunku nusakyti, ką mieliau rinkdavosi: ar išvyką į sodą, ar pamėgti beveik kasdienį pasivaikščiojimą po miestą, apsilankymą ant Aleksoto kalvos. Dailininkas neilgi dirbo valdišką darbą (po kelerius metus Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje ir Kauno S. Žuko taikomosios dailės technikume), todėl atostogų savoka jam tarsi neegzistavo. Kur nors išvažiuoti, užsimiršti nebuvo svarbu. Etiudiski lauke „čia ir dabar“ principu atlikti tapybos darbai V. Povilaičiui liko svarbūs per visą kūrybos laikotarpį, nes išeiti į gryną orą ir tapyti buvo svarbiausias dailininko darbas.

Dailininko sūnus V. Povilaitis taip pat pabrėžė, kad tėvas labai mylėjo gamtą, dažnai visa šeima važiuodavo į Latvijos pajūrį atostogauti, t. y. tapyti. Galbūt iš to pleinerinio jausmo atėjusi tradicija, kad abu mėgdavo vienu impulsu pradėti ir užbaigti paveikslą. Jeigu grįždavo prie darbo, tai daug vėliau, „ir jeigu neatlaikydavome kritikos, perdarydavome, užtapydavome – tiek tėvas, tiek aš, be jokių sentimentų“, – paaikiška sūnus ir priduria: „Kiek save prisimenu, tiek priesiu. Eidau paskui tėvą į dirbtuvę ir tapydavau.“

Parodoje eksponuojami jo darbai, piešti panašiu kaip ir tévo laikotarpiu. Tai irgi paskutinysis dailininko kūrybos periodas, nes, kaip prisipažista autorius, jis šiuo metu netapo, bet gali būti, kad tik trumpan, kad tai tik atokvėpis. Sūnus darbuose juntama tévo spalvų gamma, technika, kartu ir samoningas pagrindinių taisyklių nesilaikymas. V. Povilaitis tvirtina, kad negalėtų studijuoti tapybos, nenorėtų, kad jis kas nors vedžiotų už rankos. Tévo pamokos būdavo lakoniškos ir radikalios: arba gerai, arba blogai, o kur blogai, privalėjai pats suvokti.

V. Povilaičio darbų pavadinimai dažnai nurodo mums konkretias vietas ir vizijas, tačiau tapytojas pataria neapsigauti – jam pavadinimas nėra svarbus, galbūt jis pagautas akimirkos nuotaikos tokį sugalvoja, nevertėtų prie to prisirišti. Ir priduria (galbūt tai tapytojo credo): „Svarbiausia paveikslė – spalvų skambėjimas, arba jis yra, arba ne. O visa kita – niekis.“ Nors V. Povilaitis sūnus daugiausia kalba apie spalvas, jų ypatingas galias tapyboje, tačiau matyti, kad jo didelio formato darbuose svarbi ir kompozicija, ir simetrija, ir ypač dekoratyvinių linijų raiška. Štai darbas „Kažkur prie geležinkelio“ (1995 m.) atlirkas pasitelkus beveik tamšių, bet šiltų spalvų linijas. Jomis išreikštasis įsivaizduojamas žemos peizažo perspektivinis gylis, juodo ir balto diagonalių juostų vingrybės sufleruoja apie tirpstantį sniegą, net iliustratyvūs centriniai pastatai atrodo minkišti ir ištežę. Smagiai dekoratyvūs ir kiti darbai – tarkim, „Pasišveiciavime“ (2003 m.) jau daug ryškios raudonos, mėlynos spalvų, bet ir čia svarbios linijos, jų gausa, nelygūs išsišakojimai, susišlaudimai, išsiliejimai ir nutekėjimai. Ryškūs, spalvingi linksmų sąskambių darbai primena tankų šokį, tekancių upelių purslius ir tradicinius, modernistų itin mėgtus ir dabar dažnai ivairiai interpretuojamus natūrmortus su vyno taure, raudona žuvelė ir nuolat žydičiomis gėlėmis („Pasiekiamā ir nepasiekiamā“, 1999 m.).

Vytautas POVILAITIS. „Be pavadino“.

Pasaulio visumos vaizdo... gaudynės

Visiškai atsitiktiniai bandymai užčiuopti nors keliais žodžio ir vaizdo sasajų gijas...

Tautvydas NEMČINSKAS

Mums duotas dar ir vaizdas, kad neuždustume savykoje.

Antanas Maceina, filosofas

Tiesa visumoje.

Georgas Hegelis, filosofas

Fotografija – žmogaus dvasios metraštis.

Antanas Sutkus, fotografas

Mintys apie žodžio ir vaizdo san-
tykio problematiką man sukosi jau
seniai: galbūt tuomet, kai iš tolimų
kelionių fotografijų ir spontaniškų
užrašų pavidalu parseždavau savo
patirčių nuotrupą. Kai dėliodavau jas,
ieškodamas sasajų, papildymo ar
šiaip gražaus derinio... (Jei kam įdomu –
kartą žurnalo „Formatas“ redak-
torei spaudžiant buvau išprovokuo-
tas publikuoti visišką vaizdų ir žo-
džių, gimusią kelionėse, mix'q.)

Tokių pasvarstymų rasdavosi ir
dar anksčiau – žinių apie menų
(muzikos ir tapybos) sintezę juk
mus lydi nuo vaikystės, kai tik at-
randame M. K. Čiurlionį. Vėliau į
rankas patekęs plonas „sasiūvinu-
kas“ (knygele pavadinti atrodytu
nekuklu) „Dailininkai – poetai“ /
poezija, tapyba, skulptūra/ (Vil-
nius, 1978) buvo lyg pirma pažin-
tis su keliais talentais apdovanoto-
mis asmenybėmis.

Dar vėliau – Aleksandro Skriabi-
no spalvomis ir literatūrine progra-
ma išskirianti muzika, Andrejaus
Tarkovskio lėta poetinio žodžio tek-
mė ir filmo kadru statika, atrasta Leo-
nardo da Vinci mintis, jog „poezija –
tai aklai tapyba, o tapyba – tai nebyli
poezija“...

Pastaraisiais metais nustebino fan-
tastiškas Rolando Rastausko poeti-
nis performansas (?) – šou, apipintas
ivairiausiais garsais. Ilgam užstrigo
ir Leonardo Gutauskio viename inter-
viu išstarti žodžiai: „Tapai kokį etiu-
dą gamtoje ir grįžes namo, norėda-
mas užpildyti spragą, užrašai ei-
lém...“

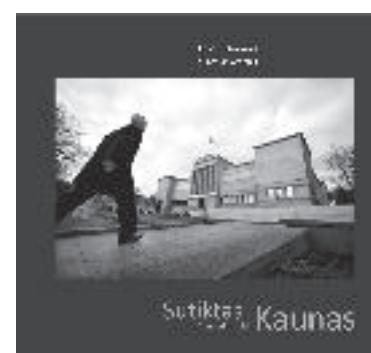
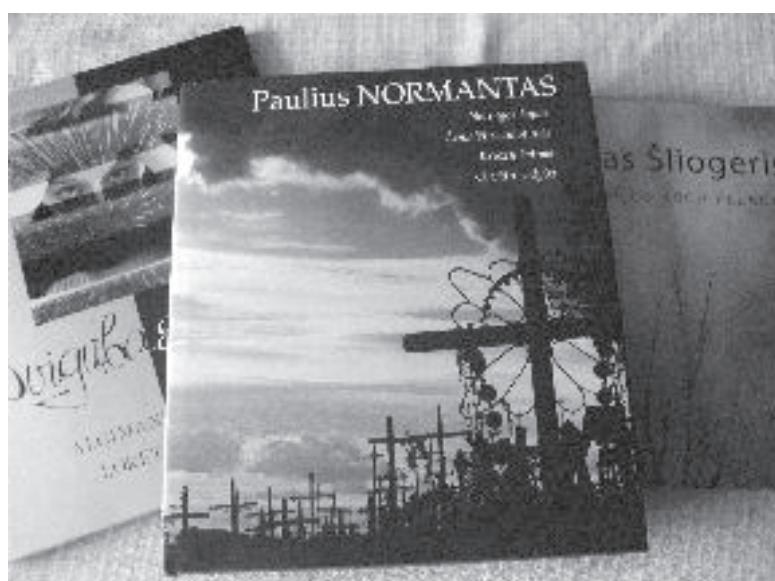
Panašios mintys sukosi ir tada, kai
su didžiuliu susidomėjimu ir aistra
„rijau“ neįtikėtinai gyvybingus filo-
sofo Alphonso Lingio tekstus „Pa-
vojingose emocijose“ bei „Niekio
bendro neturinčiųjų bendrijoje“, ma-
loniai stabtelédamas prie jo paties
ivairiose pasaulio šalyse fotografo-
tų žmonių portretų.

Tačiau rašyti apie tai pasiryžau tik
pervertės Arvydo Šliogerio albumą
„Melancholijos archipelagai“ bei
perskaitei vėliau pasirodžiusias re-
cenzijas „Šiaurės Atėnuose“ ir „Ne-
mune“.

Pastaruoju metu matome daug (gal
čia yra siiek tiek mados „spaudo“?)
leidinių, kuriuose poetinis ar filoso-
finis žodis „pastiprinamas“ vaizdu
(fotografija) – ir labai dažnai – paties
autorius! Tai pagyvina „iaprastas“
knygas – tik poezijos ar tik fotogra-
fiju. Kažkoks visuotinis „pasiuti-
mas“ – noras aplėbtii vis išsprūstan-
čią pasaulio visumus pajautą...

Kiekvienas kūrėjas eina ten, kur
daugelis nedrįsta – net nesvajoja. O
jis rizikuja savo gyvenimui, aukoja-
si ir taip praplečia pasaulio pažinimo
ribas – parodo kitiems ivairiausius jo
atspalvius, rakursus.

Menininkui svarbu eiti pačiam.
Būtent savo išskirtinės asmenybės išpa-
reigojimas nepaleisti iš akių savo vi-
zijos ir padaro jį tikru kūrėju. Visų
mano (prisipažistu – visai atsitikti-
nai patekusiu į akiratį) aptariamų au-
torių talentai ir yra to irodymas. Kiek-

viens jų atskleidžia savaji pasaulio
matymo (interpretacijos) kampą, su-
vokimą, netgi savo charakterio ypa-
tumus, vertybinius prioritetus, daž-
nai per daug net nematydamas apie
tai. Visi kūrėjai siuncią mums žinią –
tieki žodžiu, tiek vaizdu. Ir apie pas-
aulį, ir apie save – savajį pasaulio
matymą.

Kokia poetika alsuoja fotografijų
albumai? Kokios yra žodžio ir vaiz-
do sasajos? Ar vaizdas tiesiogiai įerd-
vina žodžiu prasmes? O gal tik žodis
galutinai nužymi vaizdų prasmę
topografiją?

Is tiesų labai jau maga pagauti tą
gąj – surizikuoti išsfrotni asociaci-
jų jungties tarp žodžio ir vaizdo kū-
rejo galvoje paslapti...

Tačiau dideli ambicijų neturiu –
užtekti nors gana suprantamai įvar-
dyti vieną ar kitą ižvalgą, pasitelkiant
nuoautą, pirmiųjų išpūdį ar sponta-
nišką asociaciją. Isryškinti savo paties
(žodžio ir vaizdo sukelto išpū-
džio) refleksiją, kur jau ten iki kūrē-
jo vizijų...

Nepretenduoju, kaip suprantate, i
išsamius komparatyvistinius tyrinė-
jimus, tiesiog bandysiu sugretinti ke-
lis ypač skvarbiu žvilgsniu į pasaulį
žvelgiančiu, turtingos kūrybinės bei
gyvenimiskos patirties sukaupusių
asmenybų darbus. O fragmentiškas
žymiosius Susan Sontag ištarmes
apie fotografiją panaudosiu kaip re-
žisūrinių savo kalbejimo apie knygas
ir jų autorius elementą ar tiesiog no-
rēdamas improvizuotai išreikšti atski-
ro autorius žiūros, nesvarbu – „per“
vaizdą ar „per“ žodi – specifika...

Gal šis bandymas taip pat yra in-
tuitivus vienovės troškimas? Noras
sieki tiek išgrynti „tekstinių“ bei
„fotografinių“ albumų visumos bru-
žus užgriebus tik keletą fragmentų...

I. Filosofija ir fotografija

Alphonso Lingis „Prisilieti-
mas“. – „Baltos lankos“, 2010.

Matyto būdas. – S. Sontag

Ką patiria nuolat po pasaulių kla-
jovantasis filosofas, ką jis „mato“? Jo
akys, jausmai ir protas fiksuoja tūk-
stančius vaizdų detalių – tą ivairiau-
sioms kultūroms priklausančių žmo-
nių emocijų, odos spalvos, judeisių
ar šiaip buities akimirkų spektra.

Žmonės, besidžiaugiantys, stoko-
jantys, liūdintys, dirbantys, tik aki-
mirkai užsimiršę – visi venaip ar kia-
taip pereina visas „būtinės“ žmogiš-
kosios egzistencijos būsenas, tarpus-
nius etc.

Būtent tokį vaizdų panoramą
mes matome Amerikos lietuvių filo-
sofo A. Lingio aliume „Prisilietimas“
(„Contact“). Beveik 200 fotografijų
ir, jei neklsty, 17 teksto „gabalu“
(suprantu, kad jie išimti iš tam tikru
kontekstu) sukuria kone mistinių

vyksmą. Pries mūsų akis – pasaulio
gyvybės pasireiškimas per žmones,
esančius bet kuriame žemės taške!

Toks didingas portretų ekspona-
vimas (nesibaigiančios gausos tek-
mė?) primena pribloškiama režisie-
riaus Rono Fricke's dokumentinio fil-
mo apie pasaulį ir žmonių gyvenimą
„Baraka“ išpūdį, kai nuolat besikei-
ciantys vaizdai veikia pasamonę,
transformuodami mastymą vis didė-
jančio abstrahuomo link. Kol pajun-
ti nuolatinis žmogaus kitimo, laiki-
numo, mirties materialumo, grėsmių
pasalyje tyvroyjimą... Tačiau A. Lin-
gis, pasitelkdamas be atvango plūs-
tancią vaizdų (ir ekspresyvių žodžių)
kaitą, sugeba ieteigtis visiškai pozityv-
y žmonijos tekmei amžinumą.

Si portretuojamų galeryja man
asocijuojasi ir su Wolto Witmeno po-
emos „Vieškelio daina“ gaivalingu
žmonijos eisenai „didžiausiai visatos
keliaisiai“.

Tekstai ir vaizdai knygoje – be ga-
lo vientisi. Tai tikra filosofo pateiktų
mincių vizualizacija.

Atrodo, A. Lingis be galio džiugina
susitikimų su fotografuojamais žmo-
nėmis akimirkos – akistatos, kai atsi-
veria visiškai autentiškas „kito“ vei-
das. Gal todėl albumas taip ir pava-
dintas – „Prisilietimai“ (prie „kito“
sielos? širdies? dvasios?).

Nes Solidus ir gaivalingas albumas!
Jauti persmelkinti pasaulio gyvy-
bės pulsą – ir vaizde, ir žodyje. Au-
torius – pašelsius energingas, tryk-
tantis autentišku buvimo džiaugsmu.

Arvydas Šliogeris. „Melancho-
lijos archipelagai“. – „Apostrofa“,
2009.

Paslapties paslaptis. – S. Sontag

Visiškai kitokio užtaiso knyga...
O kitaip ir negali būti, nes šis mas-
tytojas nekeliauja po pasauli kaip

A. Lingis, o yra išimyliés savąjį „filo-
lotopiją“: stebi (dabar jau per optiką)
lietuviškuosis, rūkais apsisiautusius
saulėtekius ir saulėlydžius, gaudo
upėtakius, rašo knygas apie pasaulio
daiktus ir siekia užčiuopti „nieki“...

Todėl ir albumas tokis melancho-
liškas – jis glaudžiai aštrias filosofines
pasaulio sąrangos ižvalgas tekstu-
bei vaizdų pavidalu, o jos, be abe-
jo, „varo“ vien i pesimizmą...

Jauti, jog autorius stovi „po neži-
nios dangum“ (Vytautas Macernis) ir
lyg koks tornadų medžiotojas gaudo
„egzistencijos žaibus“...

Galvoti, jog tai filosofinė knyga,
būtų ne visai tikslu. Taip, knygoje
daugybė tekstu, tačiau, perskirti nuo

stabių vaizdų, jie tarsi prityla... Žino-
ma, kelių to paties gamtos vaizdo
kadru ciklai veikia mastymo gilini-
mo kryptimi panašiai kaip ir žodinė
ekvilibristica. Tačiau saulėtekų /
saulelydžių, miškų panoramos vedā
i buvimo oazę, o ne i loginio mastymo
poligonus...

Bet žiūrėti į šią knygą kaip i foto-
grafijų albumą taip pat būtu netei-
singa. Juk jos turinys – tekstai, „paj-
vairinti“ fotografijomis... Todėl visai
suprantama kai kurių knygynų dar-
buotojų sumaištis nenutuokiant, i ko-
kią lentyną dėti ši išskirtiniams gur-
namams skirtą, „patakelą“...

O kodėl nepamąscius be inercijos
ir stereotipu?

Gal tai tiesiog vieno filosofo Gy-
venimo kelionės išpūdžių knyga?
Jul cia sudėti brandžiausia etapa, pa-
siekius žmogaus tekstai apie gyve-
nimą šalia tokius pat solidžiai pamā-
tytų vaizdų (tai, apie ką jis daugybę
metų „knigiškai“ mastė, galbūt pa-
stumėtas Rainerio Maria Rilke's, Martino Heideggerio ar Paulio Cézanne'o...)...

Pamatyto gyvenimo (ir mastymo
apie jį) kontūrai, suprasto (?) gyveni-
mo eskitas, išreikštasis „žodžiavaizdi-
niu“ (ar „vaizdažodiniu“) būdu, – taip
galima būtų bandyti įvardyti šią kny-
gą. Tai ne fotografijų albumas pagal
visus estetikos kanonus. Gal todėl
taip iš savo (foto grafo profesionalo)
varpinės žiūrédamas Romualdas Ra-
kauskas nejučia tarsteli – „galima bu-
vo tikėtis gražaus albumo“ (supran-
tu, jog tas kartelis labiau dėl poligra-
finio negrabumo). Tačiau tokis pasaa-
kymas, manau, neapima „Melancho-
lijos archipelagų“ integralaus suvo-
kimo erdvės. Todėl labiau sutinku su
G. Pranskūnu, kuris teigia, jog tai yra
„knyga, kurią reikia dar ir skaityti,
nes tik tekstas gelbėja fotografijų žiū-
rėtojai“. Is tiesų – vaizdai ir tekstai
neturi būti skaidomi ir analizuojami
atskirai. Apskritai nieko čia nereikia
analizuoti, o tiesiog imti ir žiūrėti.
Skaityti ir žvelgti į tuos nerimą, tu-
stumą ir nostalgiją spinduliuojan-
čius peizažus: nuo žodžio kilti prie
vaizdo... Suvokimas ateis be jokių
verbalinų pastangų. Gal būtent taip
A. Šliogeris nejucia arteja prie rytie-
tiškojo mastymo (anksčiau jį balsiai
koneveikė!) būdo. Gal ateityje filo-
sofo kambarje ant sienos kabės tik
didelio formato gamtos vaizdas ir ke-
lios eilutės jo kampe – lyg kiniška-
me tapybos ritinėlyje...

Fantastiškai tikslios ir puikios Ag-
nės Narušytės ižvalgos („Šiaurės Atė-
nai“, 2010-04-16, Nr. 15), kuriuos mus
visus, manau, sustato į vietas; lieka
tik nuščiūti priešais tokią ištarties ele-
ganciją: „Fotosofija reikalina kaip
kalbos antrininkę, padedanti užpil-
dyti kalbos spragas, užgliausti jos
nusikalimus, atgamtinti tai, ką suna-
kina žodžiai.“

Mano galva, šis nuostabus (orai
mastončias ir nevaržomas jokių kon-
junktūrų) žmogus, nors ir pateikda-
mas mums ypatingo grožio pasaulio
epifanijas (?), nevadina to, ką daro,
kūryba. Jis tik bando sugriebti (kaip
ir bet kuris mirtingasis – nesvarbu,
kokiomis priemonėmis) išvystą pa-
saulio visumą. Tik tiek. Tačiau gali-

liu nei kiti įsirėžę į „niekio“ terito-
riją, visiškai blaiviai įvertinę iš pri-
gimties veidmainišką ir bejėgišką
kalbos prigimti, filosofiskai pažinęs
daiktus labiau nei bet kas, kitaip ta-
riant, tapę skeptiško stiliums išmin-
čiumi, jis vis dar bando (gal labiau
intuityviai?) „suderinti“ mastymu
apie pasaulio prasmę ir esmę „sche-
mas“ su nebylios gamtos manifesta-
cijų vaizdais, nors pats ir šneka apie
vaizdo ir žodžio atitinkmens nejma-
nomumą...

Tai per daug subtilus ir moralus
žmogus, kad bandytų išsiterpti į ko-
kią „kūrėjų“ akademinę seką ir, ga-
vęs „iniciaciją“ (dabar – dar ir foto-
meniminko!?), imtų spekuliuoti tuo
ar gyventi iš naujo vaidmens divi-
dendų. Tikras filosofas – ne toks...

Šis filosofiškai jaukus leidinys –
melancholiški išmastyto pasaulio,
susidurus su regimuoju, atodūsiai. Ar-
ba pamatyti pasaulio daiktų tiesa: ir
tekstu, ir vaizdu. Tiesa, i kurį jis taip
uoliai ir nuosirdžiai įėjo ir, be abejo,
eina toliau.

II. Poezija ir fotografija

mės“, „Esu savamoksle ir žmonių vi suomenėje neaprekišta“, „Pasiklydu si tarp žemės pakraščių blaškauši“) tik parodo autorės sielą, pasimetusią minčių sumaištyste – baukščią, vieną, vis dar nesuvokiančią savo kelio. Būtent A. Kezys nuostabiai taikliai atskleidė šios poetės vidinį pasaulį ant viršelio esančiam portrete. Gilius susimaišiusios akys nedrėsiai atsiveria pasaulyui, kuris atrodo nepažinus, atšaurus ir nemielas, nes dar nesiryžtama eiti savosios prasmės kryptimi.

Apibendrinant – A. Kezio fotografijos visais parametrais pralenkė potinio žodžio blaškyti. Šis albumas – tai graži žymaus fotografo pagalba kūrybos sferoje debiutuojančiai ir dar neradusiai savęs sielai. Toks subjektyvus išpūdis...

Romualdas Rakauskas, Donaldas Kajokas „Sąskambiai: 1 + 2“. – „Nemunas“, 2008.

Užfiksujotus patirtys. – S. Sontag

Vien perskaiteis knygos pavadinimą pagalvoji – tikriausiai čia bus simbolikos ir žaismės. Ir neapsirink. Kodas „1 + 2“ yra nestandartinis – tarsi iššūkis: mes kitokie! Jei būtų „1+1“ (žodis plus vaizdas) – atrodytu įprasta, o dabar – dviguba fotografija lape (idomu, kad abi mažo formato), su teikianti laisvės improvizuoti tik vaizdu (poetinis etudas įmanomas dar iki žodžiu).

Gal todėl poetas D. Kajokas ir nesistengė priešais tuos vaizdus esančio lapo apkrauti tekstu. Tik kelios eilutės lapo kampe, o tarp vaizdų ir žodžiu – pakankamai tuščios erdvės (lyg japonų sodu komponavimo mane ar kinų peizažineje tapyboje) skaitojo / žiūrovo vidiniams darbui...

Vienoje pusėje – fotografas, žaidamas dvigubą kadro suteiktomis galimybėmis, gimdo intrigą, o kitoje – džiugiai tik viena kita taikli it špagos dūris poeto mintis.

A. Kezio ir L. Vaškus albumo pavadinimas „Dvigubas solo“ buvo tarsi išskintinis perspėjimas (ar apsidraudimas) – nesusilies, nesuskambės kartu... O čia – atvirkšciai. Tiesioginė drasi pretenzija į harmoniją – „sąskambiai“...

Pažiūrekime (įsklausykime) – o kiek čia jų šioje knygoje?

Yra puikaus rūšio apraiškų ir tarp dviejų, šalia esančių fotografijų, ir tiek pat daug – tarp žodžiu ir dvigubo vaizdo.

Nors ši vaizdų ir žodžių dėlionė (nė apie vieną mano minimą knygą taip tiesiai negaliu pasakyti) kartais gali atrodyti vienodoka dėl pasirinkto eksponavimo būdo, tačiau tą lygū ir griežtoką reglamentavimą labai pagyvina per du lapus kartkartėmis „uztraukiamą“ užsklonda – ar žolynu su voratinkliais, ar aguronų lauko, ar tiešiog arimino panoramos.

Visiško pasirkartojimo suvokėjas neįjaučia dėl to, kad vienu atveju matąsi šiek tiek gana tiesmuko iliustratyvumo, kai žodis akivaizdžiai dubliuoja vaizdą (ar atvirkšciai), tačiau kitu – tave jau neša nuostabi metaforos (ir žodžio, ir vaizdo) ornamentika.

Be abejo, minimali, beveik aforistinė, žodžio elegancija veda link meditatyvinio vaizdo suvokimo. O preciziška vaizdo simbolika tarsi sugržinė prie žodžio alchemijos – jungtis pasiekiamai dėl nepaprasto abiejų autorių jautrumo ir pastabumo.

Toks, atrodytų, paprastas ir rizikingas iliustratyvumas visgi surukia tam tikro atpažistamumo ir jaukaus saugumo. Prijaukina tame taip, kad pervertės visą leidinį suprantį – tai ištisies harmoninga, sava, autentiško tyrumo knyga. Poetinė – ir vaizdu, ir žodžiu.

D. Kajokas, kaip jau įprasta, tik patvirtina savo nuojaudžių žodyje preciziką, o R. Rakauskas man asmeniškai atsiveria visiškai naujai. Mažos sugrupuotos fotografijos albume turi kažkokio ypač jautrus poetyškumo, kuris dvelkia nesumeluoja meile savo žemei be jokių moder-

no išprovokuotų invazijų (beje, pa naus poetiškumas nėra retas ir fantastiškai natūraliai besiliejančiuose tekstu „fotovi(t)ražuose“). Tik mažas pastebėjimas – moderno bandymai su Dovydo gipso galvomis (p. 57), ant sienos pakabintais dvi račiais (p. 59), veidrodžiu bei laikrodžiu (p. 103) dar šiaip taip išsipina į natūralų peizažą audini, bet tas dvi fotografijas (kur rankos siluetas – vienoje ir žvakė – kitoje, p. 15) tikrai atmesčiau. Dėl šventos ramybės – kad kas neapkaltintu M. K. Čiurlionio kompozicijų plagiavimui... O jei rimatai – jos visiškai iš kito pasauilio...

Ypač ištrigo keletas beveik ornamentinių simbolių: „erdvų (...) kiek daug čia nepasakyta“ – kelių žemėje ir lektuvų rėžių danguje sankirtų sugretinimas; „taip buvo didis miestas“ – grindinio akmenų ir padangų įspustos ornamentikos gretinimas; „praveski vedly mane šiuo keiliu...“ – tollyn lekiančio plento spin desys ir tamsios properšos išilgai pakrantės juodas vingis; gilus egzistencinės pastebėjimas: „šiek tiek buvau / kur kas trumpiau dar būsiu...“ – kur ypač lakoniškas peizažas: laukuose dūmelis ir vienės medelis tolumoje.

Norisi vis iš naujo ieškoti neatrastų prasmų kločių – šis albumas, pasirodo, slepia savyje neišsenkančią minčių (asociacijų?) archyvą. Tai gali būti tiesiog parankinė poetinių meditacijų (žodžio ir vaizdo – lygiavertiškai) knyga!

Šito negalėčiau pasakyti apie jokią kitą šiamės rašinyje minimą knygą. Nebent A. Šliogerio melancholiški mastymai apie pasauly, bet tai jau – griežtoka ir rūsti filosofija. O čia – tiesiog jaukis, estetiškas būties tyrovimasis su pienėmis, ryto auksu, žolele, debesiu, voratinkliu... Tai ėjimas link tikrosios gamtos harmonijos suvokimo, o vis besitęsianti eilutė kiekvieno lapo apačioje kartoja „vienas plius du“ – tarsi to sąskam bio aidas, kviečiantis vis pirmyn (stanga topteli – o gal šie pastebėjimai – „reiki“ muzikos, kurios klausausi rasydamas ši tekstą, itaiga?).

Ar galima teisingai (objektyviai) išsifruoti galutinį dviejų asų užmojį, jei jie žaidžia ir spalvomis, ir kadro ritmine kompozicija, ir žodžio teksto teksto vibracijomis... Kažin? Tu gali tik skrieti pasiūlytu gamtos vaizdų ir žodžių inspiruotu jau dvasinio pasaulio peizažu. Stebėtis žalias, rausvais, geltonais laukais, pievomis, sniego mėliu... Kol pražygiauvišas visą knygos keliai pajusi rankose laiką tylį ir nuostabiai artimų gamtos vaizdų albumėli – lyg prisiminimą kažko gražaus, šviešiai graudaus ir lietuviško.

Vaizdai ir žodžiai ypač gerai parinkti, todėl įsimintini (norisi ir vėl grįžti prie jų, nes tapo savi).

Stiliškai nestandardiniai leidinys – švari, estetiška, intelektuali, bet kartu – labai paprasta knyga. Todėl – unikali.

III. Eseistikia ir fotografija

Gintaras Česonis, Kęstutis Navakas „Sutiktas Kaunas“. – VšĮ „Meno tvirtovė“, 2009.

Patirties miniatiūros. – S. Sontag

Vartydamas „Sutiktą Kauną“ tikrai su gmtuoju miestu susitikau iš naujo – net aiktelejau!

Įsyyk èmè trupeti visuotinio ištariško skubėjimo, liguisto nepasitenkinimo, totalaus paviršutiniškumo (tampančio savotiška naujo gyvenimo vertė?) ir nuolatinės kritikos sienos, apnuogindamos natūraliai iš sielos kylanči klausimą: ar aš iš tiesų moku taip atvirai ir nuosirdžiai pamilti savo miestą, kaip tai vienai rodo albumo autoriai?

Pagarbus jū žvilgsnis į bet kurį kampelį nėra mados diktuoja pozą ar aklas prisirišimas (inerceja) prie vieno ar kito miesto objekto, bet natūralus, subtilus, šviesus ir gyvas Kauno dvasios palytējimas...

Klaidžiodamas nuo vaikystės pa-

žystamomis kukliomis gatvelėmis, poetas labai atsargiai ir mandagiai iterpia vieną kitą asociaciją, nuskridinancią mus į turtingesnės istorijos, kultūros ir ekonomikos kraštus. Tačiau ne tam, kad išprovokuotų drastišką suprievinimą ar kokią sarkastišką grimasą. Nėra ir perdetos pompastikos, saldžiaus žuvavimo ar dirbtinio, šiai laikai ypač madingo džiungesio, kad atseit viskas – ok! Surastas protinges viduriukas, o jei ir praslysta švelni ironija, ji slepiama po esteitisku žodžio pledu. Ar būtų minimas Koliziejus, ar kokia katedra, ar olanų namukai...

K. Navako mintys nespalvotų G. Česonio fotografijų kompozicijose gula minkštai lyg sniegas ar kaip katinuko letenélės į pienių pūkus. O fotografo rūkai, šviesotamsa, tingus rytmeciu mieguiustum visiškai nedisonuoja su savotiškais poeto meilės miestui „išpažinimais“.

K. Navakas drąsiai (o kada jis buvo kitoks?), atvirai ir taip „sultingai“ (netgi su savotišku pasididžiavimu!) vienam teismui atiduoda savo vidinį santykį su kiekviena miesto vieta, kad supranti, jog tai nėra greitosiomis sukurptas profesionalaus rašytojo tekstas, bet egzistenciškai per daugelį metų išgyventas emocijų koncentratas. Pasirodo, visiškai įmanoma ižvelgti daugybę mielių pasauliniu mastu kulkiaus miesto privalumų ir netgi žavesio, jei tai daroma atvira širdimi.

„Saulės“ gimnazija poetu – lyg Kembridžo giminaitė, namas Putinskio gatvėje sukelia nostalgiją į telektualiajam Peterburgui, o Laisvės alėjoje girdi net Vudstoko aidus...

Pasakiškai jautrūs tekstai – lyg prabangus (muziejinius) rėmelis tokiem pat nuostabiai vinentisims ir netgi kažkokiu antikvariniu orumu spinduliuojantiesiems vaizdams. Albumas visiškai atitinka rašytojo K. Navako erudiciją – tarsi gurmanišku tekstu, prišauktu iš sielos gelmių, atnašavimas abiejų autorių pasirinktoms kultūrinio Kauno vietoms.

Vaizdai, kaip minėjau, transliuoja dvasinio prabudimo poetikos misiką netrikdydamis nei skaitytojo žvilgsnio (jei kam idomu, galiu pasakyti, jog „Pink Floyd“ kompozicijos „Shine on your crazy Diamond“ pradžios apie keturių minučių trukmės muzikiniai akordai ypač tinka rūmų sklidant sij albumą, nei ignoriuodami šalia esančių žodžių). Jaučiamama ir nostalgika šviesių praeities patirtių dokumentika (gal ataidinti nuo „Gero gyvenimo kronikų“ ar dar ankstyvesnių refleksijų), ir siandieninio miesto alsavimas.

Unikalus ir vinentas tradicijomis apsisiautusias miestui skirtas kone enciklopedinis leidinys. Knyga, kurią išsyk panorau įsigytį, kad vėliau, jau baigęs ši rašinių, galėčiau vėl pa-sklaidyti – dar kartą bandydamas naujai pažvelgti į pažiūstamas vietas, nuostabiai pakylėtas į švarias, nes išliko suteikiai išvystyti gyvenimo prasmės suvokimo šviesa.

Prie šių apžvalgų (netiketai netgi sau!) norėčiau prišlieti, atrodytų, visiškai kito „kalibro“ knygele. Bet...

Pirmi knygos žodžiai – „Tai pamačiau pries 20 metų (...) Be daugelio dešimčių tūkstančių nuotraukų, dar liko nenuplaunamas nuovargis. Laikas eina toliau“ – iš tiesų nuramia, priverčia stabtelėti.

Vėliau – laidotuvių vaizdai, kuriuos lydi dienoraštinių pastebėjimai, paprasti, perteikiantys asmeniškai jautrų santykį su vaizduojamomis situacijomis. Visiška priešingybė, paliginti su dažnai viešai pasirodantais banalais „perspaustais“ literatūriniais viražais, sureikšmintais mīstinių egzaltacijos ar ekspertinių visažinystės dygliu.

Pasirinkdamas „pašnekovus“, žinomas Lietuvoje asmenybes, albumo autorius su savo fotografijomis lyg ir lieka užribyje, nes ima veikti tų žmonių pavardės ir jų pasakyti žodžiai. Tieki Kazimiero Vasiliausko, tiek Marcelijaus Martinaičio, tiek Vilniaus Orvypo asmenybes skleidžia žmogiškosios dvasios dvišūnas idėjų.

Navakas drąsiai (o kada jis buvo kitoks?), atvirai ir taip „sultingai“ (netgi su savotišku pasididžiavimu!) vienam teismui atiduoda savo vidinį santykį su kiekviena miesto vieta, kad supranti, jog tai nėra greitosiomis sukurptas profesionalaus rašytojo tekstas, bet egzistenciškai per daugelį metų išgyventas emocijų koncentratas.

Kitaip tariant, šio albumo žodžiai, mano galva, kai kur svaraesi ir įdomesni nei fotografijos, tačiau tai vienam santykį įmančia bendro išpūdžio.

Kapinės, laidotuvės, akmenys,

smėlis tarsi reikalauju askezės ir griežtumo, todėl apsiribojimas vien jauja spalva visiškai logiškas, o fotografijos jaukiai susiveja su žodžiais, išsakančiais ribinių arba šiaip išskirtinių akimirkų jausenas. Todėl ši knyga – videnta, rami, gili.

O tokia pirmųjų P. Normanto darbų vienuoliška šviesotamsinė elegija bėgant dešimtmeciams virsta sau-lėtu ir margu kaleidoskopu – spalvoto fotografių drautais, išpraustais į ne mažo gabarito knygas.

Kitaip ir negali būti, nes aplankęs tiek spalvomis trykštančių šalių, prisiletcprie budizmo esmės – džiaugsmo skleidimo (vien ką reiškia Dalai Lamos šypsena...), keliautojas ir pats ima švytėti gyvenimo prasmės suvokimo šviesa.

Prie šių apžvalgų (netiketai netgi sau!) norėčiau prišlieti, atrodytų, visiškai kito „kalibro“ knygele.

L. Donskis „Mažasis patirties žemėlapis“. – „Versus aureus“, 2010.

Laisvo mąstymo forma. – S. Sontag

Savo knygoje kosmopolitiškasis L. Donskis tarsi pažymi jau aplankytas mąstymo (ir ne tik) žemėlynų vietas aforistinėmis išstartimis. O žmonos Jolantos fotografijos, manau, visiškai adekvacių vizualizuojantys vienos minčių viražus, jų abiejų lančytas vietas.

Ši knyga – lyg kišeninė dvasios maršrutų plansetė. Žmogaus kosmopolito, keliaujančio ir po Ameriką, ir po Europą. Kuklus bloknotėlis, kuriamo fiksuojamos tiek fizinių, tiek dvasinių kelionių patrys. Ne veltui tituliniam puslapui yra pilkos spalvos kažkokio miesto X plano imitacija (kontūrai, užuominai). Bet kultūros tyrietojų tenkina ir tokis variantas. Ši puikiu viršeliu „užrašų knygelė“ kalba apie europinį kontekstą (mintys apie Hanso Memlingo muzejų, apie Anthonio Van Dycko ar Franco Halso portretus, apie Niccolou Machiavellio pastebėjimus, Milano Kunderos bei Zygmundo Baumano ižvalgas).

Cituodamas mēgstamų autorių mintis visuomenės gyvenimo kritis, išryškina ir tokią filosofo Jeano Baudrillardo frazę: „Fragmentiškas rašymas iš esmės yra demokratikas rašymas.“

L. Donskui patinka šis apibrėžimas, nes jis pats yra laisvai mastančio ir keliaujančio po pasaulių piliečio fenomenas, o jo surastas kalbėjimo būdas „išduoda“ ypač aukštostas prabos filosofo erudiciją. Juk ne veltui jis vienoje vietoje sako: „Išsilavinimas – savo kalbos atradimas

universalieji dalykams nusakyti.“

Unikala knyga, papildanti ne fotoalbumų ir ne filosofijos leidinių lentyną, bet greičiau pridedant dar vieną subtily potėpi neeiliniams mūsų laikų mąstytojui. Tačiau gal pa-našaus stiliaus leidinys visiškai įdomiai – kitu (nauju?) kampu – suskambėti ir tarp fotoalbumų, kas žino...

IV. Pabaigai

Poezijos pavasaris ieško kokybės

Andrius JAKUČIŪNAS

Gegužės 13-ąjį be didelių fanfarų prasidėjo eilinis 48-asis tarptautinis poezijos festivalis Poetijos pavasaris. Ankstesnais metais išvairiuose priekaištū sulaukdavęs atidarymo vakaras šiek tiek pakeitė ne tik vietą (iš Lietuvos dailės muziejaus arsenalo persikelta į ūsiolaičiškesnę ir respektableisnę erdvę – Nacionalinė dailės galeriją), bet ir apdarą: praeityje poezijos (ir festivalio) svarbą bei dydį siekta pabrėžti kiekybiškai, todėl nuo poetų gausos (tiesa, jie suspėdavo perskaityti vos po vieną du eilėraščius) tiesiog apraibdavo akys, nūnai, akivaizdu, ieškota kokybės. Iš gausaus poetų būrio atidarymo renginyje dalyvavo viso labo trys: klapėdėtis Gintaras Grajauskas, Rašytojų sąjungos pirminkas, vilniškis Antanas A. Jonynas ir kaunietis Donaldas Kajokas (tokia graži autorių kilmės vietu geografija turbūt susidėstė visiškai atsitiktinai, bet kodėl iš tai nepažvelgus simboliskai?). Taigi klausytojai, kurie, beje, iš renginių rinkosi taip pat gausiai, visą dėmesį galėjo skirti ne chaosui, kuris, viena poeta per akimirkos keiciant kitam, tyvrodavo ankstesniuose atidarymuose, bet eilėraščiams – tegul dažnam iš mūsų, kultūrininkų, jau skaitytiems, girdėtiems. Viskas, kas renginyje buvo ne poezija, – tai atidarymą savo vizitu pagerbusių Lietuvos respublikos kultūros ministro Arūno Gelūno kalba ir saksofonininko Petro Vyšniausko su sūnumi Dominyku santūrus muzikiniuose interpalai.

Tai, kad išties užsimota festivaliu iuteiktai oresnį veidą, bene geriausiai liudija tradicinių almanachų, šiemet rengtas pagal visiškai naują koncepciją – komisija (Marius Burokas, Benediktas Januševičius ir Giedrė Kazlauskaitė) atrinko, jos nuomone, geriausius tekstuose iš kultūrinės spaudoje per metus pasirodžiusių pub-

likacijų, tad rezultatas – objektyvus (kiek tai įmanoma) liudijimas apie ūsiolaičių poetinių vyksmą. Nors almanachą lydi ne tik aplodimentai, bet ir kai kurių nepatekusių tarp geriausiu murmėjimams, – tai irgi žmogiška, – akivaizdu (sprendžiant pagal skaitojo ir pačių poetų atsiliepimus), jog ši koncepcija pasiteisino ir, tiketina, duos dividendų. Gal potetai, anksčiau pro pirstus žiūrėjė į galimybę publikuoti kultūrinio leidiniuose, taps aktyvesni, ir poetinis vyksmas apskritai bus pastebimesnis. Apie tai ir kitus dalykus, – neužmirštant faktą, kad LRS leidykloje (nebe „Vagoje“ kaip anksčiau) išleista storoka knyga tekainuoja 12 litų, – kalbėta gegužės 14-ąjį LRS Baltajoje salėje, pristatant almanachą visuomenei, tačiau ir šiečia daugiausia erdvės palikta pačiai poezijai: trumpą žodį tarus sudarytojams ir Mindaugui Nastaravičiui, kuriam teko sunki užduotis labai greitai parengti kompaktinę plokštelynę, mikrofonas perleistas potetams, na, o šie jau vargino klausytojus savo tekstais.

Šių metų festivalio programoje iki gegužės 27 d. suplanuota per 120 renginių Lietuvoje ir užsienyje. 2012-ųjų Poetijos pavasario laureatu paskelbtas poetas Eugenijus Ališanka, apdovanojamas už knygą „Jeigu“. Šios knygos poetiniai-muzikiniai skaitymai Rašytojų klube vyks gegužės 17 d., o tradiciniu ažuolu vainikui laureatas bus vainikuojuose gegužės 25-ąjį Kaune, Maironio lietuvių literatūros muziejaus sode. Poetijos pavasaris aplėks ne tik visą Lietuvą, bet užsukus ir į svečias šalis. Šiemet festivalio renginiai vyks Kaliningrade, Airijoje ir Šveicarijoje, kurioje gyveno ir kūrė poetas Maironis. Klasiko gimimo 150-ujų metinių proga Liucernoje vyks popietė „Su Mairioniu žodžiais Poeto pėdsakais Šveicarijoje“,

Esamu ir buvusių VU Filologijos fakulteto literatūrų skaitymai „Ant laktos“.

bus rengiami skaitymai Lietuvos ambasadoje Berne, Ciuriche, Bazelyje ir kt.

Tradiciškai Poetijos pavasario metu rengiama tarptautinė poetų ir literatūros kritikų konferencija, šiemet jos tema – „Pasaulis baigias, todėl reikia rašyti eilėraščius“, taip pat vyks daug tradicinių ir naujų renginių. Iš pastarųjų norėtusi paminėti gegužės 17 d. VU M. K. Sarbievijaus kieme antrą kartą organizuojamus buvusių Filologijos fakulteto studentų literatūrų skaitymus „Ant laktos“, žydiškai Vilniaus kultūrai atminti skirtus skaitymus „Psalmynas iš geležies ir molio“ buvusioje Didžiosios sinagogos vietoje – Vytės Nemunėlio pradines

mokyklos kieme gegužės 22 d., alternatyvius jaunuju skaitymus „NEKA(A)SK poezijos duobės – pats ikrisi“ kavinėje „Cofee Inn“ (knygynas „Draugystė“) gegužės 19-ąjį, į festivalio tinklą vel sugrįztancius naktinius (dabar – „laisvuosis“) skaitymus „BIX“ bare gegužės 24 d., kuriuos pradės poetai Pedro Lenz (Šveicarija) ir Dmytro Lazutkin (Ukraina), o vėliau prie mikrofonų galės stoti kiekvienas norintysis. Festivalyje numatyti svečių iš Vengrijos, Vokietijos, Indijos, JAV, Ukrainos ir kitų šalių poezijos skaitymai, daugybė kitų renginių, skirtų garsiu poetų sukaktims, taip pat mirusiu kūrėjų atminimo vakaras.

Apie kultūrą antikultūriškai

Ilona ČIUŽAUSKAITĖ,
Rimantas GLINKIS,
Jonas ŠLEKYS

Gražiame, kultūringame ir iš esmės labai gerame gero poeto Viktoro Rudžiansko redaguojamame žurnale „Nemunas“ savaitraštiname tēsiųje (jau vien jo išlaikymas ko vertas!) ima kartais ir prasikisa nelabai geros ir nelabai gražios publikacijos. Ir apie ką mes čia kalbame? Apie šiu metų 14-15 numeriję su rubrika „Vilniaus langas“ išspaustintą Andrius Jakučiūno straipsnį „Kelios subjektivios ižvalgos festivaliu „Literatūrinės Vilniaus slinktys“ pasibaigus“. Tačiau didelė vilniečių dalis pasauliato turbūt gerokai kitaip negu save kartoje ir netgi generacijos vardu kalbantys prozininkas.

Pirmausia A. Jakučiūnas apie keletus metus jau vykstantį festivalį „Literatūrinės Vilniaus slinktys“ metinius renginius sprendžia pats juose asmeniškai nedalyvavęs, o tili iš vienos „trumpam užlėkės muzičiupti neplono šio festivalio almanacho“. Jam užtenka atgarsiu žiniasklaidoje ir *facebooke*. Savotiškas sąžiningumo supratimas, nes, pasak rusų istoriku Vasilijs Kliučevskio, „sažinės laisvė paprastai suprantama kaip laisvė nuo sėzinių“.

Priėš darant išvadą, kad „pastaraisis dešimtmetis laisvosios rinkos ekonomikos sąlygomis išmokė jaunuosių siekti karjeros racionaliai ir nuosekliai (...)“, gal buvo galima perskaityti Harvardo universiteto profesoriaus Danielio Bello knygą „Kapitalizmo kultūriniai prieštara vimai“ (2003) ar bent mūsų Krescencijaus Stoškaus studiją „Rezignacija, arba mirties filosofijos išsūkis modernybėi“ (2011). Pirmojoje labai puikiai išaiškinta, kas yra ekonomika, politika ir kultūra, kaip šios sritys funkcionuoja ir siveikauja. Antrojoje akiavardžiai parodoma, kaip kultūra degraduoja į kontrkultūrą.

Praėjusių kartų rašytojai laba gerai suprato literatūrinės tradicijos reikšmę ir svarbą. Antai prieš trejus

metus „Versus aureus“ išleistos René de Chateaubriand'o apysakų knygos „Atala. René“ anotacija užbaigiamą tokiu sakiniu: „Kadaise jaunasis Victor-Marie Hugo, negalėdamas nuslepsti susižavėjimo šiuo menininku, yra prisipažinęs, kad norėt būti Chateaubriand'u, arba niekuo.“ Jis suprato, kas yra kultūra.

Penkiasdešimt penktuosius metus išpusėjė Jonas Aistis taip pat rašė laiške Vytautui Sirijos Girai: „Jaunimas, kaip jis būtų spygliuotas ar šeriuotas, vis tiek reikia pažinti ir, sakyčiau, sekti bei laiminti: vis tiek, kur jis beiteti“ („Laiškai“ 1929-1973, Vilnius: Lietuvos literatūros ir tautosakos institutas, 2004, p. 421). Jis taip pat suprato, kad reikia palaikyti jaunuosių poetus.

O A. Jakučiūnas nesąžiningai apkaltina jaunuosius ir dargi suniekina mirusiu atminimą.

Sviesiam išsilavinusiam jaunimui būtinės tikrosios, o ne pseudovertybės. Jauni žmonės pajęgūs jas atsirinkti, suprasti ir kiekybiškai plėtoti. Jems reikia metafizinės estafetės, kuri suformuluota jau prieš 2000 m.: „Taigi dabar pasiliela tikėjimas, viltis ir meilė – šis trejetas, bet didžiausia jame yra meilė.“

A. Jakučiūno kartos (ar tikrai višus?) propaguoja „absoliutus neaprėpiamą individualizmą“ veda ne kur kitur, o į prazūtį. „Kas mano, kad jis gali apsieiti be kitų žmonių, – raše Francois de La Rochefoucauld'as, – smarkiai klysta, o kas mano, kad žmonės negali be jo apsieiti, dar labiau klysta.“ Galima būtų priminti ir kitu prancūzo Alexi'o de Tocqueville'o žodžius: „Abejingumas – sunki sielė.“

Jauniesiems, matyt, tikrai atsibodo „jaunatiški ir gerti“ „Filologijos rudenys“, „niūriai ir tariamai genialiai smurgstant ant universiteto „lakatos“ su alaus arba degtinės buteliais“, neigydinti arba nevykę „menki projektelių“, visi sužlugę „bandymai kā nors nuveikti kolektivai“. Nepajėgumui nėra kuo didžiuotis.

Jaunieji literatai demagogiškai kaltinami siekiu „žūtbūt semtis partysti iš vyresniųjų“. Galėtume pamatyti, kad straipsnio autorius yra nusileidęs iš tolimos metalgalaktikos ir nė karto gyvenime negirdėjęs

„Tautiškos giesmės“ žodžių: „Iš praeities tavo sūnūs te stiprybę semia.“

Deklaruojama, jog kliauiasi „niekuo kitu, kaip tik savo paties patirtimi“, kuri labai panaši į mankurtizmą, nes, anot Broniaus Genzelio, „mankurtas neturi nei tautinio, nei pilietinio identiteto, jis nesupranta, kas yra kultūrinių vertybės ir apskritai, kas yra vertybės“ (Niccolo Machiavelli: „Galias trajektorijos“, Vilnius: „Versus aureus“, 2011, p. 153). Labai panašu, kad taip ir yra, nes A. Jakučiūnui atrodo „tiesiog nesuvokiamas“ jo „kaip savo individualizuotos kartos produkto“ (ne žmogaus, ne piliečio, ne menininko, o produkto!) pozityvus požiūris į praeitį.

Staciai nesuprantama, kaip Vilniuje gimus ir Vilniaus universitete klasikinės filologijos studijas baigęs žmogus nesupranta, ką reiškia žodis „kultūra“? Tai yra ne kas kita, kaip tradicija ir jos tėstimumas su daugiau ar mažiau pavykusiais modernizacijos elementais.

Apkaltinus jaunuosius „bejégyste ir nepajégumų“, reikalaujant iš jų „rezultato“, tenkina bent kiek pasidomėti ir paties rašytojo knygoms. Kas gi jose teigiamo ir propaguoja?

Stai apie „Sokrato gyvenimą arba mirtį“ (1999) Juozas Aputis raše: „(...) ne kažin kiek knygelėje yra tos antiros, kur kas daugiau dabarties, šokiųnėjantių ir sproginėjančios, tarytum būtų žūrima narkotikų paveiktimos akimis. (...) vis tiek suabejoji, ar būtinai reikalinga tokia „netikrovė“ novelių erdvė, kurioje įvairiausiai būdais malasi šokiruojančios, brutalios detalių, netgi natūralizmas, kur vaikščio kūniškus atributus praradę herojai, praradę ir vis tiek iš paskutinių neužmirštantz, jog tebeturi ar kadaise turėjo šakumas ar kokius nors savo vyriškumo požymius“ („Metai“, 2000, Nr. 1, p. 103-104).

Kiti du A. Jakučiūno romanai „Servijus Galo užrašai“ (2006) ir „Tėvynė“ (2007), gana neblogai ivertinti spaudoje, regis, labai pakylėjo autorius savivertės suvokimą. O talentingos prozininkės, poetės, dramaturgės ir kritikės Renatos Šerelytės blaižius požiūrius apie naujausią A. Jakučiūno romaną, matyt, nieko nereiškia: „(...) neįstengia įveikti fizinės ir dvasinės pasakotojo klaustrofobi-

jos“, „iš esmės šiame romane nieko nenutinką, nieko, kad priverstu skaitoja nustebti ar pasibaiseti. Kitai tariant, turime veiksmą be įvykio“ („Metai“, 2008, Nr. 2, p. 138-139).

Pagaliau šių metų pradžioje autorius gavo Lietuvos rašytojų sajungos premiją už apskrymų rinkinių „Lalage“ (2011) ir garsios literatūrologės buvo pakeltas į literatūros Olimpą („...“ demiuergas platoniskąja prasme, kuriantis iš nieko, iš pojūčių ir žodžių chaoso ir besimėgaujantis tokia kūryba“, „taip knyga, paštumėjanti pačias literatūrinės raiškos galimybes iki naujų ribų, galbūt į kitą pakopą“ – „Literatūra ir menas“, 2012, Nr. 3, p. 11-12).

Visgi šią sunkokai paskaitomą knygą kai kas vertina gerokai santūriau: „(...) autorius / personažų santykiai šiluma neaktauli, bendražmogiskų dalykų laukti neverta, esti tik geismas ir valia rašyti. Vienintelė nedekonstruota tikrenybė romane – gestualumas (kūniškos raiškos paradigma)“ („Nemunas“, 2012, Nr. 7, p. 9).

Didžiam rašytojui tai, aišku, nė motais, jis nieko kito nemato ir kyla vis aukščiau teigdamas „savo paties patirtį bei prie stalos paleistas valandas“. Tikriausiai ne tik prie stalos, bet ir kur kitur, pavyzdžiu, lovoje, kurioje jo „Tėvynės“ antiherojus, R. Šerelytės vaizdingu apibūdinimu, „primena mirštgyvio laboratorijos pelėno judeisius“.

Rašydamas apie lietuvių postmodernistų vertybinių orientaciją Marius Šidlauskas yra taikliai pastebė-

jęs: „Idomus naujuju moralistų skriamas bruožas – nematyti (ypač savo mene) gėrio ir blogio ribos, tačiau užtikrintai atskirti teisiuosius (jau atspėjote, kas jie?) nuo kaltujų (visi likusieji)“ („Nemunas“, 2009 / 2010, Nr. 46 / 47, p. 8).

A. Jakučiūnų ypač erzina jaunieji – „tariamai egzistuojančios tradicijos lygiateisai neįsėjai“.

Jeigu kūrybinis jaunimas – tautos ateitis – rodo pagarbą tikrų žodžio meistrų P. Širvio, J. Strielkūno, J. Apūcio, N. Miliauskaitės, A. Miškinio kapams ir jų kūrybai, reikėtų tiktaidžiaugtis, o ne kaltinti „iškyrių lojalumo deklaravimui ar net lindimu kam nors į subinę“. Beje, J. Apūcis straipsnio autorius visai neatitinkant paminėtas tarp kitų, nes, anot Fiodoro Dostojevskio, „as prie jį kaltas – vadinas, turiu jam atkersyt“.

A. Jakučiūno publikacijoje išsakyta pozicija jaunuju atžvilgiu – tai netgi ne meninė chuliganizmas (Juozas Siksnelio terminas tame pačiame „Nemuno“ numeryje), o stačiai cinizmas ir chamizmas. Anot Tito Livijaus, „Perfidia plus quam Punica: nil sancti, nil veri, nullus metus decorum, nullus jus jurandum“ (Nesąžiningumas kenksmingesnis už Punų karus: nieko švento, nieko tikro, jokios prideramos baimės, jokios priesaikos).

A. Jakučiūnui turėt būti žinoma, kad jo vardas graikų kalba reiškia „vyriškas, drąsus“. Tyčiotis iš jaunuju skaitančių savo kūrybą prie klasikų kapų, tikrai yra labai drąsin, bet ar vyriška?

Tradicinė XVII vaikų knygos šventė „Skaitantis Europos miestas“

18 d., penktadienį, 12-13 val. knygų paradas Laisvės alėjoje. Vyks J. Grudžio konservatorijos ir „Vyturio“ katalikiškos vidurinės mokyklos meninių kolektyvų pasirodymai. Šventinė programa, skirta Maironio 150-osioms gimimo metiniams, susitikimai su rašytojais, dailininkais, aktoriais rengiami Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79 / Kęstučio g. 1). Dalyvaus dailininkės Lina Dūdaitė ir Ieva Juknėtė, rašytojai Stanislavas Abramavičius, Zita Gaizauskaitė, Vidmantas Kiaušas, Laimonas Inis, Zenė Sadauskaitė. Bernadeta Lukošiūtė atvyks su knyga „Kai šalia Teta Beta“. Maironiočių draugijos skaitovai primins klasikos kūrybą, o Kazio Binkio teatras padovanoja nuotaikinį spektaklį. Veiks piešinių ir rašinių parodos „Mano miestas – Europos miestas“, „Graži

92-ojo kūrybinio sezono gegužės mėnesio repertuaras

17 d., ketvirtadienį, 18 val. Parketinėje salėje (Kęstučio g. 62) – Cezario grupės spektaklis pagal Pauliaus Širvio poezią „Nutolė toliai“. Režisierius Cezaris Graužinis. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilietai kaina – 40 Lt, moksleiviams, studentams ir seniorams – 20 Lt.

17 d., ketvirtadienį, 19 val. Tavernos salėje – Tonino Guerros „Ketvirtijo kėdė“. Vienos dalių komedija. Režisierius Rolandas Atkočiūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietai kaina – 25 Lt.

18 d., penktadienį, 19 val. Mažojoje scenoje – Mariuso von Mayenburgo „Bjaurus“. Skalpelių pjūvis. Režisierius Vilius Malinauskas. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietai kainos – 25, 30 Lt.

19 d., šeštadienį, 12 val. Mažojoje scenoje – Agnės Sunklodaitės „Kiškis pabėgėlis“. Vienos dalių muzikinis spektaklis vaikams nuo 5 iki 105 metų pagal Liudviko Jakimavičiaus knygelę „Lapė ir kaliošas“. Režisierė Agnė Sunklodaitė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietai kaina – 15 Lt.

19 d., šeštadienį, 18 val. Penktajoje salėje – VDU teatro ir Mens publica spektaklis: Yasmine Rezos „Trys gyvenimo versijos“. Vienos dalių tragikomedija. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Režisierius Agnus Jankevičius. Bilietai kaina – 33 Lt.

19 d., šeštadienį, 19 val. Mažojoje scenoje – Juhan Smul „Svečiuose pas pulkininko našlę“. Vienos dalių anekdotas. Režisierė Daunutė Juronytė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietai kaina – 25 Lt.

20 d., sekmadienį, 15 val. Ilgojoje salėje – Ineses Paliulytės „Liūdnas dievas“. Liūdnai istorija visai šeimai. Režisierė Inesa Paliulytė. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietai kaina – 25 Lt.

20 d., sekmadienį, 18 val. Penktajoje salėje – Jeano Dello ir Geraldo Sibleyraso „Tegyvoja Bušonas!“. Vienos dalių komedija. Režisierius Ričardas Vitkaitis. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilietai kaina – 30 Lt.

27 d., šeštadienį, 30 d., trečiadienį, 18 val. premjera! Rūtos salėje – Eugenes Scribe „Priežastys ir pasekmės“. Istorinė komedija. Režisierius Raimundas Banionis. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietai kaina – 40 Lt.

29 d., antradienį, 18 val. Rūtos salėje – Sofi Aksanen „Apsivalymas“. Vienos dalių drama. Režisierius Jonas Jurašas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietai kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

Kauno kamerinis teatras

17 d., ketvirtadienį, 10 ir 12 val., 22 d., antradienį, 10 val., 23 d., trečiadienį, 10 ir 12 val. Dailos Čepauskaitės, Šarlio Pero „Nepaprasti batuto katino nuotykiai“. Spektaklis vaikams. Režisierius Aleksandras Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.05 val. Bilietai kaina – 10 Lt.

18 d., penktadienį, 18 val. Pero Lagerkvisto „Neūžauga“. Monodrama. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.15 val. Bilietai kainos – 16, 20 Lt.

20 d., sekmadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Kavinė „Pas Bležą“. Pasimatymas po dviešimties metų. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.45 val. Bilietai kainos – 28, 35 Lt.

22 d., antradienį, 18 val. „Spektaklis po spektaklio“. Monodrama pagal W. Šekspyrą. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietai kainos – 16, 20 Lt.

24 d., ketvirtadienį, 18 val. premjera! Eženo Jonesko „Plikagalvė dainininkė“. Vienos dalių absurdų komedija. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietai kainos – 24, 30 Lt.

25 d., penktadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Dienai ir naktis“. Dviejų dalių drama. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietai kainos – 24, 30 Lt.

27 d., sekmadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Be galio švelni žmogžudystė“. Dviejų dalių juodoji komedija. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.10 val. Bilietai kainos – 24, 30 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) dirba I–V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt* ir *Bilietai pasaulis*.

Kauno valstybinis lėlių teatras

19 d., šeštadienį, 12 val. „Nykštukas Nosis“ W. Haupo pasakos motyvais. Nuo 5 m. Režisierius Algimantas Stankevičius. Bilietai kainos – 8, 10, 12 Lt.

20 d., sekmadienį, 12 val. Valerijos ir Stasio Ratkevičių lėlių muziejuje – „Svečiuose pas skudurinę Onutę“. Teatralizuotas renginys. Nuo 3 m. Režisierė Elena Žekienė. Bilietai kaina – 8 Lt.

20 d., sekmadienį, 17 val. Eglės Špokaitės baleto mokyklos metų baigiamasis koncertas. Kartu dalyvauja Kauno apskrities J. Naujalių muzikos gimnazijos mokiniai. Bilietai kainos – 10, 15 Lt.

23 d., trečiadienį, 17 val. Kauno m. 1-osios muzikos mokyklos folkloro ansamblis „Sauluvu“ koncertas, skirtas 20-mečiui. Iėjimas nemokamas.

26 d., šeštadienį, 12 val. Mažojoje scenoje – „Žirafa su kojinėmis“. Režisierė Gintarė Radvilaviciūtė. Spalvoti draugų nuotykiai džiunglėse. Nuo 5 m. Bilietai kainos – 8, 10 Lt.

26 d., šeštadienį, 16 val. Kauno ir Sankt Peterburgo kūrybinis projektas – premjera „Kelionė Saulės link“. Istorija apie kelią, muziką ir cirką, apie šventę ir kasdienybę mumyse ir šalia mūsų... Muzikinis spektaklis nuo 9 iki 99 m. Autorius ir režisierius Borisas Konstantinovas. Dailininkas Viktoras Antonovas. Kompozitorius Denisas Sadrinas. Bilietai kainos – 10, 15, 20 Lt.

27 d., sekmadienį, 12 val. Valerijos ir Stasio Ratkevičių lėlių muziejuje – „Kiškis drąsuolis“. Spektaklis – žaidimas, kurį padeda kurti vaikai. Nuo 3 m. Režisierius Andrius Žiuras. Bilietai kaina – 8 Lt.

27 d., sekmadienį, 16 val. neoklasikinio šokių teatro „Relevė“ sezoną baigiamasis koncertas. Bilietai kaina – 10 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 87A) dirba IV–V 11–17 val., VI–VII 10–14 val., tel. 22 16 91. Bilietus taip pat platina *Bilietai pasaulis*.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

18 d., penktadienį, 17 val. Marijampolės Kultūros centre, **24 d., ketvirtadienį, 18.30 val.** Vilniuje, Lietuvos nacionaliniame dramos teatre – Eltono Johno, Timo Rice „Aiðada“. Dviejų dalių muziklas. Režisierius Vytenis Pauliukaitis, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Adomas Jacovskis, kostiumų dailininkė Aleksandra Jacovskytė, choreografas Arikas Krupas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietai kainos – 40, 50, 60 Lt.

22 d., antradienį, 19 val. akustinis koncertas – „Chironiso trio“ (Zimbabvė). Bilietai kainos – 30, 40, 50, 60, 70, 80 Lt.

Filharmonijos kasa (L. Sapiegos g. 5) dirba II–VII 14–18 val., tel. 20 04 78. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

29 d., antradienį, 13 val. Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79 / Kęstučio 1) – respublikinis vyresniojo amžiaus žmonių chorų festivalis „Broliai, sesės uždainuokim“. Renginys nemokamas.

17 d., ketvirtadienį, 18 val. Marius Šinkūno ir japonės Satoko Aoki muzikinis projektas „Mallet duo“. Programoje: Keith Jarrett, Chick Corea, A. C. Jobim, B. Goodman, S. Swallow, S. Aoki bei japonų kompozitorų kūriniai. Bilietai kaina – 10 Lt.

19–20 d., šeštadienį ir sekmadienį, 16 val. Vytauto Didžiojo karu muziejaus sodelyje – varpu muzikos koncertai „Kitos varpu spalvos“. Karilionu skambins Giedrius Kuprevičius.

22 d., antradienį, 18 val. valanda su Nacionalinės premijos laureatu poetu Donaldu Kajoku. Iėjimas nemokamas.

24 d., ketvirtadienį, 18 val. pianisto Arno Mikalkėno solinis koncertas. Programoje – savos kūrybos džiazo kompozicijos. Renginys vienės Julijus Grickevičius. Bilietai kaina – 10 Lt.

26–27 d., šeštadienį ir sekmadienį, 16 val. Vytauto Didžiojo karu muziejaus sodelyje – varpu muzikos koncertai: prancūzų kompozitorų muzika. Karilionu skambins Julius Vilnonis.

Bilietai galima išsigityti Kauno menininkų namų „Mūzų svetainėje“ (I–IV 10–13 val., 14–17 val., V 10–13 val., 14–16 val. ir prieš renginį), taip pat visose *Tiketa* kasose.

18 d., penktadienį, 16 val. Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje (Radastų g. 2, IV a. fojė) bus pristatoma Sauliaus Krupio ir Skaidrės Butnoriutės tapybos paroda „Gyvenimas kartu“. Eksposicija veiks iki birželio 13 d.

22 d., antradienį, 17 val. Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje (Radastų g. 2, salė) vyks susitikimas su Kaliningrado srities rašytojais.

23 d., trečiadienį, 17 val. Kauno Vinco Kudirkos VB Jaunimo, meno ir muzikos skyriuje (Savanorių 377) vyks fotomenininko Romualdo Rakauskio albumo „Variaus apžaval“ sutiktuvės ir fotografijos parodos atidarymas. Albumą pristatas menotyrininkas dr. Tomas Pabedinskas.

20 d., sekmadienį, 12 val. Kauno Paminklinės Kristaus Prisikėlimo bažnyčios konferencijų salėje – projektas „Dialogas – Žodis ir Spalva“ renginys, skirtas Reginos Varnaitės jubiliejui. Žodžio valandoje – aktorė Reginė Varnaitė, tekstilės grupės „Esame“ kūrybos paroda. Iėjimas nemokamas.

22 d., antradienį, 17 val. Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje (Radastų g. 2, salė) vyks susitikimas su Kaliningrado srities rašytojais.

23 d., trečiadienį, 17 val. Kauno Vinco Kudirkos VB Jaunimo, meno ir muzikos skyriuje (Savanorių 377) vyks fotomenininko Romualdo Rakauskio albumo „Variaus apžaval“ sutiktuvės ir fotografijos parodos atidarymas. Albumą pristatas menotyrininkas dr. Tomas Pabedinskas.

20 d., sekmadienį, 12 val. Kauno Paminklinės Kristaus Prisikėlimo bažnyčios konferencijų salėje – projektas „Dialogas – Žodis ir Spalva“ renginys, skirtas Reginos Varnaitės jubiliejui. Žodžio valandoje – aktorė Reginė Varnaitė, tekstilės grupės „Esame“ kūrybos paroda. Iėjimas nemokamas.

22 d., antradienį, 17 val. Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje (Radastų g. 2, salė) vyks susitikimas su Kaliningrado srities rašytojais.

23 d., trečiadienį, 17 val. Kauno Vinco Kudirkos VB Jaunimo, meno ir muzikos skyriuje (Savanorių 377) vyks fotomenininko Romualdo Rakauskio albumo „Variaus apžaval“ sutiktuvės ir fotografijos parodos atidarymas. Albumą pristatas menotyrininkas dr. Tomas Pabedinskas.

20 d., sekmadienį, 12 val. Kauno Paminklinės Kristaus Prisikėlimo bažnyčios konferencijų salėje – projektas „Dialogas – Žodis ir Spalva“ renginys, skirtas Reginos Varnaitės jubiliejui. Žodžio valandoje – aktorė Reginė Varnaitė, tekstilės grupės „Esame“ kūrybos paroda. Iėjimas nemokamas.

22 d., antradienį, 17 val. Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje (Radastų g. 2, salė) vyks susitikimas su Kaliningrado srities rašytojais.

23 d., trečiadienį, 17 val. Kauno Vinco Kudirkos VB Jaunimo, meno ir muzikos skyriuje (Savanorių 377) vyks fotomenininko Romualdo Rakauskio albumo „Variaus apžaval“ sutiktuvės ir fotografijos parodos atidarymas. Albumą pristatas menotyrininkas dr. Tomas Pabedinskas.

20 d., sekmadienį, 12 val. Kauno Paminklinės Kristaus Prisikėlimo bažnyčios konferencijų salėje – projektas „Dialogas – Žodis ir Spalva“ renginys, skirtas Reginos Varnaitės jubiliejui. Žodžio valandoje – aktorė Reginė Varnaitė, tekstilės grupės „Esame“ kūrybos paroda. Iėjimas nemokamas.

22 d., antradienį, 17 val. Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje (Radastų g. 2, salė) vyks susitikimas su Kaliningrado srities rašytojais.

23 d., trečiadienį, 17 val. Kauno Vinco Kudirkos VB Jaunimo, meno ir muzikos skyriuje (Savanorių 377) vyks fotomenininko Romualdo Rakauskio albumo „Variaus apžaval“ sutiktuvės ir fotografijos parodos atidarymas. Albumą pristatas menotyrininkas dr. Tomas Pabedinskas.

20 d., sekmadienį, 12 val. Kauno Paminklinės Kristaus Prisikėlimo bažnyčios konferencijų salėje – projektas „Dialogas – Žodis ir Spalva“ renginys, skirtas Reginos Varnaitės jubiliejui. Žodžio valandoje – aktorė Reginė Varnaitė, tekstilės grupės „Esame“ kūrybos paroda. Iėjimas nemokamas.

22 d., antradienį, 17 val. Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje (Radastų g. 2, salė) vyks susitikimas su Kaliningrado srities rašytojais.

23 d., trečiadienį, 17 val. Kauno Vinco Kudirkos VB Jaunimo, meno ir muzikos skyriuje (Savanorių 377) vyks fotomenininko Romualdo Rakauskio albumo „Variaus apžaval“ sutiktuvės ir fotografijos parodos atidarymas. Albumą pristatas menotyrininkas dr. Tomas Pabedinskas.

20 d., sekmadienį, 12 val. Kauno Paminklinės Kristaus Prisikėlimo bažnyčios konferencijų salėje – projektas „Dialogas – Žodis ir Spalva“ renginys, skirtas Reginos Varn

„Nemunas“ rekomenduoja

Kitokio kino klube – „Kloja“

Gediminas JANKAUSKAS

Antradienį, gegužės 22 d., Kitokio kino klube žiūrėsime Kanadoje gyvenančio režisieriaus Atomo Egoyano dramą „Kloja“. Tai 2003 m. prancūzų režisierės Anos Fontein sukurto filmo „Natali“ nauja versija. Prancūziškame filme dvi moterys, kurias vaidino kino žvaigždės Fanny Ardant ir Emmanuelle Beart, buvo susietos keistais ryšiais su Gerard'o Depardieu herojumi. Viena buvo Bernaro žmona, kita – žmonos vyru pasamdyta meilė, turėjusi tekti užsakovei išsamiai slaptu

pasimatymu ataskaitą. Kuo toliau į slaptą fantazių gelmes leidosi pavojingo eksperimento dalyviai, tuo labiau ryškėjo slopinamų seksualinių geismų pasekmės. Prancūziško filmo autorai neįšdriso žengti už tos lemtingos ribos, kur baigiasi Eros karalystė ir prasideda Tanato teritorija. Pikantišką eksperimentą vainikavo finalinis moralas ir sugrįžimas prie tradicinių vertybų.

A. Egoyanas bando vengti buržuazinės moralės kompromisu ir nori etiti toliau nei pirmatai. „Klojoje“ veiksma rutuliojasi ne Paryžiuje, o Toronte. Pakeisti visų herojų vardai, bet

pagrindinės prancūziško filmo kolizijos išlieka tos pačios. Žinomo muzikos profesoriaus Deivido (aktorius Liamas Neesonas) ir ginekologės Ketrinos santuoka iš šalies atrodo ideali. Tačiau moters sirdyje kirba abejonės. Ji kencia dėl to, kad jiedu su vyru jau seniai prarado intymaus gyvenimo džiaugsmą, o karjeros siekimas bei rūpesčiai dėl sunaus mustumė į šalį ir nuoširdaus bendravimo malonumus. Ketrina (aktorė Julianne Moore) ištaria, kad Deividas jai neištinkimas, ir bando tai iššiaiškinti gana neįprastu būdu.

Esminis naujojo filmo skirtumas yra tas, kad prancūziškoje versijoje į pikantiško aistrų trikampio istoriją buvo žvelgiama moters akimis. A. Egoyanas kardinailai keičia rakursą ir pateikia pasyvius panasius situacijos stebetojo versiją. Kitokia yra ir žanrinė naujojo filmo priklausomybė. „Kloja“ prasideda kaip stilminga psychologinė drama, bet netrukus nuvairuoja į

trilerio lankas. Ir tai kur kas sažiningesnė pozicija, nei pažaidus pavojingus žaidimus sugrižti nuo pavojingos ribos atgal ir toliau gyventi apsimetus, kad nieko nebuvvo.

Savaitgalis prie televizoriaus

Kai filmų autoriams viso pasaulio negana

Gediminas JANKAUSKAS

Joelio Schumacherio kriminaliniame trilyryje „Isibrovimas“ (penktadienis, 21.25 val., BTV) pagrindinius herojus – sutuoktinius Milerius – vaidina populiarūs aktoriai Nicolas Cage'as ir Nicole Kidman, su kuriais režisierius dirbo ir anksciau. Kailas Mileris yra deimantų prekeivis, i kurio namus kartą išveržia keturi kaukėti žmonės policininkų uniformomis. Plėškai šeimininko seife tikisi aptikti daug pinigų ir brangenybių, bet netrukus supažindinti su labiau komplikuojasi, kai į paviršių iškyla sutuoktiniius asmeninės problemos – neištinkimybė ir melas.

Filme „Paskutinis iš gyvujų“ (penktadienis, 23.05 val., LNK) nesunku pastebeti japonų klasiko Aki-

ros Kurosawos filmo „Asmens sargybinis“ (1961 m.) siužetą, tik veiksmas iš Tekančios saulės šalies čia perkeltas į „sausojo įstatymo“ laiką Ameriką. A. Kurosawos filme vienas samurajus supjude dvi banditų gaujas, terorizuojančias japonų kaimelį. Panasiši situacija ir Walterio Hillo vesterine. Mažą miestelį Džericho (Tekaso valstija) kontroliuoja dvi konkuruojančios gaujos, spekuliuojančios viskiu, – airiai ir italai. Šių banditų įtakos sferose tarsi tarp kūjo ir priekalo atsiduria tylenis Džonas Smitas (aktorius Bruce'as Willisas). Kas jis ir iš kur atvyko, niekas nežino. Bet kad jis būtinai išivelis ne į savo reikalus, galime būti tikri.

Trilyryje „Pasmerktasis“ (šeštadienis, 21.20 val., BTV) laukiniuose Oregono miškuose nepapjėgiantys pagauti nuožmaus žudiko Arono Hele-

mo (aktorius Benicio Del Toro) FTB agentai kreipiasi pagalbos į buvusį smogikų paruošimo ekspertą Alą Bonemą (aktorius Tommy Lee Jones). Panau, kad tik jis gali susekti ir neutralizuoti geriausią savo mokinį, pukiai perpratusi išlirkimo ekstremalio misijos sąlygomis meną.

Ekstremalių situacijų netrūks ir filme „Ir viso pasaulio negana“ (šeštadienis, 21.50 val., TV3), nes tai jau dvidešimtasis pasakojimas apie slaptotojo agento Džeimso Bondo nuotykius. Ko gero, dar niekad šios kino epopejos herojui neteko tiek daug keliauti. Ispanija, Anglija, Škotija, Azerbaidžanas, Turkija, Kaukazo kalnai... Bondianos autoriams tikrai negana pasaulio, nes jie privalo užtikrinti, kad piktadarys Renardas negalėtų užgrabiti visos žemės naftos išteklių.

Populiaraus aktoriaus George'o Clooney režiuota drama „Labanakt ir sekėmės“ (šeštadienis, 23.40 val., Lietuvos ryto TV) primena laikus, kai Jungtinės Valstijos sudrebino „Raganų medžioklę“. Senatorius Josephas McCarthy po Antrojo pasaulinio karo pakilo į kryžiaus žygį prieš Amerikos plintančias komunizmo idėjas ir privertė ryškiausius politikus bei meno astovus specialioje senato komisijoje skusti savo kolegas. CBS žurnalistas Edwardas Murrow, kaip ir kiti šioje istorijos atmosferoje sveiko protu neprarakė žmonės, bando pasipriešinti vi suotiniam ažiotažui. Nepaisydamas išdaviko etiketės jis ryžtas pasikvieti patį J. McCarthy akistaton su plačiaja auditorija ir nuplēsti jo veidmainišką kaukę.

Pagrindiniu Venecijos kino festi-

valio prizu apdovanotas „Imtyninkas“ (šeštadienis, 0.20 val., TV3) yra tikras aktoriaus Mickey Rourke'o benefisas. Jis vaidina „Taranu“ vadinamą kovotojų ringe Rendi Robinsoną – tikrą šiuolaikinį gladiatorių, kaskart į areną išeinantį tarsi paskutinę kartą. Jis ne sykį bandė pabėgti iš šio smurto persunkto pasaulio, bet kaskart sugrįždavo ten, kur nėra vienos žmogiškumui – tik kova be tai-sykių.

Režisierius Woody Allenas savo keistus herojus mėgsta panardinti į retro dvasią alsuojančią atmosferą. Tokią istoriją pamatysime ir smagioje kriminalinėje komedijoje „Nefritinio skorpiono užkeikimas“ (sekundienis, 21.15 val., LTV2). Niujorkas, 1940-ieji. Pedantiškas, bet nerwingas draudimo firmos detektyvas Brigsas ir naujoji darbo našumo specialistė panelė Betė En Ficdžerald tampa aukomis hipnozės seanse, kuris susijęs su vadinamojo „nefritinio skorpiono“ poveikiu.

KAUNO MIESTO SAVIVALDYBĖ

Globėja

ŠEŠTDIENIS, GEGUŽĖS 19 d.

VIDINIAIME KAUNO PILIES KIEME
21.30 val. Sventės „Kauno dienos 2012“ pagrindinis koncertas ir fejerverkės.
Dalyvaus Kauno bigbandas, Burgundiškasis choras, E. Šaienko, J. Lapatinėnas, Laurynas „Thundertale“, „Kvinta“, K. Slušytė, L. Mikalauskas, R. Žilgulis, dildžėjas Erichas, „Ugnies rato“ fakyras, „Lindyhop Kaunas“ ir „Kairo žvaigzdė“ šokėjai.

SENOIOS PRIEPLAUKOS AMFITEATRE
20 val. Bigbito grupė „Vaizbunai“, „Sun City Beat“ koncertas.
21.30-01 val. Roko koncertas. Dalyvaus Andrius ir grupė „Pėdsakai“, „Combo band“, „Mano juodoji sesija“, „Thundertale“, „Bon Jeans“ su Bon Jovi programą.

SEKUNDIENIS, GEGUŽĖS 20 d.

KAUNO ARKKATEDROJE BAZILIKOJE
12 val. Šv. Mišios už Kauną ir kauniečius.

VIDINIAIME KAUNO PILIES KIEME
16.30 val. 1362 m. Kauno pilies gynėjams.
Senųjų sutartinių ir karinių – istorinių dailei projektais, istorinio mūšio inscenizacija, metrikiai, istoriniai personažai, viduramžių muzikos kolektivo „Hansa nova“ programa.

B&G M. KAUNO PILIES GYNĖJAMS

DARBO ĮVARDAI

- Smetona Gira
- Lietuvos televizija
- DNB
- 15 min
- Schogetten
- SERFAS
- extra fm
- GMONUM
- inti
- Nemunas
- 100.1 FM
- TPF
- Olycom
- TN